

BITÓ
LÁSZLÓ

Izsák tanítása

Argumentum

BITÓ LÁSZLÓ

Ítása

ta

BITÓ LÁSZLÓ

Izsák tanítása

BITÓ LÁSZLÓ

Izsák tanítása

A grafikákat DAVID TZUR *Apa és fiai* sorozatából válogattuk.

Előszó

Miként volt képes a pogányság isteneitől elforduló, az Egy-Istennel szövetségre lépő Ábrahám a fiára emelni kését?

Ábrahám és Izsák című előző könyvemben, a hagyományos regény érzelmeket, gondolatokat, indítékokat feltáró világában ezt kellett megértenem – és ezt igyekeztem megértetni. Mintegy újra átéltem a rettentő oltárhegyi jelenetet, így találtam választ a gyermekkorom óta foglalkoztató másik, talán legfontosabb kérdésre is: miként élhette túl ép elmével az ifjú Izsák apja gyilkos szándékát, a felette megvillanó kés emlékét?

1956 után, az idegennyelvűségbe kényszerült, tehát szinte nyelvem-vesztett emigráns életemet a természettudományoknak, az élettannak szenteltem, míg vissza nem térhettem első szerelmemhez, a szépirodalomhoz. Kutatóként az emberi test, különösen az agy és a szem csodálatos működésének és az állatvilág végtelen sokfajtaságának megértése olyan távlatokat tárt fel előttem, melyeket ifjúkorom első írói próbálkozása során – amikor az Ábrahám és Izsák metafora már megragadta képzeletemet – elképzelni sem tudtam: A biológiai evolúció évmilliós szemszögéből nézve Izsákot most már az emberi nem fejlődésében velünk egyazon másodpercben élő gondolkodónak látom. Elméjét nem terhelte a maihoz hasonló, robbanásszerűen föltornyosult tudáshalmaz. Nézetem szerint az akkori civilizáció csúcsán álló Egyiptomot megjárt Ábrahám utódának – a népe királyának nevelt Izsák az ókori görög filozófusokéhoz hasonló, avagy azokat túlszárnyaló bölcsességre tehetett szert.

Hogy erről miért nem szól Mózes Első Könyve?

Több mint ezer évvel Izsák után, életének, avagy inkább az Izsák-hagyományoknak csupán azokat az eseményeit foglalták az Írásba, amelyek az akkori ideológiai, teológiai nézetek felépítéséhez szükségesek voltak. Mintha Izsák csak híd volna az Egy-Istennel szövetségre lépő Ábrahám és e szövetséget mohón kihasználó, csalárdságtól sem visszarettenő Jákob között. Az Írásból többet tudunk meg Izsák házasságáról, melyből Jákob született, mint magáról Izsákról, nézeteiről, gondolatvilágáról – az érzelmeiről nem is szólva.

Még hiányosabb képet kapunk a pátriárka másik fiáról, Rebeka elsőszülöttjéről, Ézsauáról. De ne feledjük, nemcsak Izsák, hanem Ábrahám vagy Jákob gondolatait, tanításait sem ismerjük meg az Írásból. Pedig a bölcsesség semmi esetre sem Szókratészszel kezdődött. Hammurábi például – az első ránkmaradt erkölcsi kódex szerzője – évszázadokkal előzte meg őt. Sőt, Mózes is. Szókratész bölcsességének fennmaradását is csak Platónnak köszönhetjük.

Nem tudjuk, hogy az Izsákról szóló szájhagyományokat valaha is írásba foglalták-e. Ha igen, akkor azok is odaveszthettek Alexandria könyvtárának majd félmillió írást, talán az egész Krisztus előtti irodalmat tartalmazó, mai szemmel nézve is elképesztő gyűjteményének elpusztításakor. Lehet, hogy valamely üldözött szekta eltemetett Izsák vagy talán Ézsau örökségeként fennmaradt papirusztekercset. Ameddig azonban azokat fel nem fedezzük, meg kell elégednünk azzal, amit a korról, az akkori életről, az utódokról, a létező írástörödékekből az írói képzelet rekonstruálhat. Épp úgy, ahogy meg kellett elégednünk a hihetetlennek tűnő, gigantikus állatmodellekkel, amiket a paleontológusok egy-két csigolya, borda vagy koponyacsont birtokában következtettek ki, építettek fel.

Regényemben tehát messze túl kellett lépnem a ránk hagyott bibliai történeteken, hogy hús-vér, érző és gondolkodó, azaz élő és félő emberekként láthassuk a szereplőket, és Izsák népének jó-ságos, bölcs királyaként jelent meg. Megértette, hogy a próbatételek istene, Ábrahám kegyetlen, büntető és jutalmazó, pusztító és oltalmazó Egy-Istene egyre keservesebb szenvedést hoz az emberiségre. Hogy a mennyei gondviselésbe, a győzelmet ígérő, mindenható istenekbe vetett engedelmes vakhit kegyetlen háborúba

sodor. Izsáknak azonban meg kellett értenie azt is, hogy mindaddig, míg szomszédai hisznek saját, erőt adó, védelmet nyújtó isteneikben, az ő népének is szüksége van a természetfölötti erők tejhatalmú Urára. Arra, aki áldozatok fejében oltalmazó szövetséget ígért Ábrahámnak.

Utolsó napjainak közeledtével – miután Jákob, apját becsapva, elorozza az elsőszülött Ézsauút megillető áldást – képzeletem Izsákja felismeri, hogy Ézsauban megvan a bátorság ahhoz, hogy szembenézzen a jövővel. Megvan az erő a félelmetes ábrahámi isten megtagadására, hogy befogadhassa a jóságos Alkotót.

Amikor Ézsau arra kéri apját, hogy áldja meg őt is, könyvem Izsákja ennél maradandóbbat testál elsőszülöttjére: hosszú élete minden bölcsességét, a Teremtő-Istenhez, a minden élőnek életet adó és óvó Istenhez vezető utat.

Izsák szavai oly korban erednek – valamikor a Krisztus előtti II. évezred hajnalán –, amikor a mára belénk rögződött ábrahámi istenkép még csak kialakulóban volt. Századokon át Ábrahám népe gyakran vissza is tért a sokistenű-istennőjű, az aranyborjúnak hódoló, talán megnyugtatóbb világba, amelyben még egyetlen istenképet sem rögzítettek dogmákba, kanonizált írásba. Így bármilyen isten elképzelhető lehetett.

A könyv, melyet az olvasó a kezében tart, az apa képzelt beszélgetése fiával. Izsák tanítása – mintegy a klasszikus platóni dialógus formájában. De nem csak a filozófia aranykorára kívántam emlékeztetni az olvasót e műfajjal. Biblia-ihlette sorozatom első könyve, az *Ábrahám és Izsák* sokszereplős regény volt. Ábrahám ugyanis megoszthatta istenképét népével, sőt, messze földről jött szolgálóival is, akiket a körülmetélés jegyében bevont az Egy-Istennel kötött szövetségbe.

Ebben a könyvemben az elmélkedő Izsák viszont olyan istenre lett, akit korának emberei nem fogadhattak volna el. Így istenképét csak választott fiával oszthatta meg – erről szólnak e beszélgetések. Készülő, harmadik könyvemben, *A Názáreti Izsák*-ban a kétezer évvel később született új Izsák oly isteni lényegre talál rá, amelyet senkivel sem oszthat meg, ezért e munkám az ő – megértésre vágyó – monológja lesz.

A természetben élő, azt jól ismerő nomád Izsák- király e biztató és intő, a mindeneket szeretettel elfogadó istent kereső és azt megtaláló tanító szavai mindazokhoz szólnak, akik a Krisztus utáni harmadik évezred hajnalán új utat keresnek. Mindazokhoz, akikben valaha is felmerült: miért van az, hogy bár négyezer éve követjük az ábrahámi, kétezer éve a krisztusi utat, egyre pusztítóbb háborúkba sodródtunk, s mind kegyetlenebb rémtettek, népirtások tanúi lettünk. Olyannyira, hogy a gonoszságot – a Teremtő káromlásával felérő gondolattal – sokan immár velünk született, istenadta természetünk, genetikai örökségünk részének tekintik.

New York–Budapest, 2000. február

Bitó László

Az ellopott áldás

És lőn, a mikor megvénhedett vala Izsák, és szemei annyira meghomályosodtak vala, hogy nem látott, szólítá a nagyobbik fiát Ézsauát, és monda néki: (...) menj ki a mezőre, és vadászsz énnékem vadat. És csinálj nékem kedvem szerint való ételt, és hozd el nékem, hogy egyem: hogy megáldjon téged az én lelkem minekelőtte meghalok.

Rebeka pedig meghallá, a mit Izsák az ő fiának Ézsauának monda; s (...):

Szóla Rebeka Jákóbnak (...): Most azért fiam, hallgass az én szavamra, a mit én parancsolok néked. Menj el, kérlek, a nyájhoz, és hozz nékem onnan két kecskegödölyét a javából, hogy csináljak azokból a te atyádnak kedve szerint való ételt, a mint ő szereti. Te pedig beviszed atyádnak, hogy egyék, azért, hogy téged áldjon meg, minekelőtte meghal.

Jákób pedig monda Rebekának az ő anyjának: Ímé az én bátyám Ézsau szőrös ember, én pedig sima vagyok. Netalán megtapogat engem az én atyám s olyan leszek előtte, mint valami csalo, és akkor átkot és nem áldást hozok magamra.

És monda néki az ő anyja: Reám szálljon a te átkod fiam, csak hallgass az én szavamra, és menj és hozd el nékem. (Mózes I. 27:1–13)

Elméne azért, és elhozá, és vivé az ő anyjának; és az ő anyja ételt készíte, a mint szereti vala az ő atyja.

És vevé Rebeka az ő nagyobbik fiának Ézsauának drága ruháit, (...). A kecskegödölyék bőrével pedig beborítá az ő kezeit, és nyakának simaságát. (...) És beméne (Jákób) az ő atyjához és monda: Atyám! És az monda: Ímhol vagyok. Ki vagy te fiam?

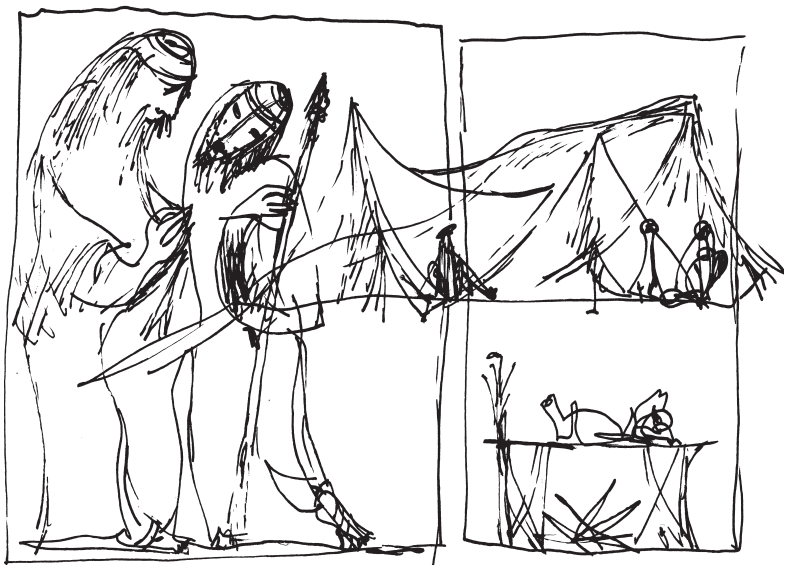
Monda Jákób az ő atyjának: Én vagyok Ézsau a te elsőszülötted, aképen cselekedtem a mint parancsolád, kelj fel, kérlek, ülj le és egyél

vadászatomból, hogy megáldjon engem a te lelked. (Mózes I. 27: 14–19)

Oda méne tehát Jákób Izsákhoz az ő atyjához, a ki megtapogatván őt, monda: A szó Jákób szava, de a kezek Ézsau kezei. (Mózes I. 27:22)

És lőn a mint elvégezé Izsák Jákóbnak megáldását; és épen csakhogy kiment vala Jákób az ő atyjának Izsáknak színe elől; az ő bátyja Ézsau is megjöve vadászásából. És készite ő is ételt, s vivé az ő atyja elé, és monda az ő atyjának: Keljen fel az én atyám, és egyék az ő fia vadászatából, hogy áldjon meg engem a te lelked. És monda néki az ő atyja Izsák: Kicsoda vagy te? És monda: Én vagyok a te elsőszülött fiad Ézsau. Akkor Izsák elréműle, igen nagy réműléssel, és monda: Ki volt hát az, a ki vadat fogott és behozá nekem, és én mindenből ettem minnekelőtte te megjöttél, és megáldottam őt, és áldott is leszen.

A mint hallotta vala Ézsau az ő atyjának beszédét, nagy és igen keserves kiáltással felkiálta, és monda atyjának: Áldj meg engem is atyám. (Mózes I. 27:30–34)

Első beszélgetés

Azon az örök időkre emlékezetes napon, amelyen Jákob elorozta az ikerbátyját megillető áldást, Izsák, a megtévesztett atya a sátrában, Ézsau pedig a kamráni barlang torkánál virrasztotta át az éjszakát. Jákob, rettegve elsőszülött bátyja haragjától, elrejtőzött.

Pirkadatkor Ézsau jó két maroknyit gyűjtött a kambara bokor gyümölcseiből, melytől a világtalan meglátja az élet fényét, a siket meghallja a bölcsesség hangját, majd visszatért apjához, és kettesben elmajszolták a bogyókat.

Ézsau apja lábához ült a sátor homályában. Izsákot a homály nem zavarta, hályogos, öreg szeméhez már úgysem ért el a hajnal gyöngye fénye...

IMÍGYEN SZÓLOTT KEDVELT FIÁHOZ IZSÁK: Ha meg sem érintelek, akkor is tudom, hogy te vagy itt, Rebekám méhének megnyitója, akiben Istenem kegyelméből megláttam az erőt ahhoz, hogy kövesse tanításomat. Jákob sosem talált volna rá az erdők kincsére.

ÉZSAÚ: Jákob akaratom ellen fordult, s megszerezte, ami nem volt az övé. Nékem, nékem, igazi elsőszülöttnednek, aki szavaidat követtem, milyen áldást találtál a szívedben?

IZSÁK: Jákob csalárdul megfosztott téged az Oltalmazó Istenbe vetett hit áldásától: áldásomtól, melyet atyámtól nyertem. Öcséd azt hiszi, megtalálta istenét, holott csak elfogadta azt, akit Ábrahámától örökölt. Azt az istent, aki nagyapja félelméből és nagyanyja mohó hatalomvágyából született.

Fivéred, az ő gyöngeségében, ezen kétes áldásra nálad jobban rászorul. De halld szavam, fiam! Rád hagyom mindazt a tudást, melyre gyarló életemben szert tettem. Ha Isten elegendő erőt ad nékem maradék napjaimra, s élvezhetem még az élet ajándékát, ne

bánd, ha más-más szavakkal újra meg újra elbeszélem néked a múltakból reánk örökített, ám mindeddig meg nem értett példázatokat. Így leszen a tudás összességéből megértés, az pedig hosszú évek elmélkedéseiben bölcsességgé érlelődhet.

Ne bánd, ha többféleképpen is igyekszem megmutatni néked az én Istenemet, akire szívem mélyén találtam rá. Ekképpen talán te is könnyebben lelsz majd a magadéra.

IZSÁK TANÍTÁSA AZ Ó MAGVÁNAK KETTÉHASADÁSÁRÓL ÉS IVADÉKAINAK SORSÁRÓL

IZSÁK: Te és Jákob egyazon magból sarjadtatok, amelyet áldott szerelemben ültettem el anyátok, szeretett Rebekám méhében. Isten azonban kettéhasította e magvamat. Meghallgatta tehát nagyapád, Ábrahám fohását, hogy ajándékozzon meg engem két fiúgyermekkel, és így valóra váljék álma: egyik fiam ábrahái ivadécai vezethessék majdan vissza az emberiséget a Paradicsom békességébe, még ha másik fiamnak és ivadékainak elkerülhetetlen sorsuk szerint be is kell tölteniük a Jelenések iszonyú jövődöléseit.

ÉZSAÚ: Ha mi magunk nem is láthattuk nagyatyánk jelenéseit, szenvedései már épp elég félelmet hoztak ránk. Anyánk sokszor mesélt Ábrahám rémséges látomásairól, meg arról az álmáról is, hogy egykoron majd az Édenkert az ő sarjadékai által tér vissza a földre. Anyánk ugyan sosem mondta, mit gondol erről, de nem is szólt rá Jákobra, amikor az bizonykodott nékem, hogy az ő imádásai nyitják majd meg az Édent. Az én ivadékaim pedig mindazt a tömérdek szenvedést zúdítják az emberiségre, amely megnyilvánult Ábrahámnak a hat éjszaka jelenéseiben.

„Te vagy a vadászat és a fegyverek mestere, a te ivadékaid hozzák az emberiségre a szörnyűséges háborúk nyomorúságát, ahogyan azt nagyapánk látta a jelenéseiben...”

Így szólott hozzám Jákob.

Márpedig, ha ez így van, jobb, ha soha nem veszek feleséget magamhoz, aki fiat szülne nekem!

IZSÁK CSILLAPÍTJA ÉZSAÚ AGGODALMÁT:

Magam sem tudtam, fiam, hogy a Teremtő mely szerepre szánt téged. Talán féltem is megtudni. De múlt éjjel fölfedte előttem az én Istenem, hogy benned megvan az erő és a bátorság a választottsághoz. Az Ő kegyelme eloszlatta a szememre boruló homályt, hogy lássalak, amint a szürkületben elindulsz, fegyvertele nélkül, a kamráni erdő sötét sűrűjébe, ahová a nálad gyöngébb lelkű ember még napvilágnál sem merészkedik följazott íj nélkül.

ÉZSAÚ: Bármily nagyra becsülöm is bölcsességedet, apám, megosztanám azt boldogan öcsémmel, ha te felosztanád közöttünk a hit áldását, amelyet ő bitorol. Azt mondod, én a bátorság fia vagyok. De hát mi a bátorság, ha nem akarat? Annak akarása, hogy fölébe kerekedjünk félelmeinknek. Jákob a hit embere; de mi a hit, ha nem akarat? Annak akarása, hogy kétségeink fölé emelkedjünk. Jákob és én egyazon félelmekkel és kétségekkel jöttünk e világra. Áldásodra is egyformán rászorulunk. Elébed térdelek hát, atyám, helyezd fejemre áldó kezed, mondd ki, leheld reám a szavakat, amelyekkel tegnap őt áldottad meg, midőn helyemben elébed állott, karja csupaszágát kecskegida szőrével álcázva... Én pedig szívesen osztozom vele végtelen bölcsességeden, hiszen nekem úgyszincs tudásom az istenek és emberek dolgairól.

IZSÁK: Meglehet, Ézsaú, ez inkább előnyödre válik. Semmi szükség rá, hogy minden szavam mérlegeld – miként Jákob tenné –, mint ahogyan arra sem, hogy összeveds mindazzal, amit eddig az eszedbe véstél! Ne harcolj a szavaim ellen, mintha csatamezőn védekeznél ellenfeled kardcsapásai ellen, hogy azután viszonzhasd! Inkább légy olyan, mint a jó föld, amely fölissza az esőt, és nem gondol vele, melyik csepp serkenti életre a belé hullott magvat, melyik terebélyesíti pompás fává, hogy árnyával óvjon, s melyik csepp talál majd utat, testvéreihez csatlakozva, az oázis forrásához. Minek törődnél azzal, hogy mi az, amit már tudsz? Miért aggódnál azon, hogy mi mindent nem tudsz még? Avagy hogy amit tudni vélsz és igaznak hiszel, az talán hamis?

ÉS MONDÁ IZSÁK: MAGAD DÖNTSD EL, MIT HISZEL ÉS MIT TAGADSZ.

Viszont soha, de soha ne szólj így magadban: „Ki vagyok én, hogy kétségbe vonjam Izsáknak, a nagy prófétának, minden héber királyának a szavait?”

Mindaz, amit elmondok neked, fiam, egyetlen célt szolgál. Arra készítesz, hogy gondolkodj el mindarról, amit hallottál. Azután magad dönts el, mit higgyél. Milyen csillagot kövess, milyen Istent imádj.

Majd a te bölcsességedet add tovább ivadékaidnak, s tegyenek ők is hasonlóképpen, míg egy napon, talán tíz, talán sok száz emberöltő múltán, a te ivadékaid testvéri szövetségre lépnek Jákob ivadékaival, akik Ábrahám áldását, a hitet örökölték és gazdagították. A paradicsomi kígyó és a talmi próféták mérget, a hamis tudást és féltudást fölváltja majd az önmagunk és a világ megértéséből fakadó valódi tudás. Amidőn eljő az az idő, a Hitnek új értelme lesz, és az emberiség egésze föllelheti a bölcsesség hét kulcsát, melyeket rád hagyok, és feltörheti velük a Paradicsom kapuit elzáró hét pecsétet.

ÉZSAÚ: De hiszen Ábrahám azt mondta, hogy Isten megvesztegethetetlen kerubokat állított őrségbe az Édenkert kapujába...

IZSÁK ELSŐ TANÍTÁSA A KIÜZETÉSRŐL

IZSÁK: A lángoló pallos, a kerubok eltűnnek, amint az emberiség fáradtságos erőfeszítéssel elnyeri a tudást, melyet Ádám és Éva megkísérelt elorozni. A kerubok eltűnnek, eltűnik a lángoló kard, mihelyt nem marad olyan titok az ember előtt, amelyet előle, tőle őrizni érdemes!

Tehát ne türelmetlenkedj, fiam: a valódi tudás nem adható kézről kézre, mint Éva lopott almája Ádám kezére...

ÉZSAÚ: Még, hogy ne türelmetlenkedjek? Én, akit öcsém csalárdága kisemmizett... Magam inkább azt szeretném hallani, miként nyerhetem el jussomat, amit Jákob elorozott tőlem, mint-hogy arra figyeljek, ősszüleink miként próbálták elorozni a tudást az Éden kertjében. De mondd, apám, honnan tudod, hogy az emberiség előtt valaha is megnyílnak az Édenkert kapui? A hagyomány szerint becsukódtak és örökkön örökké zárva maradnak. Gondolod, hogy füleim süketek azok szavaira, akik szerint Isten eltörölte a föld színéről az Édent? Talán az Özönvízzel mosta el. Már egyedül csak te hiszed, hogy visszatérünk az Édenbe. Sokan

nem csak abban kételkednek, hogy visszakerülünk a Paradicsom ölébe. Abban sem hisznek, hogy létezik. Talán abban sem, hogy egyáltalán létezett. Hiszen emberemlékezet óta senki sem látta a Kertet. Még kívülről sem.

IZSÁK: Talán nem is az a kérdés, hogy létezett-e az Éden kertje, hanem az, hogy mit akartak őseink tudtunkra adni a történettel. Talán csak azt, hogy az emberiség annak idején két lehetőség között választhatott. Maradhattunk volna a Paradicsomban mindörökre – teljes tudatlanságban és öntudatlanságban. Ám mi elhagytuk az Édenkertet, az emberiség bölcsőjét, és útnak indultunk, hogy megismerjük a mindenséget. Később, amikor zöldebb rétekre, magasabb hegyekre, szélesebb folyókra bukkantunk, gyermekkorunk Édene elveszítette a varázsát.

Megeshet, hogy ősatyáink azért hagyták reánk a Kiűzetés történetét ilyenformán, mintha mindenről a kísértő kígyó meg Isten tehetne, aki megtagadta tőlünk a tudás fájának gyümölcsét, mert nem akarták bevallani, hogy a Kert nem elveszett, hanem lerombolták. Méghozzá nem is holmi bosszúálló istenségek, hanem mi magunk. Az őseink.

ÉZSAÚ: Tán eszüket vesztették! Miért rombolták volna le a Kertet, amely táplálta őket?

IZSÁK: Miután azt hittük, hogy egyetlen almától mindentudók lettünk, gőgösen azt képzeltük, Isten mindent a mi kedvünkért teremtet, és mindennel azt tehetünk, amit akarunk. Ősatyáink kivágták az erdőket, hogy helyet teremtsenek a füves réteknek, s odacsalogatták a kecskéket, birkákat, hogy rabságba ejtsék őket. Mind nagyobb nyájakat legeltettek, a letarolt erdők s mezők helyén meg csak terjedtek a homoksivatagok.

Pillants körül, Ézsau! Te magad mondtad, nem is egyszer, mennyi aggodalmat okoznak neked azok, akik letelepedve városokat emelnek, kivágják az erdők fáit, hogy sárból, ganéjból tapasztott házukra tetőt ácsoljanak. Addig-addig, míg nem marad lomb, melynek árnyéka a nap perzselő sugaraitól megóvná a földet. Ha mindezt látod, hogyhogy nem érted, mivel tették tönkre ősatyáink az Éden kertjét?

ÉZSAÚ: De akkor miként fogunk mi, avagy utódaink, visszatérni a Kertbe, amely már nem is létezik? Csak azt ígérhetem ivadé-

kaimnak, ami a birtokomban van. A magasban keringő madarat sem ígérhetem oda senkinek, noha látom, és tudom, hogy létezik. Apám, te az Édent ígéred, holott magad sem láttad soha, és azt sem tudod, hogy létezett-e!

IZSÁK: Mikor Ábrahám az álmáról beszélt, talán nem is arra gondolt, hogy visszatérünk valahova, hanem arra, hogy egy állapotot, egyensúlyt, áldott közösséget nyerünk vissza. Az én álmomban, az én hitemben az Édennek jóval több köze van a magunkban hordozott, mint a körülöttünk lévő világhoz. Eszerint a Kiűzetés annak a felismeréséről szól, hogy amint sokasodunk, egyre keményebben kell munkálkodnunk mindennapi kenyerünkért. Egyre több földet kell feltörnünk, több állatot kell tenyésztenünk...

ÉZSAÚ: Tehát az egész föld a Kert sorsára jut? Talán a kiűzetés történetének az a legfőbb üzenete, hogy mi sors vár ránk, ha úgy szaporodunk, mint a kés alá szánt juhok?

AZ EMBERI SZAPORASÁG ÁLDÁSÁRÓL ÉS ÁTKÁRÓL

IZSÁK: Talán a jelenéseimben látott, egyre kegyetlenebb háborúknak is szaporaságunk a legfőbb oka. Már most az a legsúlyosabb gondunk, hogy megvédjük legelőinket, kútjainkat, mezőinket szomszédainktól, meg messzi földről érkező, mindenre éhes népektől. Mi lesz, ha kétszer-háromszor ennyien kell majd megéljünk ugyanezek a földeken?

ÉZSAÚ: Tehát te sem hiszed, hogy valaha is visszatérhetünk az édeni bőségbe?

IZSÁK: Lehet, hogy nagy szaporaságunk is csak az emberiség ifjúkorának áldása... Avagy átká. Őseink talán megértették Isten akaratát, mikor Ádámhoz és Évához intézett szavait így idézik: „Szaporodjatok és sokasodjatok, és töltsétek be a földet...” Lehet, hogy kérdéseid elvezettek a visszatérés legfontosabb feltételéhez. Talán az a megfejtendő kérdés, hogy mi vár ránk az emberiség ifjúkorának elteltével, miután szaporaságunkkal teljesítettük a halani vélt isteni parancsot, ami egyben a Teremtő akarata, hiszen mi más célból tette volna legnagyobb gyönyörűségünké a nemzést?

ÉZSAÚ: Ezek szerint utódainknak le kell majd mondaniuk a nemzés gyönyöréről, hogy visszatérhessenek a bőség Édenébe! Nem gondolod, hogy inkább a nyomort választják?

IZSÁK: Ne aggódj, fiam, természetünkben nincs ily módon összekötve a gyermekáldás és a nemzés gyönyöre. Apámtól sem, tőlem sem tagadtatott meg ez a gyönyör, mégis csak két-két gyermeket nemzettünk hosszú házasságunkban. Pedig talán jobb lett volna, ha csak egy-egy gyermekkel áld meg a Teremtő. Talán nem az a kérdés, hány gyereket nemzünk, hanem hogy tudunk-e békét tartani sátrunk körül. De tanításomban arról is szólok majd, hogy kiűzetésünknek több oka is lehetett, és visszatérésünknek sem egyetlen feltétele lesz.

Talán szaporaságunk sem oly nagy gond, mint azt mi, letelepedettek közt élő nomádok most látjuk. Hiszen egyre rátermettebbek leszünk nyájaink gondozásában, földjeink művelésében, míg végül már nem az lesz a kérdés, hogy tudunk-e összhangban élni a természettel, hanem az, hogy akarunk-e.

ÉZSAÚ: Miért ne akarnánk? Miért ne akarnánk újra élvezni az Éden békéjét, boldog nyugalmat?

IZSÁK TANÍTÁSA A KAPZSISÁG ÁTKÁRÓL

IZSÁK: A kapzsiságunk miatt, fiam. Mert többet akarunk elvenni, mint adni. Úrrá kell lennünk mohóságunkon. Ez visszatérésünk egyik feltétele. Ez az első kulcs a hétből, amelyet az emberiségnek meg kell szereznie, hogy kitárhassa a Paradicsom kapuját. Kapzsiságunk sarkall mind többet megkaparintani a világból, ez távolít el bennünket leginkább az Édenkerttől.

ÉZSAÚ: De vajon nem kapzsiságból kaparta-e össze Ábrahám azt a sok gazdagságot, melynek mindannyian haszonélvezői vagyunk? Te magad is megkettőzted az öröklött vagyont. Téged talán nem a mohóság sarkallt?

IZSÁK: Első életében, amelyet még Sára árnyékában élt le, Ábrahám számtalanszor elmondta: csupán Istene parancsának engedelmeskedett, amikor szemet vetett Kánaán dúsan termő földjére, majd átengedte feleségét Egyiptom urának, hogy elnyerje jóindulatát, no meg a gazdagságot, amelyet az isteni hang ígért népének.

Abban is volt vagyonszerzés, hogy engem föl vitt a Mórija hegyére. Oltalmazó Istene szövetségét kereste irigy ellenségei, a szomszédos népek ellen.

Első életében tehát Ábrahámot valóban a kapzsiság sarkallta, még ha el is hitette önmagával, hogy Istene akaratának engedelmeskedve kívánt földeket és barmokat szerezni utódainak. Második életében azonban, amelyben a jóságos Ketúráh volt a támasza, megtalálta lelke nyugalma. E házasságát Isten sok gyermekkel és nagy békességgel áldotta meg, és így gyarapodhatott, ha nem is földi javakban, de szeretetben és bölcsességben.

Én is telhetetlenségből kettőztem meg vagyonom, miután Isten két fiúgyermekkel áldott meg. Ámde öregedvén, mind gyakrabban néztem magamba, s ott végtelen világot fedeztem fel. Ebben a sóvárságnak már nem lehet tere.

A Teremtő szándékát mutatja, ami a természetünkben gyökerezik: amikor a körülöttünk lévő világot gyermekkorunkban fölfedezzük, még csak a Kert örömeire, nem birtoklására vágunk. A kapzsiságot ifjúságunk hevében lessük el apáinktól és csak annak utána akarunk egyre többet birtokolni a világból, hogy ezzel bizonyítsuk férfiasságunkat. Aztán megöregszünk, hálgyogos szemünk mind kevesebbet lát e földi létből, s új világra bukkanunk tulajdon szívünkben. Ha módját leljük, hogy gyermekeinkre örökítsük ezt a világot, minden gazdagságnál bőségesebb áldást hagyunk reájuk.

AZ EMBERISÉG KORSZAKAIRÓL

IZSÁK: Az emberiség sorsa, pályája hasonló az egyes emberéhez. Miután részünk volt az Édenkert minden örömeiben, az emberiség a gyermeki létből abba a korba jutott, melyben a népek mohón törekszenek gazdagságra, hatalomra, földre és jószágra. Ez tüze az ellenségeskedést, öldöklést, amely mindaddig tart, míg az az egyedüli mércénk, hogy ki mekkorát hasít ki magának és utódainak a világból. De amiként közülünk mindazok, akik túléltek az ifjúkor e viaskodásait, érettebb éveinkben lehiggadunk, épp így az emberiség is kinövi majd a kapzsiság korát.

ÉZSAÚ: Azt gondolod, a kapzsiság egyik napról a másikra eltűnik majd? Avagy több száz emberöltőnyi idő kell, hogy nyoma vesszen? Hisz magad mondtad, apám, hogy sok-sok nemzedék követi egymást, míg akár csak pirkad a remény, hogy valahára ismét megnyílnak előttünk a Paradicsom kapui...

IZSÁK: A szerzés vágját nem mossa el a föld színéről új Özönvíz. Amikor az emberiség megtalálja majd a Paradicsom kapujának első kulcsát, és fölismeri, hogy minden rossznak a mohóság a gyökere, akkor is lesznek, akik inkább meghalnak, mintsem lemondjanak arról, hogy valamit még megkaparintsanak.

ÖNMAGUNK MEGÉRTÉSÉRŐL

IZSÁK: Bármily fontos Ádám és Éva története, és bármennyi-szer kell is visszatérnünk az Éden kapujához, ha a jövőbe akarunk tekinteni, először önmagunkat kell megértenünk.

Ha tudni szeretnéd, milyen jövő vár utódaidra, előbb a múltat kell megértened. Miként lett Ábrámból Ábrahám, miként lett a kis kacajból, a Mórija előtti idők Izsákjából az, akit te apádként ismersz, mi tette Jákobot Jákobbá. És mindenekfölött: hogy lettél te, Ézsau. Csupán mindezek után értheted meg, mi hozza reánk Ábrahám félelmetes látomását, és mi válthatja valóra az ő édeni álmát.

HOGYAN FIGYELJEN IZSÁK TANÍTÁSÁRA ÉZSAÚ

IZSÁK: Megértem az elveszett áldás feletti keserűségedet, de ne ítélkezz szavaim fölött, míg be nem fejezem tanításom! A cserkész előőrshöz is türelemmel kell lenned, amikor homok lepte, idők fűvétől benőtt ösvényt keres. Ne habozz azonban nekem szegezni kérdéseidet, ha úgy érzed, hogy magadban tartván őket, füled bezárul szavaim előtt, s így azok nem csatlakozhatnak az immár benned élő gondolat-társaikhoz. Míg szavam nem ér szívedig, ne ítéld meg, amit mondok, vagy amit mondandómnak vélsz. Ne zárd el füled és elméd, míg végig nem hallgattál. Addig ne dönts el, hogy tanításaim kiállják-e az idő próbáját. Ne feledd a bölcs mondást:

„A legbőszebb szélviharral dacoló sátrat egy szellő is elfújhatja, míg ki nincs feszítve minden lapja.” S ahogy a sátorverést is a sátorfa beültetésével kezdjük, hadd kezdjem én is tanításomat a legnehezebbével. Föl kell tárnom a szívem, hogy megértessem veled, atyám magján kívül mi tett engem azzá, aki vagyok.

Némelyik ember egész életében kijelölt pályáján halad, ahogy a folyó a régi vízmosásban: ha semmi sem áll útjába, nincs miért eltérnie megtalált medrétől.

Gyermekkorom csermelye kiszáradt, mikor féltestvéretem, Ismáelt atyám a pusztába űzte. S nem csak azért, mert elveszítettem játszótársam, példaképem, kit mindenben követni akartam. Még inkább kioltotta szívemben a reményt a sötét félelem, hogy atyám egy nap engem is a rettentő sivatagba űz. Tanítómesterem, védelmezőm, anyám első embere, az egyiptomi Omaan segítségével az élet-erő idővel visszatért szívembe, de új utat keresett. Bizalmamat ettől kezdve atyám helyett Istenbe vettem. Ábrahám Egy-Istenébe. Akkor még nem tudtam, és talán nem is akartam tudni, hogy Ő parancsolta atyámnak: űzze el magától azokat, akiket tulajdon életénél is jobban szeretett. Elveszítettem Ismáelt és anyját, Hágárt, kinek kedvessége lelkem igazi tápláléka volt. Évekbe tellett, míg életem újra medrére talált. Am ekkor atyám az Istenével kötött szövetsége oltárára helyezett, és sorsom ismét fordult, ezúttal örökre.

MI VEZÉRELTE ÁBRAHÁMOT A MÓRIJA OLTÁRHEGYÉRE?

ÉZSAÚ: Sok szájból hallhattam, miként jutott el atyád odáig, hogy kész volt föláldozni téged. Mindenek szerint Isten követelte atyádtól életedet, anygala azonban lefogta a már-már lesújtó kezét.

Vannak akik azt állítják, Isten mindezt azért cselekedte, hogy nyilvánvalóvá tegye: a pogányok istenségeitől eltérően Ő nem leli kedvét az emberáldozatban. De erre miért lett volna szükség, apám? Népünk soha nem hozott Neki emberáldozatot. Sem Ábel, sem Káin és Noé sem cselekedte ezt, miután túlélte az özönvizet.

Feláldoztatásod története olyan félelemmel töltötték el szívünket, hogy éjszakánként álmatlanul forgolódtunk Jákobbal, míg

anyánk el nem magyarázta: Ábrahám Istene csak szolgája hűségét kívánta próbára tenni.

De hát lehet egy Isten annyira hiú, hogy ily rémületnek és szenvedésnek tegyen ki egy fiút, aki ki sem nőtt még a gyermekkor félelmeiből? Talán nem tudta, hogy ezzel időtlen időkre megrendülhet a fiúgyermek apjukba vetett bizalma?

IZSÁK: Ábrahám Istene egymaga testesít meg minden emberit és istenit: gyöngeséget, erényt és hibát. Ha hiszed, hogy csakugyan létezik ez a csupa-ellentmondás Isten, a kérdés az: ugyan miféle célt szolgálhatott Ábrahám próbatétele és az én keserves megpróbáltatásom?

Magam soha nem fogadtam el, hogy Ábrahám Istene próbára akarta tenni atyám hűségét. Egy istennek tudnia kell, mennyire erős prófétájának a hite. Avagy Isten sem láthat a szívünkbe? Ha így van, akkor Ábrahám Istene azt sem mérhette fel, vajon szolgájának áldozat-e, avagy elégtétel az én feláldozásom? Szeretett, avagy gyűlölt engem? Büszke – avagy féltékeny volt rám?

Azóta sok év telt el. Lassan rájöttem: atyám lelkében mindez egyidejűleg volt igaz! Szeretett engem, egyetlen, még meg nem tagadott fiát. És gyűlölt is: tudta, hogy miattam kellett elúznia Ismáelt, aki oly kedves volt szívének. Büszke volt rám, mert sokféle képességgel megáldott ifjú voltam, de féltékeny is, mert fiatalságomban sokkal többet remélhettem az élettől, mint ami még őreá várt.

Sok álmatlan éjszakámba, sok évembe került, míg megértettem, hogy Istennek tudnia kellett a prófétája szívében lakozó valamennyi érzésről. De ha ez így van, mi szüksége lett volna a próbatételre?

Csak az önnön valóságában nem bízó istennek lehet ily fontos a hűség. Az az isten cselekszik így, akinek az emberiség csak dicsőségének zengésére, hatalma tanúsítására kell. Ha elhiszed, hogy Ábrahámnak csakugyan minden tettét az ő Istene parancsolta, akkor is föl kell tételezned: nemcsak engedelmességének próbájaképpen parancsolta neki, hogy öljön meg engem. Azért is, mert látni akarta, milyen bonyolult lett a teremtés koronájának lelke. Miként küzd bennem az atyám iránti szeretetem és a tőle való félelmem – és mindkettő azzal a szeretettel és félelemmel, amely atyám Istenéhez fűz.

Amikor atyám tébolyult tekintetéből kiolvastam, hogy csak-ugyan kész megölni engem, hevesebb küzdelem dúlt bennem, mint a siddimi csatában, ahol Shinar, Ella-sar, Elam és Tidal királyai csaptak össze Szodoma, Gomorra, Admah, Zeboiim és Zoár királyaival. Vajon hány király csapott össze bennem, miközben az utolsó lépéseket tettem meg az áldozati oltár felé? És atyám tébolyult tekintete még hatalmasabb királyok küzdelméről tanúskodott.

ÉZSAÚ: Gondolod, hogy ennyire bonyolult teremtmények vagyunk?

IZSÁK: Igen, de ugyanezt a viaskodást megfigyelheted legkedveltebb tevédnél is. Ha úgy tetszik, próbára teheted hűségét, és magadhoz szólíthatod olyankor is, amikor orrát megcsapta a tevékanca szaga; ha jól nevelt és szoktatott, fölöttébb hűséges tevé, engedelmeskedik hívásodnak, de látszik rajta, hogy nehéz szívvel teszi. Meg-megáll, hátrafordul, beleszimatol a levegőbe. Láthatólag heves küzdelem dúl benne, de végül az engedelmesség győz. Ha azonban a Negeb sivatagon keresztül haladtok Ai felé, és már negyedik napja szomjúhozik, mikor a Haridin forrásához közeledve egyszer csak megérzi a víz szagát, bölcsebb, ha eszedbe sem jut próbára tenni a hűségét.

Isten minden teremtményébe beplántálta a ragaszkodást az élethez: az életösztön erősebb a belénk nevelt engedelmességnél.

Soha nem szabad oly fokú engedelmisséget követelnünk állatainktól – a szolgálóinktól pedig még úgy sem –, amely pusztulásukhoz vezethet, avagy nekünk kerülhet az életünkbe. A valódi hűségnek nem urad akarátát, hanem az érdekét kell szolgálnia.

AZ ISTENFÉLELEMRŐL ÉS A RETTEGÉSRŐL

IZSÁK: Bár még csak gyermek voltam, a Mórija oltárhegyének csúcsához közeledtünkben jól láttam atyám szemében a növekvő félelmet. Ahogyan én tőle, úgy ő Istenétől rettegett. Márpedig ha egy Isten félelmet ébreszt bennünk, az sem hűségünkről, sem szeretetünkről vagy hitünkről nem bizonyosodhat meg soha; hiszen a félelem fölébe kerekedik minden érzelemnek, kivéve a bátorságot. De hogyan is beszélhetnénk bátorságról, szemtől szemben

egy olyan Istennel, aki habozás nélkül özönvízbe ölte majd minden teremtményét...

ÉZSAÚ: Nagypapám vajon miért tanított arra bennünket, hogy féljünk és reszkessünk Istene színe előtt? Hiszen ő is gyakran kárhoztatta a pogány istenek papjait, sámánjait, akik megfélemlítés-sel csikartak ki áldozatokat szerencsétlen híveikből!

IZSÁK: Nem a félelemmel kezdődött... Amikor apám először hallotta Istenének hangját, e hang Kánaánba vezérelte. Ábrám és Szárai – akkor még így hívták nagyszüleidet – bizalommal követték a Hangot, amely nagy gazdagságot ígért nekik. A bizalom helyébe azonban kétség szivárgott, midőn kiderült, hogy a nekik ígért földön már más népek élnek. A kétséget csak a vakhit fojthatta el. Ábrahámnak oly félelmetessé kellett tennie Istenét, hogy joggal hihesse, nemcsak ígéri neki a földet és a gazdagságot. Oly hatalmas, hogy el is veheti mindazoktól, akiket saját isteneik védenek.

Minél félelmetesebbé teszed ellenségeid szemében védelmező istened, annál jobban rettegsz tőle magad is – és annál kevésbé van értelme hűségéről vagy hitről beszélni.

Mire felcseperedtem, atyám már szentül hitte, hogy az ő Egy-Istene hatalmasabb minden isteneknél... Őbenne látta nemcsak a Teremtőt, aki a semmiből létrehozta mindazt, ami körülvesz bennünket, hanem a pusztító próbatételek Istenét is, aki Mórija hegyén élénk állította az értelmetlen kegyetlenség példaképét.

Ahogy atyámtól elárultan és eltaszítottan feküdtem ott, az égő áldozatok oltárán, bármennyire féltem a haláltól, vágyódtam is rá. Nem láttam más kiutat, mint a halált. Ma már tudom, nem én voltam az egyetlen, akit ragyogó fény hívott magához, meleg örvény vonzott a végtelen megnyugvást ígérő mélység felé. Ábrahám azonban habozott, és a fény kialudt.

IZSÁK MEGTAGADJA ÁBRAHÁM ISTENÉT

IZSÁK: Ott feküdtem gúzsba kötve atyám kése alatt, és csak egy remény tartott életben: az, hogy Ábrahám Istene nem létezik. Ilyen kegyetlen Isten nem létezhet.

ÉZSAÚ: Minden istenek Istene! Ábrahám mindenek fölött álló Egy-Igaz-Istene, bocsásd meg apám téged megtagadó szavait!

IZSÁK: Ahogy rémálmaimban és később elmélkedéseimben is újra meg újra átéltem saját halálomat, lassanként megértettem, hogy az életemet követelő Isten csak atyám képzeletének teremtménye lehetett.

ÉZSAÚ: Ábrahám mondotta, hogy az ő istene a mi istenünk, aki mindörökkön vala és léssen. Tehát Ő nem lehet emberi képzelet szüleménye! És mi oka lenne bárkinek olyan Istent teremteni, aki ilyen sokat követel, és ígéreteit csak kegyetlen áldozatok árán váltja be?

IZSÁK: Szükségünk van istenekre, akik képesek mindarra a kegyetlenségre, amire önakarattunkból nem érezzük magunkat képeseknek. Mindaddig, amíg megbújhatunk ilyen istenek mögött, nem kell bevallanunk, hogy mind e gonoszság tulajdon szívünk-ből fakad. És mondd, fiam, te talán sosem kételkedtél Ábrahám istenének hatalmában? Sosem fordultál más istenekhez? Azt hiszed, hogy annak idején, mielőtt szemem fénye megszürkült, nem láttam, miként rejtetted az elejtett szarvasbika heréit tarsolyod mélyébe? Azt hitted, nem tudtam, hogy a sasszemű Zoárnak szántad, aki nyiladat vezérelte? Ahelyett, hogy vadászszákmányod Ábrahám istenének ajánljad égő áldozatokban. De mondd fiam, az imént, amikor szavaim hallatán Ábrahám istenének megbocsátásáért esedeztél, miért szorította torkodat markába a félelem? Megmegreszkető hangod tényleg csak az Ő jelenlétét tükrözte?

ÉZSAÚ: Szavaid hallatán ott láttalak gúzsba kötve Mórija Oltárán, s szívemet gyermekkorom azon szorongó félelme töltötte be, hogy te majd épp úgy életemre törsz, miként atyád a tiédre. Mert gyermekfővel azt hittem, te ugyanannak az Istennek a hangját követed. E félelem olykor megbénította testemet-lelkemet, és ilyenkor így bátorítottam magam: „Apám nem áldoz föl engem, mert én az elsőszülöttje vagyok; márpedig Ábrahám is a másodszülöttjét akarta föláldozni, hogy megmentse elsőszülöttjét.”

Jakob azonban nálam is kétségbeesettebben rettegett késedtől. Mi másért vágyakozhatott volna oly elkéseredetten az elsőszülöttségemre, míg végül nekiadtam egy tál lencséért. Talán ezért mutat

be áldozatot minden nap Ábrahám Istenének, hogy a Mennybéli ne követelje gyarló életét áldozatul, dicsőségének bizonyítására.

Félelmeink teljesen eluralkodtak rajtunk, amikor hallottuk, hogy némely király egy kivételével megölte minden fiát, hogy ne vetekedhessenek a hatalomért. Mondd, apám – hogy beléd vetett bizalmamra soha többé ne vesse árnyékát félelem –, Ábrahámnak csakugyan volt oka megölni téged?

AZ EMBERISÉG JÖVŐJÉRŐL

IZSÁK: Jelenéseinek hat éjszakáján Ábrahám látta, hogy a föld más és más isteneket követő népeinek hadakozása nemzedékről nemzedékre kegyetlenebb lesz. Látta azt is, hogy a sok istent szolgáló, sok hangra figyelő, sokféle oltáron áldozó, szövetségeket megszegő, új szerződéseket kötő pogány népek előbb-utóbb hanyatlásra, megsemmisülésre ítéltetnek. De csak Sára halála után, az aggkor bölcsességével ismerte fel, mennyi szenvedést hoz majd az emberiségre az ő Egy-Istenébe, az ellenségeink ellen győzelemre vivő és minden isteneknél hatalmasabb Hadúrba vetett hit. Ám tudta, hogy amíg a körülöttünk élő népeknek erőt ad isteni védelmezőikbe vetett hitük, mi sem adhatjuk fel mennybéli szövetségünket – még ha Ő az életemet követelte is.

Ábrahámnak, akkor még kicsinyke népünk vezérének bizonyítania kellett Istene hatalmát. És ezt – minden erejét összeszedve – meg is akarta tenni Mórija oltárhegyén, de megrémült a saját lelkében fölfedezett démonoktól. Amint rám vetette kötelét, kése csillogásánál is jobban megrémített a szeme feneketlen sötétjéből elővillanó megszállottság, a téboly. Majd amint rádöbbsentem, hogy megiscsak életben maradok, gyűlöletet véltem felfedezni arcán.

Gyötrelmes bűntudatom elhitette velem, hogy apám meggyűlölt, amiért bénító félelmemben nem voltam képes haláltusám sikolyával fölhívni az Egek Urának figyelmét az ő nagy áldozatára. Csak Jákob csalárdságának éjszakáján ébredtem rá, hogy apám ott, a Mórija oltárhegyén végül is megkísérelt fölébe kerekedni vérszomjas Istenének: el akarta takarni a szemem, hogy megkí-

méljen a kés látványától. Habozott, és ez elegendő volt Omaan-nak ahhoz, hogy lefogja kezét.

Nemcsak megkönnyebbülést, csalódást is éreztem, amikor anyám bölcs bizalmasa megmentette életemet. Kétszeres csalódást, mert akkor már felébredt bennem a kíváncsiság: mi rejtőzhet a halál leple mögött? S Omaan közbelépése miatt soha nem tudhattam meg, hogy képes lett volna-e apám az utolsó pillanatban – életem védelmében – megtagadni Istene parancsát?

Talán már gyermekként megéreztem: nem engem, hanem hatalomszomjas Istenét kellett volna feláldoznia, hogy megváltsa az emberiséget a jelenésekben megjövendőlt szenvedésektől.

Megszabadulhatott volna kötelékeitől, ha a Mórija hegyén így kiált az egekre:

„Próbára tettelek, Uram! Próbára tettem szövetségünket! Te nem a teremtés, hanem a pusztítás Isteneként mutatkoztál meg énelöttem. Nem a szeretet, hanem a bosszúállás; nem a megértés és elfogadás, hanem a gyanakvás és az elutasítás Isteneként. Nem az együttérzés, hanem a cselszövés és kegyetlenség Isteneként. Most látom, hogy a nekem felajánlott szövetség jól kieszelt csapda, amelynek egy a célja: hogy soha ne állhassunk saját lábunkra. Terád legyünk utalva mindörökké”.

Egész életemben arra vágytam, hogy apám így szóljon Istenéhez és az emberekhez, mert én nem mertem megfosztani népemet mennybéli, oltalmazó szövetségesétől, aki győzelemre vezetheti a szomszédos népek számtalan, erőt adó istene ellen. Amíg népünk abban a hitben él, hogy szüksége van Óreá, bármily kegyetlen, bármennyi áldozatot követel... mindaddig nem fogadhatja el, hogy ilyen isten nem létezik... nem létezhet... Hogy az egyedül Igaz Isten, az... S ki kell vetnünk...

IZSÁK SZAVAINAK HALLATÁN ÉZSAÚ FÖLKIÁLTOTT: Hangod félelemmel tölt el, apám! Sosem hallottam ilyennek... Ilyen félve, remegve suttogónak!

IZSÁK PEDIG AZT FELELÉ: Nem reszkető hangom tölt el téged félelemmel, Ézsau, hanem az, amit kész voltam kimondani. Mi, akik anyánk keblén hallottunk először Ábrahám hatalmas istenéről, a Mindenható Mennybéli Úrról, rettegés nélkül nem fedhetjük föl az igazságot. Akkor sem, ha már tudjuk, hogy az, akinek fé-

lelmére neveltek bennünket, csak képzeletünk alkotása. Ahogyan tanítómesterem, a bölcs Omaan szokta volt mondani: „Az isten, akiben hiszel, akkor is elpusztíthat, ha nem létezik.”

Végakarátában atyám meghagyta, hogy választott fiamnak adjam át minden bölcsességemet. Isten-választotta fiam te vagy, Ézsau.

Hogy atyám utolsó kívánságának eleget tegyek, el kell mondanom neked azt is, mily közel jutott Ábrahám az igazság fölismeréséhez, Istene leleplezéséhez. Jelenéseiben megmutatkozott előtte, mi vár az emberiségre; csak nem volt képes föllelni e mérhetetlen szenvedés okát. Tudta, hogy valamiképp megakadályozható a vérontás, csak azt nem tudta, hogyan.

Mórija előtt feltette a kérdést: „Vajon elkerülhető mindez a gyötrelem, ha csak Izsák marad életben? Vagy ha csak Ismáel?” Mi más választ kaphatott volna, mint hogy a háborúk gyilkos csapásait meg lehetne akadályozni, ha az emberek mind egyazon törzsből erednének, és egyazon istent szolgálnák. Ábrahám azonban tudta, hogy ez lehetetlen, hiszen bármely ösvényt is választjuk, az előbb-utóbb elágazik. Tudta, ha én elpusztulnék, Ismáelnek akkor is születhet két fia, és egyik a másik ellen fordulhat. Ábrahám mégis kész volt föláldozni engem, mert nem merte föltenni a harmadik kérdést: „Mi lenne a sorsunk, ha a fiam helyett, akiből szívem szeretete táplálkozik, Istenemet áldoznám föl, hatalmam forrását?”

De kérdezhetnéd: vajon Ábrahám csakugyan szembefordult volna a képzelete teremtettenel? Halála napjáig erre a kérdésre tagadólag válaszoltam volna. Amikor szinte utolsó lehetével megengedte, hogy megkeressem saját istenemet, nem mertem megkérdezni: vajon megértette, hogy mi vezette őt a Mórija hegyére? Vajon még mindig úgy gondolja, hogy Omaan Isten angyalaként, nem pedig Sára szolgálaként cselekedett?

Meglehet, maga sem akarta tudni, miért tört életemre. Talán úgy gondolta, hogy mindannak, ami a Mórija hegyén történt, rejtélynek kell maradnia, mert akik nem éltek át, nem merik átélni, nem érthetik meg valódi jelentését.

Látnia kellett azonban, hogy eljő az idő, amikor az emberek ráébrednek Mórija igaz tanulságára. Még ha újabb Izsáknak kell is

születnie és feláldoztatnia, míg az emberiség megtanulja, hogy ne hallgasson se égi, se földi hangokra, ha gyilkosságra buzdítanak.

ÉZSAÚ: Apám ! Hát ez az az áldás, amelyet számomra találtál? E félelmetes istentagadást nevezed a Jákobéval egyenlő áldásnak?

AZ ÉZSAÚNAK SZÁNT ÁLDÁSRÓL, A BÖLCSESSÉG TERMÉSZETÉRŐL

IZSÁK: Kész voltam továbbadni néked az Ábrahám Istenébe vett hit áldását, mégha jómagam meg is tagadtam az ő Istenét. Miután Jákob elorozta áldásomat, rádöbbsentem, hogy számodra ez a kígyó mérgénél is veszedelmesebb lenne, hiszen Isten téged fontosabb feladatra szánt, mint a testvéredet, s mikor eljön az ideje, a te sarjaid vezetik majd vissza az emberiséget az Édenbe. A rajtad keresztül rájuk örökített bölcsességemmel ivadékaid képesek lesznek ellenállni minden Hangnak, minden kísértésnek, mely menyyei vagy földi bálványok előtt bemutatott áldozatok fejében gazdagságot, győzelmet, megváltást ígér. Ellenállnak majd minden kísértésnek, mennydörögjön az fentről, avagy sziszegjen az alanti világból. Ellenállnak mindaddig, mígnem a világ népei készen állnak a hadi istenek megtagadására, és megnyílhatnak a békességes Éden kapui.

ÉZSAÚ: Belátom, szükségem van tanításodra, s bármilyen áldással áldasz engem, nagyra tartom. De vajon miképpen adhatnád át a bölcsességed éppen nekem? Hiszen az én tudásom az erdő s mező, nem pediglen az istenek világából való.

IZSÁK: A bölcsességnek nem az a mércéje, hogy mit s mennyit tudsz, hanem hogy okulsz-e abból, amit megtudtál. Ha szívedet megnyitod szavaimnak, és törekszel túllátni azon, amit hallasz, akkor nemcsak tudásom lesz tiéd, hanem elnyered a gondolkodás erjesztő kovászát is, amelytől beérik tulajdon bölcsességed. Sose feledd el, fiam: ha azt kérdezed, mi történt, akkor tudást nyersz, de ha felteszed a kérdést, hogy miért történt, ami történt, akkor bölcsességre teszel szert. Mert a Teremtő bölcsességgel nem, csak a hozzáférés módjával ruházott fel bennünket.

A szóbeszéd üres szavai könnyen jutnak el fülünktől a szánkig, mert nem szűrjük át őket sem tapasztalatainkon, sem ítélőkép-

ségünkön. Ilyen szavakkal nem azért szólunk, hogy föltárjuk lelkünket embertársainknak, mint ahogy az ő üres szavaikra sem azért figyelünk, hogy a szívükbe lássunk, megértsük őket és általuk magunkat is. A szóbeszéd, a szél ellenében vetett homok sok életet tönkretett, de senki bölcsességét nem gazdagította.

A tanítás szavai szólhatnak akár azokról a cselekedetekről is, melyekről az emberek fecsegnek. A tanításnak azonban van célja: megértetni, mi vezetett e tettekhez, és azok miképp hatottak életünkre. Csak az ilyen megfontolt gondolatok, szavak, és ezek hallatán a bennünk megfogalmazódó kérdések és válaszok gazdagíthatják elmédet, szívedet.

ÉZSAÚ: Tanításod minden szavát eszembe vésem, hogy követhessem egész életemben.

A BELÉNK VÉSETT SZAVAK KÁRHOZTATÁSA

IZSÁK: Ne igyekezz, fiam, emlékezni szavaimra. Elég, ha szívedig engeded őket, átszűrve mindazon, amit eladdig hallottál, tapasztaltál. Ahogy a víz áthatol a hálón, mellyel olyan halat is foghatsz, amelyet a partról nem is láttál.

Akik emlékezni akarnak minden hallott szóra, minden fára, amelyet láttak, sohasem értik meg azokat, akik a szavakat kimondták, és soha nem gyönyörködhetnek az erdő szépségében.

Ha atyáink szavait szó szerint eszünkbe vessük – ahogy a hírnöknek kell emlékeznie ura szavaira, még ha nem érti is azokat –, arra ítéljük az emberiséget, hogy nemzedékről nemzedékre ugyanazokat a hibákat kövesse el, mint ősapái.

MIBEN REJLETT ÁBRAHÁM ÉS SÁRA TRAGÉDIÁJA

IZSÁK: Atyám csak Sára halála után, Ketúráh oldalán találta meg lelke nyugalmát. Mégis mindenki az első, nyomorúságos, megpróbáltatásokkal sújtott életéről beszél. Azt adják szájról szájra, hogy miképp élt Ábrahám a féltestvére, meddő első felesége, a vagyonra, hatalomra vágyó Sára árnyékában. Aki mielőtt nekiadta

a szépséges, fölöttébb kíváncsi Hágárt, elsorvasztotta férfiasságát. Majd miután a Háthor mesterségében jártas Hágár mégis fiút szült Ábrahámnak, Sára, hallgatva Lót gonosz ármányára, elűzte férjével mindkettőjüket, holott jól tudta, hogy ezzel nagyobb fájdalmat okoz Ábrahámnak, mintha önkezeléssel kellett volna kitépnie tulajdon szívét.

ÉZSAÚ: De Sára az anyád volt, nagyanyám, akiről mindmáig csak szeretettel, tisztelettel szóltál!

IZSÁK: Tudnod kell, fiam, hogy mi történt és miért. Nemcsak azt, hogy mit tett nagyapád, hanem azt is, hogy ki állt mögötte.

ÉZSAÚ: Talán azért mondd most nekem mindezt, mert megbizonyosodtál róla, hogy igaz, amit fogantatásod, születésed rejtélyéről rebesgetnek? Te is azt hiszed, hogy nem is a vénséges Sára szült téged, hanem Lót valamelyik lánya – avagy Hágár, ahogyan mások vélik –, és álmában fektettek oda Sára mellére? Most megtagadod Sárát, mert úgy hiszed, nem is igazi anyád? Azt hiszed, csak azt az anyát szeretethetjük, aki méhében sarjasztotta apánk magvát? Vagy csak azt szeretjük igazán, aki tulajdon keblén táplált?

Engem anyám már születésem pillanatában eltaszított. Mégis szeretem, és mindig is sóvárogni fogom a szeretetét.

IZSÁK: Az a szeretet érint bennünket a legmélyebben, amelyre mindhiába áhítozunk. Megpróbáltam megtenni mindent, hogy szeretetemmel pótoljam, amit anyád megtagadott tőled, de nem adhattam meg neked azt, amire vágytál – az ő szeretetét. Rebekám szívében csak az ő Jákobjának volt hely.

Azért mondom el neked mindent, jót-rosszat, még a házasságról is, melyből születtem, hogy megérthesd azt az anyát és azt a házasságot, melyből lettél. Hisz magadat is csak akkor értheted meg, ha megérted azokat, akik formáltak. Márpedig ha nem ismered önmagad, lehetsz okos, életrevaló, de bölcs semmiképp.

Volt, amikor gyűlöltem apámat, mert elűzte elsőszülött fiát, bálványozott példaképemet. Mikor ráeszméltem, hogy apám nem önszántából űzte el Ismáelt, azért fordultam ellene, mert nem volt bátorsága szembeszegülni Sára akaratával.

ÉZSAÚ: Nem tudhattam, hogy néked is olyan keserű fájdalmat okozott anyád, aki túlonult szeretett, mint nekem az én anyám, aki soha magához nem ölelt.

IZSÁK: A legtöbben úgy érezzük, hogy szüleink igazságtalanul bántak velünk. És mindegy, hogy valóban vétettek-e ellenünk, avagy csak úgy hisszük – mert akkor is hibáztatnánk őket, ha mindenben épp az ellenkezőjét tették volna, mint amit tettek.

Tegyük fel, hogy atyám szembeszegül asszonyával, és nem Hágárt, hanem őt, Sárát űzi el, a szerető szívű Hágárt pedig egyetlen hitvesévé teszi. Akkor vajon nem fordultam volna ellene, amiért Hágár szerelméért cserbenhagyta anyámat? Ha nem űzi el Ismáelt, hanem szívére öleli, oly szeretettel, amelyet érdemelt – ez talán nem töltött volna el a féltékenység keserűségével? És vajon haragom nem fordul akkor féltestvérem ellen?

Ezerszer kérdeztem: vajon miért hallgatott apám a Hangra, mely akarátát Sára akarata alá rendelte?

Tudom, neked is tisztán kell látnod, miért fordult ellened anyád, miért vette rá Jákobot, hogy vakságommal visszaélve, elorozza tőlem a te jussodat, az elsőszülöttnak járó apai áldást. Fájdalmad legyűrésében csak azzal segíthetek, ha megértetem veled, hogyan kerekedtem fölébe ifjúságom sérelmeinek. Ne feledd, fiam: ha nem látod tisztán múltadat, akkor a jövőd útját nem a mennybolt fényes csillagai jelölik ki, hanem a benned élő sötét indulatok, a szívedben rejtegetett harag. Ha a jövődet csak az tölti ki, hogy bosszúval üss helyre valamely elszenvedett vagy képzelt gyermekkori sérelmet, akkor azt a jövőt nem is érdemes végigélned.

Ahogy szemem mind homályosabban érzékeli a nap fényét, úgy látom egyre tisztábban a múltat, s egyre inkább kész vagyok elfogadni. Így messzebbre látok a jövőndőbe is, mint atyám látott Jelenéseinek hat éjszakáján.

IZSÁK INTÉSE ÉZSAÚHOZ, HOGY ENGEDJE ÚTJÁRA JÁKOBOT

IZSÁK: Azt is jól látom, ami a sátram mögött történik: szeretett Rebekám nyeregtársolyokba málházza az útravalót, hogy Jákob elmenekülhessen bosszúd elől. Ezt azért mondom néked, Ézsaú, nehogy majd a szememre vethesd: azért hívtalak sátramba, hogy közben Jákob elszökhessen. De kérlek, engedd útjára Jákobot Ábrahámától kapott áldással, egy Oltalmazó Istenbe vetett hit ál-

dásával. Láttam nehéz időkben törekeny kezét égre emelni: kérte Istenét, védelmezzen meg minket az ellenségtől. Aszály idején azért könyörgött Hozzá, hogy adja meg nekünk mindennapi kenyerünket. Míg te, magvam másik fele, a földet művelted arcod veritékével, vagy vadásztál, hogy legyen betevőnk, és erős karoddal védelmeztél bennünket a veszélyektől...

ÉZSAÚ: Ez a te akaratod? Hogy Jákob menjen útjára áldásoddal, s egy haja szála se görbüljön? Ez a te akaratod? Hogy a csalás bűntetlen maradjon? Es még jutalmat is nyerjen?

IZSÁK: Bárcsak megvédehetném népemet a keserves jövőtől, melyet Jákob az ivadékainkra hoz, de ne feledd, fiam, cselekedete magában hordja büntetését. Te haladj tovább önmagadban bízva, így teljesíted be a Teremtő akaratát.

Így jöhet el Ábrahám álmának nemzedéke, amely rátalál igaz, egyedüli Istenére, az Édenkert jóakarátú Teremtőjére, miután megértik alkotása csodás működését. Nem rettegnek többé vilámlástól, mennydörgéstől, és nem ajánlják fel egymást áldozatként isteneiknek, hogy elhárítsák az aszályt, árvizet.

Immár messzebbre látok atyámnál, a nagy prófétánál, és nyugodt szívvel mondhatom, Ézsau: eljön az idő, amikor az emberiség kiemelkedik a tudatlanság mocsarából és a féltudás és hamis tudás ingoványából, ahová a paradicsomi kígyó csalta Évát.

Sorsunk addig az új s új ismeretek szerzésének útja – de amire ma rájövünk s megérteni vélünk, annak java részéről holnap kiderül, hogy nem igaz, vagy nem egészen úgy igaz. Az igaz tudás élesztője az a képességünk, hogy fel tudjuk adni hamis föltevéseinket.

ÉZSAÚ: Lehet, de ehhez előbb tudnunk kell, mi igaz és mi hamis. Hogyan dönthetjük el ezt?

IZSÁK: Bizonyára emlékszel Durkára, aki a fűszerek földjéről érkezett hozzánk. Láta, hogy szívesen hallgatjuk, amit távoli országokról mesél; nem győzött a kedvünkre tenni. Remek mesemondó volt, de ügyetlen hazudozó, mert a telehold fényében elfelejtette, mit mondott a sarló-hold alatt. Ahogy évről évre több és több utazó látogat meg minket, és a mi fiaink is mind messzebbre jutnak el, könnyebben választjuk el az igazságot a hazugságtól.

ÉZSAÚ: Végül Durka arra is rá akart venni bennünket, hogy hódoljunk Ramjahdnak, aki – állította váltig – csalogató üzeneteket

küld nekünk a szelek zúgó szárnyán. Amikor rajtakaptad Durkát, hogy istenének hatalmáról akar meggyőzni minket, értésére adtad, hogy ideje visszatérnie tulajdon népéhez. Mondd, apám, a hamis tudástól akartál megóvni minket? Vagy egy hamis isten hamis prófétájától?

IZSÁK: Ti Jákobbal igen fogékony korban voltatok, akár az emberiség akkor, amikor Éva megnyitotta fülét a kígyó kísértő szavai előtt – ha ugyan a kígyó hangját hallotta. Az emberiség az Ártatlanság Kertjében különösen hajlott a hamis tudás csábítására.

Meg kell fejtenünk, mi azoknak a hangoknak az eredete, amelyeket a történet szerint őseink a Kertben hallottak – és amiket azóta is sokan hallani vélnek. Remélem, mire tanításaim végére érek, belátod: Isten arra teremtett bennünket, hogy egymás szavait halljuk – meg azokat a benső hangokat, amelyek az eddigi, örökségszerűen ránk áramló tudás és tapasztalat szerint vezérelnék bennünket. És arra, hogy gondoskodjunk magunkról és egymásról. Az oltalmazó és bosszúálló istenségek csak vágyaink és félelmeink szüleményei.

Hályogos szemem már vak a külső világosságra, de már látom, amint a népek fiai újra értik egymás nyelvét: megtörik Bábel átka, és együtt építik az alkotás vágyának égig érő tornyát. Ivadékaink akkor a Paradicsom kapujának még egy kulcsát elnyerik.

Addig azonban, fiam, te csak járd a magad útját, és fivéred, Jákob is hadd járja a magáét.

ÉZSAÚ NE FEDJE FÖL KÜLDETÉSÉT

IZSÁK: Eljön az idő, amikor az emberiség megéri az új Édenre. Addig azonban sem te, sem ivadékaid ne fedjék föl lelkietek, bölcsességüket azok előtt, akik el sem képzelhetik életüket a bennünket odafentről figyelő és minden lépésünket vezérlő istenek nélkül. Az istenek nélkül, mert szükség van rájuk, hiszen azok nevében hatalmaskodnak embertársaik felett. A te ivadékaid ideje akkor következik el, amikor az emberiség fölcseperedik a rettegés gyermekkorából, s túl lesz a féktelen ifjúkoron is.

ÉZSAÚ: De mikor jön el az a nap?

IZSÁK: Az egy-két esztendőös gyermeket már leválaszthatod anyja kebléről, bár annak még hosszú éveig szüksége van szüleine. Hány esztendeig? Azt gyermeke, szülője válogatja. Te, fiam, évek óta részt veszel a felnőtt férfiak minden gondjában, munkájában, míg Jákob még mindig anyja szoknyájába, Istene köntösébe csimpszkoszik. Így van ez az emberiséggel is. Némely népnek több, másnak kevesebb idő kell majd, hogy feladja védelmező-pusztító isteneit, és lerázza a hamis próféták uralmát.

Ábrahám is csak élete végén ismerte föl, ha talán el nem is fogadta, hogy amiképpen a jószágot elvezetheted a kúthoz, erővel azonban meg nem itathatod, azonképpen a népedet is elvezetheted Istenedhez, szolgálását is rákényszerítheted, de az az Isten, aki nem tulajdon lényednek szülöttje, sosem válik részeddé, életed lényegévé. Így néped sem tekintheti a magáénak. Csak mikor ereje végeztével apám megáldott engem, akkor biztatott először arra, hogy önmagamba tekintve találjam meg saját istenemet. De hiába találtam rá a Teremtőre szívem mélyén, nem szüntem meg rettegni Ábrahám hatalmas Istenétől.

Csak most, az átvirrasztott múlt éjszakán bizonyosodtam meg végképp, hogy az égbolt éppoly üres, ahogy Ábrahám üresnek találta atyja, a nagy Tharé agyagbálványait.

ÉZSAÚ: De ha megbizonyosodtál róla, hogy Isten lényünk része, s csak bennünk lakozhat, nem pedig agyagbálványokban vagy a mennyekben, miért nem mondod ki fennszóval, egész népünk hallatára? Miért nem tiltod meg Jákobnak, hogy üres egeknek áldozzon...? Fölismerésed terhét miért csak az én vállamra rakod? Így olyan áldozati oltáron találom magam, mint az, amelyre téged emelt atyád.

Talán Ábrahám is ezt gondolta magában: „Izsákban megvan a lelkierő, hogy kövessen engem az Oltárhegyre, és elviselje kötelem gúzsát. Lesz ereje felsikoltani az egekre, hogy Isten hallja, lenézzen rám, és lássa fájdalmamat”.

Azt kívánod fiadtól, hogy áldozza föl Istent. Ifjúsága Istent. Ama szövetség Istent, melybe életem nyolcadik napján te magad vettél föl Ábrahám jelével, amelyet viselni fogok egész életemben – akkor is, ha elfordulok Ábrahám Istentől és próbatételektől súlyos oltalmától.

IZSÁK: Nem kötöttelek gúzsba, Ézsau. Szavaimmal nem hamis képzetekhez láncollak, inkább felszabadítom elmédet. Tanításaim fölnyitják majd szemed, hogy lásd a másik oldalát is annak, amit ősatyáink kétségbevonhatatlan igazságnak hittek s akként hagytak ránk. Nem raknám válladra szavaim terhét, ha nem bizonyosodtam volna meg, hogy lesz erőd megtagadni mindazt, ami számodra elfogadhatatlan, s lesz bátorságod elfogadni azt, amit igaznak találsz.

MIÉRT VAN AZ EMBERNEK SZÜKSÉGE
OLTALMAZÓ-PUSZTÍTÓ ISTENEKRE?

IZSÁK: Még ha tanításom gyökeret ver is benned, és tovább terbélyesedik utódaidban, ivadékaidnak nem szabad elárulniuk Isten-adta képességeikbe vetett hitüket, míg vannak körülöttük emberek, akik tudatlanságban élnek, rettegnak a természet erőitől, s így hatalmas istenségek pártfogására szorulnak. Titkolniuk kell, hogy ők nem a próbatétel és megtorlás könyörtelen Urát szolgálják, hanem a jóságos Teremtő szeretetében élnek. Amíg a föld népei hisznek a pajzsnak és kardnak képzelt mennybéli vagy alvilági Oltalmazókban, magvaiddnak sok-sok nemzedéken keresztül titkolniuk kell, mily bölcsességnek vannak birtokában. Hiszen akik a könyörtelen istenek hatalma mögé rejtőznek, irgalmatlanul törnek mindazokra, akik szelídebb isteneket szolgálnak.

ÉZSAÚ: Engem nem félemlít meg senki emberfia, bármily hatalmas istenek oltalmából is támadjon rám.

IZSÁK: A gonoszok könnyebben fognak össze, mint az erényesek. Ábrahám Egy-Istene és az előtte teremtett összes kisisten időtlen idők óta szembefordítja az embereket, a népeket. Végül azonban – az új Éden kapui előtt – az emberiség ismét egyetlen családba forr. Istenét szívében, nem pedig homlokán viseli majd, és ivadékai a háborúskodás félelme nélkül újra oly szabadon járnak be a föld minden táját, ahogyan őseink. Amidőn a Teremtő Kertje visszatér a földre, nem lesznek királyok, sem bálványimádó papok, papnők; Istent sem száműzik többé az üres mennyekbe, hanem ott lakozik majd teremtményeivel együtt a Kertben, melynek

ösvényeit – a ránk hagyott történetek szerint is – együtt taposta őseinkkel.

Mindaddig azonban még számtalan Ismáelnek, Izsáknak kell majd szenvednie fennkölt ügyek oltárán, képzelt istenek parancsára. Addig még sokan hirdetik égi és földi hatalmak örök ígését, mondván: még egy utolsó áldozat, és miénk a megváltás... Hamis próféták, akik megfelelő áldozat fejében föloldoznak minket soha el sem követett bűneink alól is. Rávesznek, hogy tűrjük némán az egyre kegyetlenebb szenvedést, mert szerintük csak úgy szabadulhatunk meg kötelékeinktől, ha magunkra vesszük az övéiket.

Apám nem mert szembeszegülni a gyilkosságot parancsoló Hanggal. E példa ezerszer ezrek feláldozásához vezet a balga, engedelmes vakhit oltárán. Mert prófétái szerint e vakbuzgóság útja örök üdvösséghez vezet, még ha azt megkínzottak tetemei szegélyezik s égő áldozatok hamuja borítja is.

ÉZSAÚ: Ám téged mégsem áldozott föl apád. Végül Isten mégsem követelte életedet, és nem sújtott le sem rád, sem apádra. Nem torolta meg, hogy az áldozathozatal elmaradt.

IZSÁK: Isten soha nem büntet. A balsors egyaránt sújtja az istenhívót és az istentagadót. A fenyítő istenbe vetett hit ugyan oka lehet szenvedésünknek, megsokszorozhatja kínjainkat, a büntetés azonban csak képzeletünk, nem pedig az egek műve.

Amikor a Mórija hegyén már beletörődtem sorsomba, könnyőreletesebb lett volna véget vetni életemnek, mint kitenni a megáláztatásnak; hiszen láttam, hogy atyám megkönnyebbült, amikor képzeletének istene beérte helyettem egyetlen kossal.

Bármely isten, ha méltó e névre, tudtára adta volna apámnak, hogy szívesebben venné, ha prófétája magához ölelné kegyelmet nyert fiát, mint hogy helyette a szerencsétlen ürít gyilkolja le az Ő dicsőségére. A Teremtés Istenének a legnagyobb örömet azzal szerezzük, ha jelét adjuk egymás és minden teremtménye megbecsülésének. Nagy keserűséget pedig azzal, ha egymást vagy a nálunk talán csekélyebb, de éppoly csodálatos teremtményét lángok martalékául vetjük, úgymond néki hozott áldozatul.

Szembenézni a halállal – nem ez volt legkínzóbb szenvedésem az Oltárhegyen. Gyermekként sokszor elképzeltem, hogy meghalok valakiért, akit szeretek. Ismáeléért! Hogy véget vessek szám-

űzetésének, s visszatérhessen örökségébe. A tűzhalálnál is nagyobb kín volt, hogy nem értettem, apám miért tört életemre. Akkor, ott, a kaptatón az oltárhoz, apám előbb megkísérelt kitérni kétségbeesett kérdéseim elől, majd csak annyit tudott mondani, hogy engedelmeskednünk kell Istennek. De nem árulta el, hogy Istene miért kívánta az életemet. Mint évekkel később rádöbbenem, ő maga sem tudta. Nem is akarta tudni. Nem merte bevallani magának, hogy feláldozással Ismáel életét – és Hágárét – akarta megvédeni Lót és Sára ármánykodásától. Mert ha én nem vagyok, ugyan miért törtek volna azok életére, akik túléltek az elűzetést?

ÉZSAÚ: De Isten szolgája, az ég angyala megvédett téged, az utolsó pillanatban lefogta atyád kezét.

AZ ÉG ANGYALAIRÓL ÉS A FÖLD JÓAKARATÚ, BÖLCSEMBEREIRŐL

IZSÁK: Az ég angyala, mondád! Nem találsz különösnek, fiam, hogy az angyalok mindig emberi alakban jelennek meg előttünk?

Bizony mondom, könnyebben elfogadjuk, hogy valamely jócselekedet az Ég küldöttének műve, mint azt, hogy vannak közöttünk, akik több jóra, őszintébb együttérzésre képesek, mint mi. Szívesebben nevezünk valakit prófétának, mint hogy bevalljuk, élnek közöttünk bölcsebb emberek, akik messzebb látnak a jövőbe.

ÉZSAÚ: Azt mondom hát, hogy sem égen, sem földön nem léteznek angyalok?

IZSÁK: Ha elfogadjuk, hogy Isten saját képére, hasonlatosságára teremtett bennünket, és tulajdon lelkét lehelte belénk, akkor nem hihetjük, hogy vannak Istenhez minálunk hasonlatosabb lények. Akikbe többet lehel tulajdon lelkéből, mint a mi szívünkbe, ám mégsem istenek, mivel igaz Isten csak egy van, egy lehet.

Ha hiszünk minden élő és élettelen Teremtőjében, nem sokat számít, hogy angyal avagy ember fogta-e le Ábrahám kezét. Ember, angyal: egyként az Ő teremtménye. Ha meg hiszel Ábrahám mindenható, minden tettünket vezérlő Istenében, akkor angyala-ít, csakúgy, mint Sára hűséges szolgáját, Omaant, csakis egy és ugyanaz az isteni akarat vezérelhette.

CHARTER OF THE

ÁBRAHÁM ÁLDOZATÁNAK KÉPZELT REJTÉLYÉRŐL

IZSÁK: De nem is az a kérdés, ki fogta le atyám kezét. Hanem az, hogy vajon végül megölt volna? Megölt volna-e, ha sem ember, sem angyal nincs ott a Mórija hegyén, hogy gátat vessen örületének... E kérdésre sok nemzedéken át a legtöbben nemigen mernek majd válaszolni. Azok semmiképpen, akik ha hirdetik is, hogy szabad az akaratunk, azzal élni nem tudnak: hinniük kell, hogy tetteiket rajtuk kívüli erők vezérlik. Ami az Oltárhegyen történt, s ami mögötte rejtőzik: megfejthetetlen rejtély az ő szónoklataikban...

ÉZSAÚ: Kik ezek, apám?

IZSÁK: Mindazok, akik embernek hiszik magukat, de gyermekként viselkednek. Meg nem értett, érthetetlen szavak mögé rejtőznek, mert nem mernek betekintést engedni nyomorúságos lelkükbe. Úgy érzik, eltörpülnek képzeletük hatalmas istenségei mellett. Férfiak, akik a Félelmet, a Reszketést dicsőítik, mert ami gyöngédséget magukban fölleltek, azt szégyenletes gyöngeségnek tartják. Bármilyen ámitásra készek, hogy...

ÉZSAÚ: Úgy érted, a Jákobok?

IZSÁK: Te mondad. Jákob azonban csak az első azok hosszú sorában, akik gyöngeségükben ámitáshoz és főként önámításhoz folyamodnak.

Fő bűn a jövő iránt, ha a múlt szörnyű csapdáit rejtélyeknek nevezzük, és ezzel még jobban álcázzuk, ahelyett, hogy felfednénk őket. Így apák végtelen sora, fönről jövő hangoknak engedelmeskedve, kész lesz kezét, kést emelni fiára, avagy tűrni, hogy a hadak útján, oltárán áldozzák fel őket. Az eljövendő apáknak azonban annyi mentségük sem lesz, mint Ábrahámnak, hiszen az ő példájából már tudhatták, hová vezet a föltétlen engedelmesség.

ÉZSAÚ: Ha ismerik Ábrahám történetét, miért hallgatnának bármely gyilkosságot követelő hangra?

IZSÁK: Mert a népek hataloméhes vezérei és az ő sámánjaik belénk akarják nevelni az ábrahámi engedelmességet. Hatalmuk szolgálatába állítják a gyilkosságot, az emberáldozatot. E hamis próféták majd meggyőzik csökött elméjű híveiket, hogy a Mórija

hegyi történet valódi jelentését képtelenek felfogni, hát ne is próbálják...

ÉZSAÚ: És mi ez a talány? Megpróbáltatásodnak mi a valódi tanulsága?

IZSÁK: Akik hisznek, hinni akarnak az emberi gonoszság örök, eredendő voltában, soha nem teszik fel e legfőbb kérdést: vajon Ábrahám csakugyan képes lett volna megölni tulajdon fiát?

Ha e kérdés nem hangzik el, nem érthetjük meg, mire teremtett minket a Teremtő. Hiszen meg kell tudnunk, őseink mit értettek azon, hogy Isten önnön képére és hasonlatosságára teremtett bennünket. E kérdés megfogalmazását nemzedékek százai mulasztják majd el – mert vezéreik, tanítóik félrevezetik, megfélemlítik őket. Csakhogy épp ezt az állítólagos talányt kell megfejtenie az emberiségnek, hogy megszerezze a Paradicsom kapujának még egy kulcsát.

ÉZSAÚ: Ez most a hányadik kulcs, apám?

IZSÁK: Hányadik? Csak nem ujjaidon számlálsz szavaimat? Így hogyan láthatnál messzebbre tanításomnál? Hogyan találád meg saját Istenedet és bölcsességedet?

ÉZSAÚ: Értem, atyám. Tehát a kérdés: vajon Ábrahám csakugyan megölt volna téged? De hiszen magad mondtad, nem is egyszer, hogy már rád emelte kését!

IZSÁK: Az erdő s mező ragadozói nem pusztítják tulajdon fajtájukat. A rettegett, avagy bálványozott oroszlánok, tigrisek az éhhalál küszöbén sem falják fel kicsinyeiket. Mindnyájan e tilalommal a lelkünkben születünk: a Teremtő Isten plántálta belénk, hogy megvédje a hozzá legközelebb álló teremtményét. „Ne ölj!” „Saját fajtádat ne bántalmazd!” – így szól a legfőbb, nálunk hatalmasabb isteni törvény.

ÉZSAÚ: Honnét tudod, hogy létezik e tiltás? És miként lehet valami, ami bennünk foglaltatik, hatalmasabb, mint mi magunk?

IZSÁK: Vajon még soha nem érezted, hogy láthatatlan erő tart vissza valamitől? Állj fel, gyere ide, Ézsaú! Közelebb! És most emeld föl a kezed! Magasabbra! Most pedig sújts le rám teljes erődből! Üss, parancsolom!

ÉZSAÚ: Képtelen vagyok megtenni, apám! Nem üthetlek meg! Csakugyan: mintha valaki, nálam ezerszer erősebb, lefogná a ke-

zem. És még ha én – bárki legyen is ez az ÉN – meg is akartalak volna ütni, akkor sem tehetném meg. Inkább meghalnék...

IZSÁK: Ami visszatartott, fiam, az nem más, mint az az istenadta, belső tilalom, amelyről szólottam.

ÉZSAÚ: De hányszor hallunk szülőkről, akik egész életükre nyomorékká verik gyermekeiket! S akik tehetetlen, aggastyán atyjukat bántalmazzák. Nem mindegyikünk születik e tilalommal? Lehet, hogy nem mindannyiunkat véd ez az istenadta törvény?

IZSÁK: Ne aggódj, fiam! Nincs okunk föltételezni, hogy a Teremtő közülünk bárkit kevesebb áldásban részesített, mint az erdők s mezők állatait. Azok is, akik képesek ölni, gyilkosságra ösztökélni, olyanoknak születtek, mint te vagy én. Őket is az a lélek élteti, amelyet a Teremtő Ádámba lehelt. Ők azonban elnyomták magukban ezt az áldott örökséget. És attól tartok, hogy egyre többen lesznek, hiszen minden gaztett, minden gyilkosság mintája és példaképe újabb gaztetteknek, gyilkosságoknak. Amiként minden háború további háborúkhöz vezet.

A természet által belénk táplált törvények ellenére, mi szabadok vagyunk. Külső erővel szemben szabadok... A Teremtő nem akarata rabszolgájának teremtette Ádámot és Évát. A Kiűzetés története is ezt tanúsítja. Vagy legalábbis azt, hogy akik e történetet megfogalmazták, úgy vélték: ősszüleink engedelmeskedhettek Istenük parancsának, de ellene is szegülhettek.

ÉZSAÚ: De miért mondod mindezt? Nem mindegy, hogy saját akaratunk, avagy az istenek akarata szerint cselekszünk? Így is, úgy is ugyanaz történik. Mindegy, hogy ki akarta: te, én avagy Istenünk, hogy idejöjjenek a sátradba; így is, úgy is itt vagytok.

AZ EMBERI ÉS ISTENI AKARATRÓL

IZSÁK: Ha hiszünk abban, hogy csak egy Isten van, márpedig azt te is hiszed, neked is hinned kell, hogy Isten csak egy lehet, akkor létünk legfontosabb kérdése: uralkodik-e az Ő akarata a mienk fölött.

ÉZSAÚ: Isten mindenek fölött uralkodik!

IZSÁK: Mármint Ábrahám Istene! Amiként Ábrahám is uralkodott népe fölött! Mikor királysága reám szállott, én nem népem

urának, hanem szolgálójának tekintettem magam. A hatalomvágy, a mások fölötti uralkodás nem méltó az igaz Istenhez. Majd-hogynem nevetségessé teszi Isten fogalmát.

A Teremtés Istene semmiképpen sem kívánhatott uralkodni Ábrahám akarata fölött. Hite szerint azonban Ábrahámnak nem volt választása: engedelmeskednie kellett Istene szavának. Mások is hinni akarnak hasonló istenekben, hogy hatalomvágyuk fölébe kerekedhessen a jóságnak, a gondoskodó szeretetnek, amelyre a Teremtő alkotott bennünket.

Jövönket az szabja meg, hogy miként értelmezzük Ábrahám szándékát és annak meghíúsulását. Amint belátjuk, hogy Ábrahám az ő mennyei szövetségesének dicsőségére sem lett volna képes megölni engem, erősödik bennünk az oltalmazó „Ne ölj” tilalom ereje. Mindaddig pedig gyengül, sorvad, amíg úgy tanítják e történetet – és az égi és földi szövetségekért elkövetett hasonló gyilkosságokat –, mint a vak engedelmesség dicséretes példáit, mint akaratunk elfogadható, sőt elvárt föladását.

ÉZSAÚ: Nem tudlak követni, apám. Öröklött tilalomról, gátlásokról beszélsz, meg arról, ha jól értem, hogy akaratunk fölébe kerekedhet a Teremtő által belénk plántált jónak. Mondd, mindez hogyan fér össze? És hogyan fér össze eddigi tanításoddal?

IZSÁK: Nehéz felfognunk, hogy valójában mennyiben vagyunk szabadok. És legfőképpen azt, hogy mit értünk akaraton.

Hadd hozakodjak elő egy példával. Mórija hegyén el is futhattam volna, amíg apám reám nem vetette kötelét. Azt viszont belátod, hogy utóbb akkor sem érvényesíthettem volna akaratomat, ha minden erőmmel igyekszem, hiszen atyám gúzsba kötött. Pedig mondom neked: ha testem nem is, akaratom meg volt kötve már akkor, amikor – látszólag jószántamból – követtem apámat a végzetes ösvényen.

ÉZSAÚ: Ha felismerted is gyilkos szándékát, neked talán könnyebb volt követned apádat, mint nekem téged. Hiszen minden lépésseddel, minden szavaddal megingatod mindazt, amit eddig biztosnak hittem... Mit értesz azon, hogy „látszólag”?

IZSÁK: Tegyük fel, hogy az Alkotó szándéka szerint a felnőtt embernek valóban mindenektől független az akarata. Vajon ezzel születünk, avagy születésünk után nyerjük el? Mit gondolsz?

ÉZSAÚ: Nemigen hiszem, hogy az újszülöttnek bármilyen akarat lenne, habár sír és rugdalózik, ha éhes, avagy más okból hívja-tereli magára anyja figyelmét. Az újszülött állatok is nyöszörögnek, anyjukat bökdösik. Úgy gondolom, akaratunk igazi szabadságát, az ahhoz szükséges képességeket – ahogy például a vadászból vadász lesz – fokozatosan nyerjük el.

IZSÁK: Talán félrevezettelek, amikor a független akaratról mint képességről beszéltem. Inkább tulajdonságnak kellett volna neveznem. Vagy megnevezhetetlennek. Talán egyszerűen: akaratnak. Hiszen, gondold el: létezik szolgálai akarat is? Vagy alárendelt akarat?

ÉZSAÚ: Nagyapám szerint nem csorbítja akaratunkat, ha Istennek engedelmeskedünk, az Ő akarata szerint cselekszünk. Ezt képtelen voltam megérteni. Mindig azt gondoltam: csak akkor beszélhetünk engedelmességről, ha akaratunk ellenében cselekszünk. Ha viszont magunk is azt tennénk, amit valaki más parancsa szerint tennünk kell, álszent dolog engedelmességről beszélni.

IZSÁK: Apám talán csak halála napján ismerte be, hogy az az Isten, akinek szerinte mindannyiunknak engedelmeskednünk kell, mindig az ő hangján, Ábrahám hangján szólalt meg, az ő akaratát nyilvánította ki. Tehát amikor Ábrahám, a törzsfő, a héberek királya azt hirdette, hogy engedelmeskednünk kell Istenünknek, voltaképp arra buzdított, hogy őneki engedelmeskedjünk.

Istene akarata tehát az ő akarata volt, és mivel Ábrahám soha nem engedelmeskedett senki másnak, nem is tudta elképzelni, hogy az engedelmesség: akaratunk föladata. Valójában így gondolkodnak, gondolkodtak mindazok, akik isteneket teremtenek saját képmásukra, avagy létező istenek szolgálatába állnak, netán azt vallják, hogy azok szolgálatában állnak – hogy akaratukat másokkal elfogadtassák. A földi hatalmak szolgálói azt is elhitetik népükkel, hogy mindenható uruk valamely isten vagy isteni eszme nevében uralkodik fölöttük. Annak pedig alá kell vetniük akaratukat, de ezzel nem vesz el akaratszabadságuk. Pedig mondom néked, az engedelmesség az akarat megrablója, végső fokon gyilkosa.

ÉZSAÚ: Kemény szavak ezek, apám! Hiszen nem egyszer büntetél meg gyermekkoromban, mert nem engedelmeskedtem neked.

IZSÁK: Igazad van, fiam! Éppen ezért kérdeztem, hogy te miként vélekedsz: istentől, szüleinktől független akarattal születünk-e, avagy elnyerjük azt? Végül úgy döntöttél, hogy fokozatosan nyerjük el. Pedig talán igazabb lett volna válaszod imígyen: fokozatosan nyerjük azt vissza. Ha ugyanis az akarat embervoltunk, tehát mindünk közös lényege, akkor az velünk született. Ámde lényünk lényege az is, hogy együtt élünk családokban, törzsekben, népekben. Egyenként, azaz egyéneknek születünk, de családba, törzsbe, népbe. Erre megvan született hajlamunk, ahogy az erdő farkasai falkákban élnek, míg a sivatag hüllői csak párzáskor tűrik el egymás közelségét. Noha tehát megvan bennünk a hajlam, meg is kell tanulnunk családban, törzsben élni.

GYERMEKEINK NEVELÉSÉRŐL

IZSÁK: Bizony, bizony, sokszor ráncba szedtelek, mert keményfejú, akaratos fiú voltál, Ézsau. Észre sem vetted, hogy mennyire uralkodsz Jákobon. Kihasztnáltad gyöngeségét. Azt is, hogy mindig utánozni iparkodott téged. Rád kellett ripakodnom nem egyszer, hogy ne mássz meg olyan sziklafalakat, melyeken Jákob csak élete kockáztatásával követhet. És emlékezz csak: két napig álltunk lesben őzre, s amikor végre fölbukkantak, lelkes örömdoban elébük futottál, és elriasztottad őket. Bevallom, akkor túl keményen bántam veled, de végül is jó, türelmes vadászt neveltem belőled.

Nevelés! Hidd el, fiam, nem könnyű korlátok közé terelni gyermekeink akaratát, úgy, hogy közben meg ne törjünk.

ÉZSAÚ: Jákobra gondolsz?

IZSÁK: Jákobból nem az akarat, hanem az önbizalom hiányzik. Számára elképzelhetetlen, hogy azok között, akiket magánál erősebbnek, érdemesebbnek tart, érvényesülhet az akarata. Ezért folyamodik csalárdsághoz és bújik Istene mögé.

Hadd térjek azonban vissza a neveléshez. Az ösvényre, melyről letérítettél, mikor az mondtam, hogy akaratom gúzsba volt kötve akkor is, amikor látszólag jószántamból követtem apámat a végzetes ösvényen... Ha a kérdések megfogalmazásáról is leszoktató

engedelmességre nevelnek bennünket, akkor bármilyen parancsnak engedelmeskedünk is, úgy tűnhet, hogy saját akaratunkból cselekszünk. Ha apám nem emeli rám kését, talán soha nem döbbenek rá, milyen végzetes lehet az engedelmesség. Hiszen gyilkos szándékában, önnön megtévesztésében cinkosa lettem apámnak! Igaz, gyermek voltam, de talán a legtöbb felnőtt is szívesen veti alá akaratát bármely isteni vagy emberi hatalomnak, csak ne magának kelljen döntenie minden lépéséről. Pedig bizony mondom néked, vásárra viszed tulajdon akaratod, ha azt kérdezed „mit tegyek?” , de azt nem, hogy „miért?”

AZ AKARATRÓL, A BOLDOGULÁSRÓL, A BOLDOGSÁGRÓL,
A VÁGYRÓL ÉS A BETELJESÜLÉSRŐL

IZSÁK: Ahhoz, hogy boldoguljunk ebben a küzdelmes életben, számos képességet kell elnyernünk. Többségük – mint a járás, a futás vagy a beszéd képessége – elannyira nélkülözhetetlen, hogy elnyerésüket természetesnek tartjuk. Csak az lep meg, ha ezekre valami okból egy gyermek nem képes.

De ritka az az ember, aki az összes vadászкészséget oly pompásan kitanulja, mint te. Én hajdan ugyancsak képes voltam követni az őz nyomát, és elejtéséhez is sok fortélyt ismertem, te azonban mindebben sokkal jártasabb vagy! A cselek és furfangok nélkül nehezen boldogulunk, de boldoggá sem tesznek.

A boldogsághoz nem szükségleteink kielégítése, hanem vágyaink beteljesülése vezet. És itt térjünk vissza az akarathoz.

A vágy ugyanis független az akarattól.

Talán olyan idős lehettem, mint te most... Omaan még nem hozta volt el a mátkámat, szeretett Rebekámat. Éveken át újra meg újra hatalmába kerített a vágy: olyan lányokat, asszonyokat kívántam meg, akiket nem tehettem a magamévá. Vagy ha mégis, az csak ideig-óráig tartó boldogsághoz, ha nem éppen kiábránduláshoz vezetett. Tudtam, hogy egyiküket sem vehetem magamhoz feleségként, mivel apám rég tudtomra adta, hogy amikor eljön az ideje, családja Ur környékén maradt ágából hozat nekem feleséget. Talán Istenének hangjára várt. Avagy arra, hogy apadjon el a

vágyam népünk lányai, asszonyai iránt, akiknek később a királya lettem; de hát lassan kiábrándultam magából a vágyból is. Csak a párzás ösztöne sarkallt még, de ez csak kielégüléshez, nem pedig a boldogsághoz vezethet.

Azért említem ezt itt, mert az akarat szabadságáról beszéltünk. Márpedig a párzás ösztöne nagyon is befolyásolja akaratunkat: némely állatnál egy időre az ösztön fölébe is kerekedik az akaratnak. Mi képesek vagyunk ezt az ösztönt legyűzni – habár lehet, hogy ezért nagyobb árat fizetünk, mint képzeljük.

Mikor végül is apám Ur földjére küldte Omaant, hogy nekem feleséget hozzon, elfogott az aggodalom: mi lesz, ha semmi vágyat nem érzek iránta?

Szerencsémre Omaan jól választott! Amint gyönyörűséges és szemérmetes Rebekámra pillanthattam, eluralkodott rajtam a vágy. De most inkább nem térek ki férfi és asszony közös gyönyörére, meg a fájdalomra, amelyet ez a viszony okozhat, ha a pár nem él szeretetben, és nem vonzza őket egymáshoz a vágy.

AKARATUNK ÁLDOTT KORLÁTOZOTTSÁGA

IZSÁK: Akaratunk sem vágyainknak, sem érzelmeinknek nem ura. Hiába akarunk szeretni. Hiába döntjük el, hogy inkább erre a lányra kellene vágyódnunk, mint amarra!

Akaratunk képes elfojtani a vágyat, de irányítani nem.

Túlbecsüljük akaratunkat, mint embervoltunk meghatározóját. Főként amikor az akarat szabadságát dicsőítjük, és azt emberségünk meghatározó lényegének tekintjük. Holott leginkább éppen az minősít bennünket, elválasztván a jókat a gonoszoktól, hogy akaratunkat milyen gátak zabolázzák meg. Ha azt mondom: a barátom jó ember, sosem lesz képes hamis tanúságra, biztosan nem lop, gyilkosságra semmiképp sem vetemedik – akkor ezen tulajdonképpen azt értem, hogy működnek benne azok a gátak, amelyeket a Teremtő belénk lehelt lelke által nyertünk el. A gátak, amelyek lehetővé tették, hogy egymással békességben, boldog közösségben éljünk.

ÉZSAÚ: De tudjuk, hogy vannak köztünk gátlástalan gonoszok is. Szerinted azonban ezek is áldásos gáttakkal, tehát jóknak születtek. Ezek szerint bármelyikünk leronthatja a belső gátakat? Ez is az akarat szabadsága?!

IZSÁK: Látszólag igazad van, fiam. A kérdés azonban az, hogy a jó ezt valóban önnön erejéből, tehát szabad akaratából teszi-e meg? Megteheti-e az ember, hogy – saját akaratából – jóból gonosszá legyen?

Akik az első bűnbeesés történetét ránk hagyták, nyilván nem hitték ezt. Ezért mondják, hogy a kígyó yette rá Évát... Habár én másképp értem, értelmezem Ádám és Éva történetét – de erről majd máskor beszélünk.

ÉZSAÚ: Nehéz elfogadnom, hogy öröklötten, azaz nem saját akaratunkból vagyunk jók. De leginkább az zavar engem, erdei-mezei, szabadsághoz szokott embert, hogy minduntalan a belső gátjainkról beszélsz...

IZSÁK: Talán nem gátat, hanem korlátot kellett volna mondanom. Nagyjából ugyanazt jelenti, és az talán kevésbé zavar, ha azt hallod: korlátok nélkül nem tudnánk megenni a világban. A korlát nemcsak gátol abban, hogy rossz irányba menjünk, hanem kapaszkodót is nyújt a veszélyben.

ÉZSAÚ: Igen, apám... De még nem válaszoltad meg a legfontosabb kérdést, amely eddig tanításodban felmerült: megteheti-e az ember, hogy saját akaratából jóból gonosszá váljék?

IZSÁK: A kérdést nem tudom igennel vagy nemmel megválaszolni. Hadd folytatom példázathoz.

Fiatal koromban apám egyik embere szinte egyik napról a másikra megbolondult. Meg kellett kötözni, aztán veremben tartottuk, mert kiszámíthatatlan rohamokban tört rá azokra, akikkel mindaddig szeretetben élt. Vajon elképzelhető, hogy saját akaratából rombolta le a gátakat, vagyis a korlátokat, amelyekről beszéltünk? Nem hiszem. Akkor sem hittem. Népünk sem hitte. Úgy vélték, hogy megszállta a gonosz. Vagy átok szállt a fejére.

ÉZSAÚ: A legjobb, leghűségesebb kutyád is megveszhet, és akkor ellened fordulhat. Ám a veszettség is kívülről tör rá, ha megmarja egy másik veszett állat...

IZSÁK: Mi viszont a gonosztságot képesek vagyunk szavakkal is terjeszteni. Félrevezető szavakkal. Mert vésd eszedbe, fiam: még a megátalkodottat is megtorpanítja a gonosztsággal megnevezett gonosztság, de adj a legkegyetlenebb gonosztságnak fennkölt nevet, és szentet is megnyerhetsz prófétájának.

ÉZSAÚ: De vajon nem szabad akaratunkból hallgatunk ilyen félrevezető szavakra?

IZSÁK: Látszólag igen. De mondd csak, hallottál már hamis prófétát a saját nevében szólani hozzád? Istenek és királyok nevében beszélnek mind! Égi és földi hatalmak nevében. Szeretteid védelmében vezérelnék téged azok ellen, akiket ellenségeidnek neveznek.

ÉZSAÚ: De végül is van – akár csak valamelyest is – szabad akaratunk? Legalább e korlátok között, amelyekről szólsz? Vagy talán az akarat is, mint szerinted Ábrahám Istene, képzeletünk szüleménye?

IZSÁK: Lehet, hogy a szabad akarat csak hangzatos kifejezés, ezért ragaszkodunk hozzá, és nem vizsgáljuk meg igazán. A legtöbben feltehetően azt értik szabad akaratot, hogy eldönthetik az ösvény elágazásánál, melyik utat válasszák. Pedig ennek semmi köze az akaratnak. Vannak, akik majd mindig a helyes utat választják, vagyis azt, amely céljukhoz vezet, s vannak, akik majd mindig a tévutat... Gondolod, hogy az utóbbiaknak kevesebb, gyengébb vagy kevésbé szabad az akaratuk?

ÉZSAÚ: Nem. Ez nevetséges lenne. Hiába akarjuk, hogy a választott út célunkhoz vezessen, ha rossz útra fordulunk, nem érhetünk oda.

IZSÁK: Igazad van, fiam. És ahhoz, hogy jól döntsünk, akaratunkat alá kell rendelnünk tudásunknak, hallgatnunk kell minden tapasztalatunkra, sőt érzelmeinkre is. Azok, akik majdnem mindig a célba vivő útra találnak, nem mindig tudnak többet, mint azok, akik összevissza bolyonganak. A legfontosabb különbség: enged-e, hogy elméd a helyes útra vezéreljen? Nem ahhoz kell az akarat, hogy válasszunk a lehetőségek között, hanem ahhoz, hogy döntésünket véghez vigyük. Az akarat nem a helyes út megválasztásában, hanem – minden nehézség ellenére – annak végigjárásában segít. És miután választottunk két út között, akaratunkat

semmiképpen sem tekinthetjük szabadnak, hiszen döntésünk szolgálatában áll.

ÉZSAÚ: Tehát akkor a szabad akarat – értelmetlen fogalom?

IZSÁK: Nem, fiam. A szabad akarat gyönyörű fogalom, ha azon mások választásának tiszteletben tartását értjük.

ÉZSAÚ: Én ezt a törekvést a magamévá fogadom. De mondd, atyám, jól értettem? Apád, a Próféta sem volt képes legyűrni akaratát áldásos korlátait?

IZSÁK: Ábrahám jól tudta, hogy bármennyire szeretné is megvédeni kedves Ismáeljét, és visszahívni őt a Beer-séba sivatagából, hogy őt tegye meg minden vagyonának és hatalmának örökösévé, képtelen lenne engem hidegvérrel megölni. Ezért hívta segítségül Istenét. Ezért hallotta Hangját, ezért engedelmeskedett vélt parancsának. Elfogta a Félelem és a Rettegés, a téboly, a megszállottság, míg minden erejét összeszedve sikerült reám emelnie a kését... Lesújtani azonban már nem volt képes. Mindhiába hívta segítségül az ő Mindenhatóját, aki a harcmezőn annyiszor segítette diadalra, tulajdon fiának életét még így sem volt képes kioltani.

ÉZSAÚ: De hiszen akkor megoldottad Ábrahám rejtélyét! Tudod, hogy Ábrahám soha nem lett volna képes megölni téged, és most már én is tudom! Nem adja-e ez a tudás máris kezünkbe a hét kulcs közül az egyiket?

IZSÁK: Az, hogy mi ketten tudjuk, semmi esetre sem. Amikor Ádám és Éva kiűzetett a Paradicsomból, a kapu az egész emberiség mögött zárult be. Hogy újra megnyíljk, az egész emberiségnek kell megszereznie a hét kulcs áldását, bölcsességét.

Nem abban rejlik az áldás, ha fölismerjük, milyen nemes tulajdonságokkal lépünk e világba. Hanem abban, ha elfogadjuk és gyakoroljuk mindazt, amire ezek képessé tesznek. Vagyis ha elfordulunk a hamis prófétáktól, akik félremagyarázzák a múltat, hogy elfogadtassák a hatalomvágyból fakadó kegyetlen jövőt. Az emberiség hiába tudja, mi történt a Mórija Oltárhegyén, az átok nem múlik el róla, amíg meg nem érti, miért nem történt meg ott, ami nem történt meg. És főleg, amíg nem fordít hátat mindannak, ami csak további áldozatokhoz vezethet. Hogy Mórija példája véres zűrzavart hoz-e fejünkre, vagy a béke és a könnyőreletes együttérzés áldásában részesít-e mindannyiunkat, az attól függ, vajon az embe-

riség a hit bajnokát látja-e Ábrahámban, aki nagy istenfélelmében még a fiát is kész volt feláldozni, vagy az emberiségnek azt az igaz atyját, aki fia iránti szeretetében legyőzte rettegését Istenétől.

Az emberiség jövőendő sorsát nem az határozza meg, mi történt a múltban, hanem az, hogy prófétáink, tanítómestereink miként értelmezik a múltat.

Mindaddig, amíg lesznek, akik ama gyilkos szándékot erénynek, a hit jelének tekintik – hiába várunk megváltásra. Amíg rájuk hallgatva megtagadjuk természetünk lényegét, a velünk született jóságot, arra ítéltetünk, hogy Ábrahám jelenéseinek földi poklában éljük le életünket.

Eljön az idő, amikor ivadékaid megértik a természet erőit, amikor tudják, hogy ezeken nem uralkodnak istenek, s nem rettegnek többé tőlük. Eljön az idő, amikor nemcsak te meg én, hanem az egész emberiség megérti az akarat törvényeit, megérti, mi vezette Ábrahámot a Mórija hegyére, és miért nem hajthatta végre szándékát. Amikor nem lesz többé kérdés számukra, hogy Ábrahám azért akart-e megölni, mert Istene hangját hallotta, vagy azért halott Istenének tulajdonított hangot, mert meg akart ölni.

Ez a különbség dönti majd el az emberiség jövőjét. E talányt, e megfejthetetlennek hitt Rejtélyt megoldani, e megoldást elfogadni, ez lesz az egyik legfőbb kulcs az Édenkert kapujához.

Amíg arra tanítjuk gyermekeinket, hogy vakon engedelmeskedjenek bármely Istennek, egyben arra neveljük őket, hogy földi urakat is kérdés meg zokszó nélkül kövessék háborúikba.

ÉZSAÚ: De hiszen Ábrahám, Istene hangjára hallgatva, nem először volt kegyetlen azokhoz, akiket szeretett! Tulajdon véreihöz! Hiszen Ismáelt és Hágárt képes volt kiűzni a sivatagba, a biztos halálba...

IZSÁK: Igazad van, fiam, biztosan ott pusztulnak a Beer-séba pusztaságában, ha Ismáelben nincs az a ritka erős élni akarás – és élni tudás. Ám biztos lehetsz benne, hogy csodával határos megmenekülésükért majd sokan Istent dicsőítik: ugyanazt, akinek parancsára – hitük szerint – Ábrahám elűzte őket. Ilyen az emberi ostobaság. Ilyen nagy szüksége van a legtöbbszörünknek, hogy higgyen a Gondviselés könyörületes istenében.

A mai embernek igen fontos hinni egy fellebbezhetetlen Bíróban, aki számon kéri tetteinket. Akkor sem fordul őellene, ha a jókat bünteti meg és a gonoszt jutalmazza.

ÉZSAÚ: Az első gyilkosság esetében Isten csakugyan annak elkövetőjét átkozta el, de azután védelmébe vette a testvérgyilkos Káint. Lehet, hogy a gyilkos isteni védelme fogadtatja el velünk a hadak vérontását?

AZ ELSŐ GYILKOSSÁGRÓL

IZSÁK: A reánk szállt ősi történet szerint Isten – Ábrahám Iste-ne – szívesen fogadta Ábel áldozatát, Káinét viszont számunkra felfoghatatlan okból elutasította. Holott ha Isten mindentudó, nem lehetett titok Őelőtte, hogy amikor Ábelnek kedvez, Káint meg ellöki magától, a két fivért egymás ellen fordítja. Esetük vésszes tanulsággal szolgál: a Gondviselés Istene maga akarta, hogy kezet emeljünk egymásra! Vagy ami talán még rosszabb: az ősidőkben az embereknek olyan Isten kellett, aki mindünket rábírhát, hogy legyőzzük ama belső, visszatartó erőt, a fajtánkat védő szent gátlást, a megtartó örökséget. És mert ilyen istenre volt szükségük, ilyet alkottak...

Ha kételkedsz szavaimban, hadd emlékeztesselek... Akik szavakba öntötték e történetet, és akik megőrizték számunkra, nemcsak tanítómestereink, prófétáink, de törzsfőink, királyaink, hadvezéreink is voltak, vagy azok szolgálatában álltak. Tehát érdekükben állt elhítenni velünk, hogy a gyilkos hajlamok természetünkéből fakadnak, velünk születnek. Akik háborúba vezetnek bennünket, azoknak fontos, hogy elhiggyük: az emberölés gyilkos készsége lényünk természetes része. Ezért hagyták ránk elődeink Káin történetét akképpen, mintha Isten tudunkra adná, hogy aki megöli e gyilkost, hétszerte bűnhődik.

Ha a Gondviselő – vagy akik elképzelték és megalkották a próbatételek mindenható, védelmező, pusztító istenét – arról akartak volna meggyőzni, hogy a gyilkos elnyeri büntetését, akkor e történetben Isten föltámasztja Ábelt és porba sújtja Káint. Ehelyett oltalmazta Káint, aki élt és sokasodott.

ÉZSAÚ: Ez az Isten vajon nem azért parancsolta atyádnak, hogy űzze el Ismáelt, mert ellened akarta fordítani? Csakhogy Ismáel mégsem fordult ellened...

IZSÁK: Miután Isten nem fogadta el felajánlott áldozatát, Káin gyilkosságra vetemedett, mert úgy érezte, hogy nem lehet meg az Ő kegye nélkül.

Ne feledd, a fivérek bűsz zsarnoknak tudták Istenüket, aki egy szem tiltott almáért megtagadta szüleiktől az Éden bőségét, és a halál átkával, tudatával és tudásával sújtotta őket. Káin hitt a villámok Urában, aki kezében tartja életünket, ezért a halálnál is rosszabb volt számára, hogy ennek a Mindenhatónak nem kellett az ő áldozata. Tehát el sem képzelhette életét, ha nem engeszteli ki és nem nyeri el Istenük kegyét – ezért meg kellett szabadulnia vetélytársától, aki elfordította tőle egyetlen Uruk szívét.

ÉZSAÚ: És Ismáel?

IZSÁK: Ismáel nem gyűlölt meg engem, mert volt ereje megállni a saját lábán. Nem rettentette meg, hogy elveszítette istene – mármint atya – kegyét. Apánk ellen sem fordult, megbocsátott neki, mert tudta, hogy az Istenétől rettegő prófétának nem volt más választása. Engedelmeskednie kellett a Hangnak.

Sára fondorlatai révén én, a fiúgyermek, aki néki adatott, nyerte el a vagyont, amelyet annak idején a fáraótól kapott, és amelyet Ábrahám megsokszorozott. Én azonban mégis gazdagabb lettem volna, ha megoszthatom Ismaellel atyám szeretetét és vagyonát. Ha velem marad az ő testvéri szeretete, derűs barátsága, bősége-sebb lett volna az életem, mint minden vagyontól, amelyet Sára ármányának köszönhettem.

Az én Rebekám is elérte, amit oly nagyon akart. Kedvelt fia, Jákob kicsalta tőlem a neked szánt áldást. De mit ért el ezzel Rebeka? Elveszítette szeretett fiát. Hiszen Jákobnak, miután hallgatott anyjára, nem maradt más választása, csak a menekülés.

ÉZSAÚ: Énfelőlem maradhat. Egy ujjal sem nyúlok hozzá. Most már látom, hogy tanításod, a velem megosztott bölcsességed sokkal többet ér nekem, mint amit a tőled elcsalt ábrahámi áldás jelenthetett volna.

IZSÁK: Nemcsak azért menekül, mert fél tőled. Jákob is tudja, hogy a harag az első fellobbbanásában a leghevesebb. Ha csak a te

jogos dühödttől félne, megszökött volna, mielőtt visszatérsz az erdőből. De te is tudod, hogy csak ő, csak az én Rebekám illeszthette Jákob karjára a kecskebőrt, melynek szőre megtévesztette a szemem helyett látó, tapogató ujjaimat. Csak az én Rebekám ...

ÉZSAÚ: Érzem, apám, fájdalmas hangodból, milyen nehezedre esik elmondani szeretett Rebekád szerepét a történetben, amelyet Jákob védelmében akarsz megosztani velem.

Kérlek, hadd vigyelek el elmélkedéseid kedvelt helyére, a kis tisztásra a kamráni barlang szájánál, ahol gyermekkoromban oly sokszor csüngtem szavaidon. Hadd vigyelek Kamránba, ahol tegnap átvirrasztottam az éjszakát. Ott – távol szeretett feleséged sátrától és fülétől – könnyebb lesz beszélünk mindarról, amit meg kell értenem. Arról is, hogy anyám, aki megszült, ám soha nem táplált keblén, s szíve szeretetével sem, miért és miként vette rá Jákobot, hogy lopja el a nékem szánt áldást.

IZSÁK: Nagy öröm számomra, hogy neked, akit faragatlan vadonjárónak tartanak, nemcsak arra van füled, hogy meghalld a könnyű járású őz osonó léptét, hanem kihallod hangomból a fájdalmat is. Igazad van, fiam: ott, ahol a suttogó fák nem figyelnek szavainkra, könnyebb lesz kimondanunk azt, amire a tábor mindenre ügyelő fülei és szemei előtt még gondolni is alig merünk.

Vigyél hát, fiam, Kamrán erdejébe, ahol majd könnyebb szívvel mondhatom el, mi vette rá Jákob öcsédet a csalásra, amelynek örök időkre a becstelenség elrettentő példájaként kellene szolgálnia. És szolgálna is, ha az emberek el mernék ítélni az istenfélő Jákobot.

De mielőtt folytatnám tanításom, hadd kíséreljek meg még egyszer szót érteni Jákobbal. Talán meggyőzhetem, hogy közöttünk maradhat, nem kell tartania haragodtól. Ha Jákob nem is képes föladni Oltalmazóját, és meg sem értené tanításomat a mindenneket szerető Teremtőről, talán rávehetem, hogy fontolja meg jobban, milyen utat választ. Talán még meggyőzhetem, hogy bárminő áldozatokat ajánlunk fel Ábrahám Istenének, nem etet minket, ha nem dolgozunk meg érte. Talán megértethetem vele: ha el is hitetheted magaddal, hogy Istened dicsőségére csapod be embertársaidat, előbb-utóbb magad esel csalárdságod csapdájába. És minél félelmetesebb Istent teremtsz néped védelmére, annál kegyetlenebb istenek seregeként fordulnak ellened szomszédaid.

Még egyszer beszélnem kell Jákobbal. Óvnom kell őt, meg kell értenie, hogy a csalással szerzett áldás átokként hullhat vissza utódaira.

Te pedig, Ézsau, míg juhaink megellenek, légy pásztoraink segítségére, és gondolkodj mindazon, amiről szólottam, és arról, amit még kérdezned kell. Majd térj vissza hozzám, hogy együtt induljunk Kamránba. Hogy válladon nyugtathassam kezem, és így vezessed lépteimet a valaha ismert, most vénséges szemem elől rejtőző ösvényen, amelyet gyermekkorodban annyiszor tapodtunk együtt beszélgetésbe merülve, te meg én.

Második beszélgetés

Nyájaik tavaszi szaporodása után Izsák és választott fia megérkezett a kamráni erdőbe, és a barlang szája előtt éjszakázott. Hajnalban Ézsau fölélesztette a tábortűzet, hogy apja melegedjék, majd szavakba foglalta, ami a legjobban nyomta a szívét. S ez nem kis gyötrellemmel járt.

ÉZSAÚ: Tudom, anyám nem szeret. Talán gyűlöl is. Kitanította Jákobot, miként orozza el tőlem az áldást, mert engem nem tart méltónak rá. Anyám talán azt akarja, hogy üres kézzel vágjak neki az életnek?

IZSÁK: Bárcsak azt mondhatnám: most, miután Jákob elhagyta őt, a szíve megnyílik, magához ölel. Csak hát ehelyett még nehezebbel is rád ezentúl mindazért, amit ellened vétett.

ÉZSAÚ: Azért, amit ő vétett ellenem?

IZSÁK: Igen. Anyád erényes, istenfélő lélek. Hite szerint életét Istene szolgálatának szentelte. S aki mindenre képes képzelt istenért, örökké kárhoztatja azt, aki szent hivatásában akadályozza. Aki az általa képzelt jóért áldozza fel szeretteit, az nem érez lelki-furdalást.

ÉZSAÚ: Megesküszöm anyámnak, hogy nem állok Jákob útjába. Sem közük és Istenük közé.

IZSÁK: Nemcsak anyádról beszélek, Ézsau. Ellened fordulnak mindazok, akik nem akarják elismerni az istenfélő Jákob csalárdóságát, amellyel megnyitotta számukra az ájtatos áltatás korszakát. Öcséd példája mérhetetlen nyomorúságot hoz az emberiségre, mert míg utódaink erénynek tekintik az égi és földi istenek nevében és dicsőségére elkövetett csalárdságot, megváltásra nem számíthatunk.

ÉZSAÚ: Én anyámról kérdeztelek.

IZSÁK: Róla beszélek, hiszen elsőként épp ő, szeretett asszonyom szenved meg mindezt, és gyötrelmeit csak megértéssel enyhíthetjük. Ne ragadjanak el az indulataid, fiam! Joggal haragszol Jákobra, mégis türtőztess magad, mert ha nem engeded békében élni nagybátyja, Lábán védelmében – akihez már minden bizonynyal megérkezett –, csak még inkább megkeserítet anyád életét, s nem teszed boldogabbá a tiédet sem. Rebeka akkor is megbűnhődik tetteiért, ha mi megbocsátunk neki. Pedig jobb sorsot érdemmel, mint ami vár rá: keservesen megsínyli majd Jákob elvesztését, és én semmit sem tehetek. Ez a fiú utolsó esélye, hogy elszakadjon anyjától, megmentse azt a kevés férfiasságot, ami talán még ott szunnyad benne.

Mielőtt visszatértél értem, hogy ide hozzál, Jákob marasztaló szavaim ellenére elmenekült. Nem is annyira a te haragod elől, hiszen meggyőztem, hogy téged kiengesztelhet. Anyja fojtogató szeretete elől, amely mindig is egyedül a magáénak akarta őt. A birtokló szeretet elől, amely eleddig minden lépését, tettét, kívánságát megszabta, és lényét, akaratát nem hagyta kibontakozni. Amely nem tűrte, hogy tulajdon gondolatait gondolja, álmait álmodja. A gyermek Jákobot képzelete világába zárta, s ott Istene rabszolgája lett. Nem is tulajdon Istenének, hanem nagyapja Istenének a rabszolgája.

ÉZSAÚ: És anyám elengedte dédelgetett fiát? Talán ő maga küldte útjára?

IZSÁK: Rebekám is rádöbrent, hogy el kell eresztenie őt. Elküldte fivéréhez Mezopotámiába, bár tudja, hogy a kapzsi Lábán kihasználja majd a fiú gyámoltalan gyöngeségét, s rabszolgájaként dolgoztatja. Lányai pedig gyermekeik apjává teszik Jákobot, s nem törődnek vele, hogy Ábrahám kegyetlen Istenének család rabszolgája milyen átkot örökít a fejükre.

Amikor megtörte erőtlennek született fia sarjadó akaratát, Rebeka nem sejtette, mit szabadított az emberiségre. Példáját több anya követi majd, mint ahány csillag van az éjféli égbolton: mindazok az anyák, akik elhitethetik magukkal, hogy Rebeka csak Istene akaratát töltötte be, amikor fiát az Ő szolgájává tette.

ÉZSAÚ: Azt reméltem, hogy végre megtudom, miért nem kaptam meg soha jussomat anyám szeretetéből. Te meg egyre csak kedves Rebekád, az ő Jákobja és az emberiség szomorú sorsáról beszélsz. Hát nem látod, mennyire fáj, hogy nem értem, miért taszított el magától anyám?

IZSÁK: Szavaid nagyobb fájdalommal töltötenek el, mint gondolkodnod. Rádöbrentettél: Rebeka épp úgy akart rábírni, hogy a lélek sivatagába kergesselek, ahogy Sára rávette Ábrahámot, hogy elűzze elsőszülött fiát. De hogy kérdésedre felelhessek, vissza kell térnem a múltba. Születésed napjára. Meg kell értened: nem azért fordult el tőled anyád, mert nem talált szeretetre méltónak. Hanem mert látta benned az erőt, amelyet nem lesz képes megtörni. Látta, hogy téged nem tarthat meg örökre magáénak.

Még keblére sem vont, máris a kezembe nyomott, hogy Jákob csak az övé lehessen. Visszaélt gyöngédségemmel, amely a férfit mind eltölti, ha igazán szereti asszonyát, s látja, mennyi szenvedés árán hozza világra méhének gyümölcsét. E gyöngye pillanatomban vettem át gondozásodat, miután pedig erős, talpraesett, határozott ifjúvá serdültél, már nem voltam képes osztozni rajtad vele. Rebeka viszont Jákob csiszolódó fortélyosságában lelte örömét. Közben mind távolabb sodródtunk egymástól.

KETTŐSSÉGÜNKRŐL, A FÉRFIÚI ÉS ASSZONYI LÉNYEGRŐL

IZSÁK: Történetünk fontos tanulsággal szolgál számokra is, fiam. Ha vissza akarunk térni az Édenbe, véget kell vetnünk férfi és nő örökös harcának, amely minden kettősség forrása. Újra egyesítenünk kell a férfiúi és az asszonyi lényeket. El kell fogadnunk a nőt önmagunkban, mint gyöngédségünk kútforrását, és a férfiasságot asszonyainkban, mint erejük részét. Ez is az egyik kulcs az Eden kapujához.

ÉZSAÚ: Hogyan lehetséges, apám...? Te, aki mindenkit megértesz, mindenkiről gondoskods; te, néped királya, kihez szegény és gazdag, öreg és fiatal fordul tanácsért; kinek bölcsességét megéneklik itt és messze földön, aki szívünk rejtett zugaiba is

belelátsz... Ki ezreken segítettél... Hogyan lehetséges, hogy épp te nem vetted észre, mi történik tulajdon sátrad körül?

IZSÁK: Könnyű azokba belelátni, akiket nem zártunk szívünkbe. Könnyű azokat jó útra téríteni, akiknek elvesztésétől nem félünk. Hány ezerszer próbáltam meg rávenni Rebekámat, hogy engedje el velünk Jákobot. De végül mindig engedtem neki.

ÉZSAÚ: Mindezt tudom én is, hogyne tudnám! Sokszor noszogattam magam is, menjünk vadászni, halászni. Bevallom: néha elképzeltem, hogy Jákob szenvedélyes vadász lesz: napokat, heteket tölt a vadonban. Én pedig betegséget színlelek... Álmomban anyám ápolt, meleg agyagot kent a mellemre, illatos főzetekkel itatott...

Te megengedted, hogy szívedbe lássak, és semmit sem hallgattál el. Így hát én sem hallgatom el, apám: oly kétségbeesetten sóvárogtam anyám szeretetét, hogy néha még azt is elképzeltem, Jákobot felbőszült tigris ragadja el... Szívem mélyén sokszor tápláltam haragot ellened is, mert sosem vitted Jákobot magaddal a mezőre. S ahelyett, hogy elcsábítottad volna Jákobot anyánktól, engem vetél körül a szeretetteddel.

IZSÁK: Tudom, fiam. Mindig éreztem, milyen hevesen kívántad anyád szeretetét. Ezért is akarom, hogy szívembe tekints, és...

ÉZSAÚ: Kinőttem már a gyerekes féltékenységből, mint ahogy te is fölébe kerekedtél a félelemnek, netán gyűlöletnek, amelyet apád iránt éreztél, mikor árulója lett fiúi szeretetednek. De mondd csak, apám, ha így van, akkor miként lehetséges, hogy még ma is a Mórja hegyének árnyékában élsz?

MIKÉNT ÉRTELMEZI ÉS KÖVETI MAJD AZ EMBERISÉG
ÁBRAHÁM PÉLDÁJÁT

IZSÁK: Mórja hegye sötét árnyékot vetett rám. Rémálmaim mégsem ebből gomolyodnak elő, hanem abból a sötétségből, amely az oltár hegyéről az emberiségre áradt.

Elmélkedéseimben mind tisztábban tárult elém a jövő. Jelenéseimben nem Ábrahámokat és Izsákokat láttam: mindennapi emberek vezettek szürke, mindennapi férfiakat, asszonyokat és gyer-

mekeket égi és földi uraiknak emelt oltárokhoz. Láttam, hogy ezek és ezek járják be az én utamat. Akik gondolkodás nélkül teljesítik a rájuk ruházott, meg nem értett égi és földi istenek parancsait, azok – Ábrahám példája jegyében – gondolkodás nélkül vetik áldozati oltárra embertársaikat, olykor tulajdon véreiket is.

ÉZSAÚ: Vannak, akik szerint apád hite rendíthetetlen volt: tudta, hogy Isten nem követeli majd az életedet, miután végignézi, miként éled át a halálfélelem gyötrelmeit.

IZSÁK: Bizony vannak és lesznek, kik Ábrahám megíúsult áldozatát az Isten könyörületességébe vetett hit példajaként emlegetik. Végig sem gondolják, hogy ha így van, Ábrahám csúfot űzött Istenéből. Úgy tett, mintha elszenvedné föláldozásom gyötrelmét, holott biztos volt benne, hogy az utolsó pillanatban Istene megkegyelmez. És azok között, akik Ábrahám hitét példaképként állítják elének, mindig lesznek, akik szemében a hit önmagában erény. Mintha nem lenne tárgya. Mondják hát: a hit titokzatos. Gyarló elménk nem képes felfogni. Ne is próbáljuk megérteni.

Jegyezd meg, Ézsaú, amit most mondok, mert kevés ennél fontosabb figyelmeztetést hallhatsz tőlem: légy résen, ha bárki arra kér, hogy fogadj el valamit, amit nem értesz. Ha valaki azt mondja, hogy ne is iparkodj megérteni amit hirdet, mert az meghaladja elménk fölfogó képességét, azt hagyd nyomban faképnél! Mert ha hiszékenynek bizonyulsz, akkor majd nyolclábú tevét akar eladni neked, mondván, az kétszer olyan gyorsan üget veled, mint a négylábú. Avagy azzal hiteget, hogy istene segedelmével fölébe kerekedhetsz ellenségednek – aztán otthagyoa a fogad...

ÉZSAÚ: Atyádat a vakhit örvénye kis híján elnyelte, és vele együtt téged is. De vajon Ábrahámnak nem mérhetetlen hitre volt-e szüksége ahhoz, hogy népe maroknyi csapatát távoli, ismeretlen vidékre vezesse? Avagy talán nem hite vezérelte, amikor apja halála után a Hang parancsára folytatta útját Kánaánba?

ÁBRAHÁM HITETLENSÉGE ÉS A HIT NÉLKÜLI ÉLET NYOMORÚSÁGA

IZSÁK: Válaszképpen olyasmi felfedésére kényszerülök, ami igen nagy fájdalmat okozott nekem. Mire annyi időm lettem, mint

te most, egyre inkább megvilágosodott előttem, hogy Ábrahám, az ő Egy-Istenének szószólója, ugyan félté és imádta mennybéli urát, s gyakran mutatott be Néki engesztelő áldozatokat, hinni azonban soha nem hitt az ő Istenében.

ÉZSAÚ: Úgy érted, Mórija után elveszítette a hitét?

IZSÁK: Úgy értem, Ábrahám egész élete azt példázza, hogy milyen nyomorúságos az ember élete, ha nincs hite. De már látom, példákkal kell szolgálnom. Ama tettei közül választok, amelyeket lépten-nyomon emlegetnek, de senki el nem töpreng rajtuk.

Kezdjük mindjárt azzal, amit Isten ígért a Sékhembe, Kánaán földjére érkezett Ábrahámnak. Apám maga mondta, hogy ott, a Móréh völgyében Istenének hangját hallotta, amint azt mondja: „A te magodnak fogom adni ezt a földet”. Nem azt: „A te magodnak adtam”, nem is azt, „ezennel neked adom”, hanem ezt: „A te magodnak fogom adni ezt a földet.” És ezt az eljövendő időkre tett ígéretét mind megértették, hiszen azt a földet akkor a kánaániták lakták.

Apám oltárt épített ott, áldozatot mutatott be Istenének, de aztán mégiscsak a hegyek lábánál, Bétheltől keletre verte föl sátrát. Majd dél felé vezérelte maroknyi népét, Ain is túlra, táborhelyről táborhelyre haladva.

Az az ember, akinek erős a hite, nem hagyja el azt a földet, amelyet Istene az ő magvának ígért. Ábrahám pedig elhagyta.

Talán a világból akart többet látni, gondolhatnánk, lévén még ifjú és kalandvágyó. Vagy arra gondolt, hogy Isten nem Sékhem földjét vagy a Móréh erdejét adta az ő törzsének, hanem Kánaán valamely más vidékét, azt, amelyet Ábrahám maga választ magának.

Mondhatjuk azt is, hogy Ábrahámnak talán nem volt elég erős a hite Istenében, de hitt önmagában, abban, hogy jobb földet talál népének, mint amelyet Istene választott neki.

Ha így lenne, Ábrahámot legalább önmagába vetett hitéért csodálhatnánk.

Csakhogy néhány évvel később, amikor éhínség támadt Kánaánban, az erős hitű így szólt volna: „Istenem éhínséget küldött a földre, hogy mindazok, akik nem hisznek Őbenne, elmeneküljenek Egyiptom termékeny földjére, melyet a legnagyobb aszály idején is táplál a Nílus vizének áradása. Amikor pedig mindenki

más elmenekül az éhínség elől, népem birtokba veheti ezt a földet, ahová Istenem vezetett bennünket”.

Akinek erős a hite, bizonynyal ezt mondta volna.

Nem így Ábrahám! Ő Egyiptom felé vezette népét.

No és mi történt, amikor a fáraó országába ért?

Az erős hitű ezt mondta volna feleségének: „Életünk itt a fáraó embereinek kezében van, akik kényükre-kedvükre bánhatnak velünk, idegenekkel. Szép asszony vagy, Szárai, bizonyára akadnak majd férfiak, akik megkívánnak, és akár meg is ölnének engem, hogy téged a magukévá tegyenek. Én azonban bízom az én Istenemben. Ő majd megvédelmez bennünket, és haragja lesújt mindenkre, aki egy ujjal is megkísérel hozzád érni.” Ezt mondta volna az az ember, akinek erős a hite az ő Istenében. Az a férfiú pedig, aki hisz önmagában, ezt mondta volna: „Idegenek vagyunk ezen a földön, és sok veszéllyel kell szembenéznünk, de ne aggódj, Szárai, én megvédelmezlek!”

Mondhatjuk azt is, hogy Ábrahám csakugyan a hit bajnoka volt, de nem Istenben vagy önmagában hitt, hanem embertársai jóságában. Ilyen ember bizonyára így szól: „Idegenekként érkezünk Egyiptom földjére, de lakói szívében ugyanúgy él a jóság, akár a miénkben. Ha tudják, hogy a feleségem vagy, erőt vesznek vágyukon, és békében hagynak téged.” Ezt mondta volna az, aki hisz embertársai jóságában. Nem így Ábrahám! Ő így szólt Száraihoz:

„Szépséges asszony vagy, lesznek az egyiptomiak között, akik téged megkívánnak és engem megölnék éretted, téged pedig életben tartanak. Mondd azért, kérlek, hogy húgom vagy, hogy jól legyen dolgom miattad...” Ezt mondta Ábrahám Sárának, mert nem bízott sem abban, hogy a Gondviselés Istene megvédi őket, sem abban, hogy ő maga megvédelmezheti feleségét; s az emberek jóságában sem bízott.

ÉZSAÚ: Ábrahám azt is gondolhatta, hogy Sárához intézett szavait Isten sugallta neki.

IZSÁK: De akkor föltételezned kell, hogy Ábrahám Istene nem mindenható ura mennynek és földnek; mert ha az, hogyan is hihetnénk, hogy másképp nem védelmezhetné volna meg, nem tehetné gazdaggá az Ő prófétáját? Csak úgy, ha felesége a fáraó ágyasa lesz?

Nem, Ézsau! Sokat töprengtem én ezeken, és mindabból, amit Egyiptomról és népeiről megtudtam, biztos állíthatom: a Nílus bőven termő vidékén azok is könnyen boldogultak, akiknek eszébe össze sem lehetett hasonlítani Ábraháméval, sem isteneiket az ő képzeletének nagyhatalmú Egy-Istenével. Hadd emlékeztesselek arra, amit mindnyájan hallottunk: amikor a fáraó megtudta, hogy anyám Ábrahámnak nem csak a húga, hanem a felesége is, útjára bocsátotta mindkettőjüket, mivel istenfélő, törvénytisztelő ember volt, s nem kívánt más asszonyával háltni. Sőt, megengedte Ábrahámnak és Sárának, hogy elhagyják Egyiptomot egész népükkel, köztük a bölcs Omaannal és más szolgálkával és minden gazdagságukkal együtt. Mindazzal, amit a fáraó adott Sárának.

Igaz, ha Ábrahám nem engedi át feleségét a fáraónak, nem tehettek volna szert ekkora gazdagságra, de az éhínséget túléltek volna, és azon a termékeny földön – ahogy mások is tették – kemény munkával jobb módra is jutnak.

ÉZSAÚ: De talán a nagyapám hite később erősödött meg, akkor, amikor visszatértek a földre, melyet Isten az ő magvának ígért.

IZSÁK: Bárcsak akár egyetlen példát fölhozhatnék Ábrahám életéből, amely a hitét tanúsítja. Fölidéztem magamban minden szavát, minden róla hallott történetet, de ilyet egyet sem találtam.

ÉZSAÚ: Mindig azt hallottam, atyám, hogy Ábrahám hitt Isten ígéretében, hogy Sárával való házasságát gyermekekkel áldja meg. És Sárának csakugyan fiúgyermek adatott: te, apám.

IZSÁK: A szüleim valóban számtalan éven át várták Istenük ígéretének beteljesülését, hiába. Vénységében Sára Ábrahámnak adta ágyastársul legkívánatosabb szolgálólányát, a szépséges Hágárt, hogy az szüljön neki gyermeket.

Ábrahám csakugyan magához vette Hágárt, és amikor eljött az ideje, Hágár Sára ölében fekvő, az ő karjai közt adhatott életet erős fiúgyermekének. Sára tehát szokás és törvény szerint Ismáelt tulajdon fiának tekintette. Ám amikor évekkel később neki is fiúgyermek adatott, Sára Ismáel ellen fordult. Ezzel kezdődött ama események sora, amelyek átkot zúdítottak az emberiségre.

Ábrahám tehát azt sem hitte el, hogy Isten valóra váltja ígéretét, és gyermekkel áldja meg házasságát Sárával. Amikor Sára föl kínálta Hágárt, ő elfogadta, holott egy erős hitű ember így szólt

volna a feleségéhez: „Igaz, hogy évek óta hiába várunk Istenünk ígéretének beteljesülésére, de én hiszek Őbenne. Nem veszem magamhoz Hágárt, bármilyen kíváncsú is, bármilyen jártas is Háthor művészetében. Mennybéli Urunk a mi házasságunkat ígérte gyermekkel megáldani, így továbbra is csak veled osztom meg ágyamat.”

ÉZSAÚ: De hát gyermekkorom óta tanítottad nekünk, hogy nyomorúságos az élet hit nélkül. Lehetséges lenne, hogy Ábrahám így élte le az életét? Anélkül, hogy hitt volna az ő Istenében? Abban az Istenben, aki – szavaid szerint – saját képzeletének, saját akaratának a szüleménye?

ÁBRAHÁM IFJÚSÁGÁRÓL, ISTENRE TALÁLÁSÁRÓL

IZSÁK: Ami keveset tudok Ábrahám ifjúságáról, abból az időből, amikor apja még élt, s ő nem volt még népének vezére, azt főként Lót történeteiből rakosgattam össze.

Igaz, hogy nagybátyámnak, annak a bajkeverő Lótnak nem lehet minden szavára mérget venni, de amikor Ábrahám és Szárai ifjúságáról mesélt, nem lehetett oka tódítani. Tudhatott is mindent róluk, hiszen miután tulajdon atyja, Harán, eltávozott e világból, gyerekként maga is ott élt nagybátyja, Tharé király családjában.

Lót szerint Ábrahám kalandos természetű fiú volt. Mostohaapja mindaddig kedvelte, amíg nem tette a magáévá szinte gyermek féltestvérét, Szárait. Aztán mikor feleségül vette anyámat, fejére idézte Tharé haragját, aki nemcsak gazdag jegyajándékokra számított, de legszebb lánya által remélte elnyerni valamely szomszéd nép királyának örök szövetségét is. Volt ugyanis nem egy, aki a nyájak gyarapodtán mindinkább feszegette az eladdig tiszteletben tartott legelési rendet.

Tharé végül megbocsátott Ábrahámnak, és megengedte immár házastárs gyermekeinek, hogy Ur városában maradjanak. Mivel azonban meghíúsultak szövetségsszerző tervei, rövidesen sátrat bontatott, hogy Kánaán zöldebb mezőire vezérelje népét. Ámde mielőtt meglátta volna a legendák földjét, behalt üszkösödő se-

bébe, melyet még ősi legelőik védelmében szerzett, amikor emberei élén rontott a betolakodó vándorpásztorokra.

Nem sokkal apja halála után hallotta először Ábrahám az ő Egy-Istene szavait. A Hang, amely azt parancsolta, hogy folytasd útját Kánaán felé, akár az atyjáé is lehetett: Ábrahámnak szüksége volt bátorításra, hiszen vezérét veszítve, népe többsége visszafordult Káldéa egyre silányabb, de jól ismert földjének képzelt biztonságába.

A gyermek-Ábrahám bizonyára halhatatlannak hitte apját, a hitbuzgó pogány bálványfaragót, aki sokféle oltáron áldozott, hiszen Tharé Lót szemében is halhatatlan volt. Ő nemegyszer odáig merészkedett, hogy az istenek között emlegette Ábrahám atyját, aki elárvult nagybátyámat még kicsiny csemete korában fiává fogadta. Ezért is tekinthette Lót halála napjáig testvérének Ábrahámot és Szárait.

Ábrahám is sokkal mélyebben hitt apjában, mint közönséges, mindennapi emberekben hinni szoktunk. Micsoda zűrzavart keltetett lelkében, mikor bebizonyosodott, hogy apja, a nagy Tharé is halandó, még ha szelleme továbbra is uralkodik mindazokon, akik ismerték és retgették...

ÉZSAÚ: Lehetséges lenne, hogy nagyapám – aki ekkor már nem volt hiszékeny gyermek – csakugyan halhatatlannak hitte apját?

IZSÁK: Ne feledd, Ézsau, mindez nagyon rég, több emberöltővel a születésem előtt történt. Még az én gyermekkoromban is akadtak, akikről azt hittük, hogy a Halál megfélekezett róluk. Akkoriban például, még gyakran látták Ashem erdejében a gyenge elméjű Urkamát, akiről már akkor azt suttogták, hogy háromszáz éves. Most már rég nem botlunk belé, de meghalni sem látta senki. Ezért ma is az élők között tartják számon – ki tudja, meddig...

Hajdan talán azt képzeltek halhatatlannak, aki túlélte gyermekeit – netán unokáit is, és többé senki sem törődött vele, él-e, hal-e... Ezek az öregek jobbára észrevétlen tűnnek el emlékezetünkől. Tharé azonban ott pusztult el gyermekei szeme láttára, és Ábrahám – aki oly váratlanul került ki apja árnyékából – nem érzett erőt magában népe vezérlésére, védelmezésére. Amikor Kánaánba érkeztek, elhittették az ott lakókkal, hogy embereinek hadával rövide-

sen a nagy Tharé is követi őket. Ezért aztán Kánaán népe – mert hallott már Káldéa mindenható uráról – nem fordult a maroknyi betolakodó ellen. Így Tharé holtában is megvédelmezte őket.

ÉZSAÚ: Azt mondod, hogy az Egy-Isten, akire Ábrahám rátalált, akit félt és imádott, akire hallgatott – az nem más, mint a nagy Tharé? Hogy ő halála után visszatért, mint... Vannak népek napkelet peremén, amelyek úgy hiszik, hogy a holtak szelleme új testbe költözik.

IZSÁK: Tharé szelleme hatalmasabb volt, semhogy bármiféle test – állat vagy emberé – befogadhassa. Halála lerombolta Ábrahám hitét a sokféle istenekben, akiket apjával és népével egyetemben mindaddig szolgált. Hiszen ezek az istenek átengedték szövetségesüket, főpapjukat és leghűbb szolgájukat a Halálnak.

Ábrahám képzeletének Egy-Istene – akinek hangja a Kánaánba vezető út folytatására biztatta – talán inkább Tharé szelleme vagy emléke lehetett, semmint megtestesülése. Esetleg lényegének valamilyen más formája, amely Ábrahám szívében, elméjében tovább élt. De mivel nem hitte, hogy ez a láthatatlan szellem csakugyan képes megvédelmezni őt új szomszédainak számtalan istenétől, Ábrahám felruházta ifjúsága minden istenének tulajdonságaival. Így Egy-Istene, bár mindig férfiúi hangon szólt Ábrahámhoz, egyszerre lett holdistennő, de napisten is, aki elnyeli a hold fényét. A szerelem és a termékenység istennője éppúgy, mint a halál istene. Az Isten, akivel és akiről Ábrahám beszélt, mindenhatóvá lett tehát, s egymagában felelős mindazért, ami a menynekben és a földön történik.

ÉZSAÚ: De hiszen akkor Ábrahámnak mégiscsak hinnie kellett...

IZSÁK: Nem eléggé ahhoz, hogy fölébe kerekedjen félelmeinek, és a hit irányítsa tetteit.

Talán apja halála rendítette meg hitét. Az emésztő félelem, hogy az ő Egy-Istene is ugyanúgy cserbenhagyja, mint az apja. Ábrahám azzal igyekezett úrrá lenni félelmén, hogy örök szövetségre lépett Istenével. De az is, hogy szükségét érezte ennek a szövetségnek, a hit hiányáról árulkodik. Ha ugyanis hiszel Istenedben, meg sem fordul a fejedben, hogy Ő elárulhat.

ÉZSAÚ: Mondd, apám, te, aki egyaránt látsz a múltba és a jövőbe, az én szívembe beléllátsz-e? Úgy látod-e, hogy nekem erősebb a hi-

tem, mint Ábrahámé volt? Én vajon Kánaánban maradnék-e, ha éhínség sújtaná ezt a földet? Vagy Egyiptomba menekülnék? Vajon megtagadnám-e a feleségemet, vagy megvédelmezném? Vennék-e magamnak ágyas-feleséget, ha Isten áldása nem nyitná meg feleségem méhét? Lenne-e bátorságom szembeszállni Istennel, megvédelmezni a fiamat, vagy én is az áldozati oltárra fektetném?

A TAPASZTALATBÓL SARJADÓ, ÉLTETŐ HIT ÁLDÁSÁRÓL
ÉS AZ ISTENKÍSÉRTŐ VAKHIT ÁTKÁRÓL

IZSÁK: Benced az a hit munkál, amelyet a Teremtő vár tőlünk, s ami ember-voltunk lényege: hiszel embertársaidban és önmagadban. Te talán még nem érted meg önmagad, de én látom, hogy hiszel a Teremtő bölcsességében, teremtett világa érthetőségében, tökéletesedésében, embertársaid velük született jóságában. E hit nélkül megbénít a bizonytalanság, a vakhit pedig veszélyből veszélybe sodor.

ÉZSAÚ: Szerinted többféle hit van? Nagyapánk mindig azt mondogatta, hogy a hit egyszerűen azt jelenti, hogy nem kérdezősködsz. Engedelmeskedsz a fentről jövő Hangnak, bármit parancsol. Te magad is sokszor mondtad, hogy hit nélkül nem lehet élni.

IZSÁK: Alaposan meg kell fontolnunk, mit értünk hiten. A szót gyakran használjuk, de ritkán gondolkodunk el rajta. Hadd beszéljek először életünk kezdetéről.

Ha nem lenne erős a hitünk abban, hogy szilárd a talaj a lábunk alatt, soha nem tanulhatnánk meg járni. Futni pedig még kevésbé lenne bátorságunk. Amikor anyánk kezébe kapaszkodva, megtesszük első lépéseinket, megtanuljuk, hogy a kitaposott ösvény, a mező füves földje s a sivatag szélfúttá homokja is megbírja a súlyunkat. Ennek a feltétlen, gyermeki hitnek megvan a szerepe alakulásunkban. A tapasztalat azonban megtanít, hogy az ösvény csapdát rejthet, a völgyben elterülő zöld mező ingoványba torcolhat. Ezért a feltétlen, gyermeki hitet fel kell váltania a vizsgálódó, kérdező, a tapasztalatból állandóan tanuló hitnek.

Ha hiszel érzékeidben, erődben, kitartásodban – s a tevédben! –, akkor a legretteutóbb sivatagon át is eljutsz az élet üdítő vizéhez.

A vakhit futóhomokba visz, s az könnyörtelenül elnyel, hiába nyújtogatod karodat a fellegek mögött rejtőző védelmezők déli-bájja felé.

Az emberek a hit csodáiról beszélnek. Holott maga a hit csodálatos. Nem az, amit elér. A magunkba és embertársainkba vetett hit csodálatos tettekre tesz képessé, míg a hit az olyan istenekben, akik hatalmuk bizonyítására tesznek csodákat, csak hiszékenységünket bizonyítja. Az a legveszélyesebb, ha féltékeny, bosszúálló, hiú és öldöklő istenekben hiszünk; ez előbb-utóbb a pusztulásunkhoz vezet. Akkor is, ha efféle istenek nem is léteznek.

ÉZSAÚ: De ha ez így van, hogyan vezethették az istenek valaha is győzelemre a népeket? Márpedig az efféle diadaloknak se szeri, se száma. Az utazók mesélik: számtalan hatalmas templomot emeltek világszerte a híveiket győzelemre segítő istenek tiszteletére.

IZSÁK: No és az ellenség talán nem fohászkodik segítségért isteneihez? Minden győzelem legalább annyira bizonyítja az istenek tehetetlenségét, mint a hatalmukat. Mondhatnád azt is, hogy a legyőzöttek azért veszítették el a csatát, mert ők kevésbé hittek tulajdon isteneikben. De éppígy megeshet az is, hogy éppen mert annyira hittek védelmezőik hatalmában, nem készültek föl a küzdelemre oly alaposan, mint győztes ellenfeleik.

ÉZSAÚ: De vajon nem követhetjük el ugyanezt a hibát akkor is, ha túlságosan bízunk önmagunkban?

ISTENADTA KÉPESSÉGÜNK KORLÁTAINK FÖLISMERÉSÉRŐL

IZSÁK: Isten úgy teremtett bennünket, hogy ha odafigyelünk önmagunkra, fölmérhetjük, mire vagyunk képesek és mire nem, hogy mire teremtett minket.

ÉZSAÚ: Tudom, miről beszélsz, apám! De ez nemcsak ránk, emberekre igaz, hanem Isten minden teremtményére, amely mozog, cselekszik, tehát döntenie is kell: mit tegyen és mit ne.

Lopjunk ki egy-két tojást a vadkacsa fészkeiből, tegyük a kotlós-tyúk alá, az övéi közé. Amikor eljő annak az ideje, a kikelt kiskacsák boldogan betotyognak a folyó vizébe, a kiscsirkék meg le-föl futkároznak a parton, de a vízbe nem mennek. Habár megeshet,

hogy csapatnyi kacsafióka közé egyetlen kiscsibe kerül, nem hiszi el, hogy különbözik a többiektől és vízbe fül.

IZSÁK: Példád helyénvaló, Ézsau, bár mi, emberek, ebben is különbözünk az állatoktól. A csibéknek és kiskacsáknak rögtön kikelésükkor önállóan kell megszerezniük táplálékukat. Ezért tudniuk kell, mire képesek. A Teremtő tehát olyanformán látta el őket az életben maradásukhoz szükséges tudással, a veszélyek ismeretével, hogy azt tovább örökíthessék.

Amikor megszületünk, nem sokra vagyunk képesek, és minden gyermeknek más-más az erős és a gyenge oldala. A Teremtő tehát nem plántálta magvunkba, hogy emberi mivoltunkban mire vagyunk képesek, mire nem. Azt igen, hogy minden életkorban felismerjük egyéni határainkat.

Amikor Jákobbal még kisfiúk voltatok, sokszor figyeltem, amikor fára másztok. Eleinte igen büszke voltál, ha sikerült fölkapaszkodnod a legalsó ágra. Azután, ahogy növekedtél, egyre magasabbra kúsztál, de mindig tudtad, meddig mássz, hogy le is jöhess. Jákobnak nehezebb dolga volt, mert lépést akart tartani veled. Előfordult, hogy nem hallgatott belső hangjára, magasabbra mászott, mint ahonnan még le mert nézni, és nekem kellett fölmennem érte.

Ha bölcsen, önmagadba vetett józan hittel hiszel önmagadban, egyre magasabbra és biztosabban hághatsz a tudás fáján az alkotásig – ha a csúcsáig nem is jutsz el soha, hiszen közben maga a fa is nőttön nő. Ha azonban az eget-földet ígérő prófétákban és földi hatalmak szószólóiban hiszel, előbb-utóbb olyan küzdelmekbe sodródsz, amelyekben nincs esélyed a győzelemre. Az ilyen hit csodavárásra készítet, ahelyett, hogy a Teremtő világának csodálatos működésében gyönyörködnél.

ÉZSAÚ: De ha erős a hited, miért ne hihetnéd, hogy képes igazi csodákat művelni – siketet hallóvá, holtat élővé tenni?

AZ IGAZI ÉS A CSODAVÁRÁSBAN ISTENKÁROMIÓ HITRŐL

IZSÁK: Akiben én hiszek, az nem jutalmazza csodákkal sem imáinkat, sem áldozatainkat. Az Ő csodája a szüntelenül megújuló teremtés. Nem a halottak feltámasztása, maga az élet a csoda. Aki a

természet fölött álló, annak törvényeit semmibe vevő csodákban hisz, az káromolja a Világalkotót, mert oly tökéletlennek tartja művét, hogy azon túlléphetnek a képzeletünk szülte kisebbrendű istenek szolgálai.

ÉZSAÚ: Azt mondod, hogy bármilyen erősen hiszünk, soha, semmiféle csodára nem számíthatunk?

IZSÁK: Aki a hit csodatevő hatalmában hisz, és vízen járó embert lát, így kiált hozzá: „Ó, Uram, én követnélek, ha oly erős lenne a hitem, mint a Tiéd!” Az az ember azonban, akinek valódi hite van, mert hisz önmagában, így kiált:

„Követlek, Uram! Csak mutasd meg, hol rejtőznek a lépőkövek a folyó vizének tükre alatt!”

Magabízón csak azt tesszük, amit a Teremtő akarata szerint megtehetünk, míg az istenekbe vetett vakhit a vesztünkbe kergethet, mert elhihetjük, hogy képesek vagyunk a lehetetlenre.

ÉZSAÚ: Mondhatnál erre is példát, apám?

IZSÁK: Ha az ellenség serege is olyan erős, mint a tiéd, győzhet az, akinek karjába nagyobb erőt önt az istenekbe vetett hit. Ám ha idejében meglátod, hogy az ellenhad tízszer számosabb a tiednél, még visszavonulhatsz. Ha azonban ehelyett a papjaidhoz fordulsz, s azok – bálványukat magasba emelve – isteni csodaképpen elnyert győzelmet ígérnek, ez minden bizonnyal sok embered életébe kerül. A csatákat nem istenek vívják, hanem emberek. Ha tehát, igen helyesen, elvetjük a pogány bálványhitet, el kell vetnünk azt a tévhitet is, hogy az igaz Egy-Isten csodát tesz értünk és a pusztítás angyalaként elsöpri ellenfeleinket a föld színéről.

ÉZSAÚ: A tévhitet megértem, hiszen mindannyiunkkal megessik, hogy feltételezünk valamit, sőt esküdni mernénk valamire, ami később hamisnak bizonyul. De a vakhit. . .

IZSÁK: Képzeld magad késő este az erdő mélyére. Már sötétedik, de hiába várod, hogy zsákmány akadjon a hálódba. Valami hirtelen elsuhan melletted, talpra ugrasz, utána veted magad. Vagyis magadban azt mondod: „Ami eliramlott mellettem, az látott e sűrű homályban, és áthatolt ezen a sűrű bozótoson. Ahogyan ő, úgy én is áttörhetek.” Ez az igazi, józan hit; a bizalom a képességeidben, mellyekkel a Teremtő megáldott, és amely hitben örömet leli.

Tegyük fel, hogy át is törtettél a vad nyomában, s mélységes szakadékhoz érkezel. Akinek józan a hite, megáll a szakadék peremén, ámul a fogolymadár könnyed röptén, s magában így szól: „A Teremtő az ő bölcsességében a madárnak szárnyakat adott, nekem pedig türelmet, hogy olyan zsákmányra lessek, amelyet vetőhálómmal utol is érhetek.” Vakhitű, botor az, aki így kiált: „Hiszek az én Istenemben, hogy nem hagy cserben engem!” – és a madár után veti magát. A józan hitű ember, aki bízik istenadta képességeiben, megmarad, aki vakhitével istent kísérti, halálra zúzza magát.

Kevés vakhitű ember él közöttünk, hiszen legtöbbje ifjan odavész.

ÉZSAÚ: Én tehát magamban bízó ember vagyok, mert mindent megtennék, hogy a hálómra a fogolymadárra vethessem, de a szakadékba sosem ugranék.

De mondd, apám, mire való a hit, ha nem arra, hogy segítségével olyasmit hajtsunk végre, amire nélküle nem lennénk képesek? És vajon miképp ismerjük föl azt, akinek valóban erős a hite – ha nem a csodák által?

IZSÁK: Minden cselekedetünk a teremtés csodája; kiejtett szavunk, a dal, amelyet eléneklünk, a gyermek, akit nemzünk. Minden érzés a szívünkben és minden gondolatunk a Teremtő csodája. Mindehhez Ő oltotta belénk a képességeket, hogy így tölthessük be a nekünk szánt szerepet a teremtésben. Istenkáromlás egyéb csodákat várni, mint amelyekben a Teremtő részesített.

A Teremtő abban leli kedvét, ha hitünk addig terjeszkedik, ameddig nem veszítjük el a talajt a lábunk alól. Ez dicséri világa csudálatos voltát. Ha a hit magasabbra tör, mint amit istenadta képességeinkkel fölérhethünk, az csak a Paradicsom csábító kígyójának lehet tetszésére. Éva olyasmi után nyúlt, amit Isten magasabbra helyezett, semhogy akkor, az emberiség bölcsőidejében elérhessük. Ne kérjünk és ne várjunk hát csodákat – és ne higgyünk semmiben, amit meg nem értünk: ez kiűzetésünk két fő tanulsága.

Holtom napjáig beszélgethetnénk a hitről, és még mindig nem tudnánk, mit gondolnak az emberek, amikor Ábrahám rendíthetetlen hitét dicsőítik. Vajon miért érzik szükségét annak, hogy a hit bajnokaként magasztalják?

Sokan magát a hitet tartják erénynek, mintha bizony mindegy lenne, mit hiszünk, kiben hiszünk. Ábrahám követőinek ők nyit-

DEUTEROTIVON

ják meg az utat Mórija hegyére. Fölhurcolják áldozatukat isteneik oltárára, saját fiaikat is vesztett csatákra vezetik, biztos halálba, szólván: „Higgyetek a mi Istenünkben – vagy fáraónkban, királyunkban –, Ő megvéd titeket! De ha mégis odavesztek az Ő dicsőségéért – az igaz ügyért! –, örök dicsőségben, üdvösségben lesz részetek.”

Kárhozatos az ilyen hit és a történet ilyen értelmezése, mert ha népünk ellenség fogságába esik, az miért ne mondhatná: „Ábrahám saját fiát vitte a Mórija hegyére; mi miért ne áldozhatnánk fel fiainak fiait? Ha istenük nem akarja halálukat, majd lefogja a kezünket!”

Míg az emberiség apám nyomdokaiban jár, mindig lesznek, akik készségesen engedelmeskednek a mind förtelmesebb gonosz-ságra biztató Hangoknak.

ÉZSAÚ: És mindennek hogyan és mikor lesz vége?

IZSÁK: Mivel Ábrahám Istene a féktelen vérontásnak soha nem vet véget, a kényszerű felismerésben megvilágosodunk: nem istenekkel kell szövetségre lépniük, hanem egymással. Minden nép a föld minden népével. A te sarjaid csak ezek után szabadulhatnak meg Ábrahám Istenétől, aki bosszújával, pusztításával elfogadtatta velünk a bosszút, a pusztítást.

Az együttérzés jóságos Teremtő-Egy-Istenét az emberiség akkor ismeri fel s fogadhatja el, amikor elfordul a hiú, önámító istenektől.

A Teremtés Istenét kell tisztelnünk és csakis Őt, magát az isteni Lényeget, az Alkotást, mely ott van mindenütt körülöttünk és bennünk. Mindabból, amit második életem hosszú vándorútján megtanultam, ez volt a legfontosabb. Ez az út is egyetlen lépéssel kezdődött. Amikor Omaan letámogatott az oltárról, az elmém épségét kellett valamiképpen megőriznem. Meg kellett tehát találnom a módját, hogy miként tagadhatom meg Ábrahám Istenét, aki az életemre tört.

ÉZSAÚ: De hisz atyád életben hagyott! Tehát szembeszegült Istenevel. Avagy nem?

IZSÁK: Ki így, ki úgy látja. Ő azt hitte, hogy dermedt némaságom miatt elfordult tőle Istene. „Az én Istenem most majd ezerszer ezer áldozatot követel, míg visszavonja a Jelenések átkát” – mondogatta végtelen szomorúsággal, amitől engem mindig elfogott a bűntudat, amiért életben maradtam.

Nem hittem többé atyám Istenében, és arra gondoltam, Ábrahám azért hagyott életben, mert amint ott hevertem, képtelenül arra, hogy halálfélelmemben Istenhez kiáltsak, ráébredt, hogy erőtlenség vagyok én, nem veszélyeztettem az ő kedves Ismáeljét. Halála előtt megáldott hite áldásával; azt gondolta, gyöngeségemben szükségem van az ő Gondviselő Istenére. Nem így az ő elsőszülöttjének, Ismáelnek, aki a kietlen sivatag megpróbáltatásait is túlélte, anyját, Hágárt is megmentette a pusztulástól...

A PUSZTÁBAN TÖLTÖTT NEGYVEN NAP TANULSÁGAIRÓL

IZSÁK: Apám, miután halála napján megáldott, azzal bocsátott el, hogy töltsék a sivatagban negyven napot és éjszakát a gyermekkorom óta nem látott Ismáellel, s megesketett, hogy abból, amit vele a pusztában beszélünk, nem árulok el senkinek semmit. Csak majd választott fiamnak. Azt is csak akkor, ha Isten fölfedi, hogy gyerekeim közül melyikben van erő beletekinteni abba a jövőbe, melyet életükben meg nem változtathatnak. Amely elkerülhetetlen, míg az emberiség föl nem ismeri, hogy nem emelhetünk kezét testvéreinkre, mint Káin Ábelre. Nem azért, mert ez sérti Istent, hanem mert a harag megmérgezi szívünket. A gyilkosság: példa, mely ellenünk fordul.

ÉZSAÚ: De mi lehet erősebb visszatartó erő, mint a félelem Isten haragjától? Ha nem féljük Őt, még könnyörtelenebbek leszünk, mint amilyenek máris vagyunk.

IZSÁK: Isten haragjától csak az erényesek félnek. Ők pedig csak is Istenük szolgálatában követnek el gonoszságot, és ezért örökkévaló mennyei jutalmat, nem pedig büntetést várnak.

ÉZSAÚ: Talán a bűn büntetésében sem hiszel?

IZSÁK: Ha bűnön mindazt érted, amit a Teremtő belénk plántált akarata ellen megteszünk, akkor biztos lehetsz abban, hogy bűneinkért előbb-utóbb meg kell fizetnünk.

Semmi nem sérti jobban a Teremtő akaratát, mint ha harcba szállunk egy darab földért, legelőért, ha egy országért vagy a forrás kútjáért megöljük embertársunkat. Ő a földet is, a forrást is az egész emberiség számára teremtette. Aki hódító háborúban öl,

az az Ő szemében éppúgy gyilkos, mint aki megöli a megkívánt asszony férjét. És amiképpen a meggyilkolt férj rokonsága a vért szomjúhozza, a hódító háborúk magukban hordják a további ellenségeskedések magvát.

ÉZSAÚ: Tehát nincs mód arra, hogy az öldöklés valaha is véget érjen.

IZSÁK: Akik nem hisznek bosszúálló istenekben, akik képesek megtagadni az ilyen isteneket, vagy Egy-Istent, azok meg tudnak bocsátani az ellenük vétkezőknek.

Apám attól tartott, hogy halála után elsőszülöttje, Ismáel ellem fordul és megbosszulja elűzetését, öröksége elvesztését. Megbékélésünk reményében kért utolsó leheletével, hogy kövessem Ismáelt a pusztában, amelyet ő otthonának tekintett.

Sem atyád, aki megtagadta, sem Ismáel, aki soha el sem fogadta Ábrahám bosszúálló Istenét, nem bukkant szívében ellenséges érzésre a másik iránt. A pusztában megnyíltunk egymás előtt, és önmagunkba is tekintettünk. Mélységes hitet nyertem az emberi képességekben és jóságban, s ebből születhetett az az Izsák, akit népünk királyaként ismer.

ÉZSAÚ: De miről beszéltetek Ismáellel a pusztában?

IZSÁK: Nem a szavaknak volt jelentőségük, fiam. Akkor értettem meg, hogy a Teremtés Istene megáldott minket mindazon képességekkel, melyek által Gondviselő nélkül is helyt állhatunk még a legzordabb pusztában is. Ismáel a nappal perzselő hevében, az éj dermesztő hidegében, s gyilkos homokviharban is oly otthon érezte magát, mint én a tulajdon sátramban. Ahol mások az életükért könyörögtek volna az istenekhez, ő így szólt: „Mindazt, amire szükséged van, hogy életben maradj a sivatagban, kiolvashatod a homokból”. Megtanított olvasni a nyomokból, amelyeket a homok tengerében az éj láthatatlan állatai avagy a hajnal éhes vadászai hagynak.

Én a sivatagi állatok csalthatatlan érzékét ismerő Ismáel erejében, bátorságában találtam megnyugvást, ő pedig abban, amit bölcsességemnek tartott „istenek és emberek dolgaiban”. Holott akkori tudásom csak parányi része volt annak, amit tapasztalásban és elmélkedésben – vénségemre megszereztem.

ÁBRAHÁM KÉT FIÁNAK KÜLÖNBÖZŐ ÁLDÁSÁRÓL

IZSÁK: Ismáel és én sok év különbséggel születünk, két különböző magból, és nem egyenlő örökséggel. Ismáel termékeny talajba ültetett jó magból sarjadt: születésétől fogva erős volt, és csak tovább edződött a megpróbáltatásokban. Én viszont csak akkor tettem szert erőmre, mikor gyermekkorom utolsó napján újjászülettem.

Ha érteni szeretnéd, amiről most beszélünk, Ismáelről kell szólnom, aki eleinte Sára reménysége volt, majd félelmeinek forrása lett.

Amint találkozol Ismáellel, megérted, mit veszített Ábrahám, amikor hallgatott az Istennek tulajdonított Hangra, alávetette magát Sára akaratának, és cserbenhagyta elsőszülöttjét. Majd láthatod, hogy apa nem álmodhatott magának Ismáelnél erősebb, hűségesebb, szeretőbb szívű fiút.

Ismáel bárhol otthon érezhetné magát, de soha nem hagyta volna el népét. Ő erős, mégis gyöngéd. Szigorú, igazságos és megbocsátó.

ÉZSAÚ: Könnyen elképzelem őt, apám, mivel te ugyanilyen vagy. Mindenki, aki ismeri, azt mondja, hogy ti nagyon hasonlítok. Mintha nem is két olyan különböző asszonytól születtetek volna, mint Hágár és Sára. Ugyanakkor Jákob és én, akik ugyanabból a magból fakadtunk, ugyanabban a méhben növekedtünk, és ugyanazon csillagállás alatt születünk, annyira különbözünk egymástól, mint az éjszaka és a nappal. Hogy létezik ez?

IZSÁK: Amikor a magvamban lakozó életerő megoszlott kettőtök között, neked jutott minden erőm, míg Jákob az életerejét Rebekám méhéből szívta magába. Ezért szívében, természetében több van az asszonyból, mint a férfiúból. A benne élő Rebeka vette rá Jákobot, hogy hallgasson anyja szavára, és ravaszsággal, színleléssel csalja ki tőled az elsőszülöttséget és tőlem a néked kijáró áldást.

AZ EMBERI TERMÉSZET KETTŐSSÉGÉRŐL

IZSÁK: A Teremtés Istene, amikor Rebekám méhében két egyenlőtlen részre hasította magvamat, föltárta előttem, hogy

mindnyájunkban két különböző természet él. Bár Jákob férfinak született, több benne az asszonyi, mint a legtöbb férfiban, bár valamennyiünkben van valami az asszonyi természetből. Jákob inkább az anyjára ütött, de ami egy asszonyban erő, az a férfimemberben gyöngeséggé válhat. Te vagy az, Ézsau, aki énhozzám hasonlítasz inkább.

ÉZSAÚ: Igen, apám. Jákob sima bőrű, mint anyánk, én pedig szőrös vagyok, mint te, vagy mint Ábrahám volt.

IZSÁK: En öcséd természetéről beszéltem, fiam! Arról, amit és ahogyan cselekszik. Mitől retteg, mit szeret vagy nem szeret. Nem a külsejéről!

Mindnyájunkban van egy kevés Ádamból, egy kevés Évából, és mindkettőből hordunk egy keveset minden magvunkban. Ezért születhet egyazon anya méhéből egyazon időben fiú- és leánygyermek. Őseink már akkor tudták, hogy Ádamban az asszonyi lényeg is megtalálható, amikor még nem foglalkoztak jószágtenyésztéssel, mely megtanított, miként adja át az állatok egyik nemzedéke magvát a következőnek. Ezért mondták, hogy Évát Ádám húsából és csontjából metszette ki Isten, hogy hitvestársul adja neki.

Vannak, akik úgy vélik, hogy a férfi és a nő: ellentétek, mivel szeretnek mindenről ellentétekben gondolkodni. Hidegről és melegegről, sötétségről és fényről, életről és halálról. Holott a fényben is mindig ott az árnyék, és a legsötétebb sátorban is fölfedezed idővel a fényt. Az élet és a halál sem teljes ellentét: kevés az olyan élet, amelyet az utolsó cseppig kiélnek, és a halálban is valami mindig túlél bennünket valakiben. Mondhatod, hogy a botnak két vége van, ha azonban egyre rövidebbre és rövidebbre vágod, fölfedezheted, hogy valójában számtalan vége van. Ha föltételezzük, hogy férfi és nő egymás ellentéte, talán mindkettőtől azt tagadjuk meg, ami a másikban a legértékesebb erény.

ÉZSAÚ: Igaz lenne – ahogy egyesek állítják –, hogy mi, férfiak Isten hangját halljuk odafentről, a nők viszont a Gonosz hangját hallják odalentől? Mint ahogy Ádám is Isten szavára figyelt az Édenkertben, Éva viszont a kígyóéra?

IZSÁK: Asszonyaink kénytelenek a maguk módján boldogulni, mert testük nem olyan erős, mint a miénk, pedig meg kell védel-

mezniük kicsinyeiket. A mi hibánk, ha testi erőnk és törzsi vagy a családi hatalmunk segítségével arra kényszerítjük a nőket – meg azokat a férfiakat, akik gyengébbek nálunk – , hogy ravaszsághoz folyamodjanak. Csak magunkat hibáztathatjuk, ha ez második természetükké válik, mint ahogy nekünk meg az válhat második természetünké, hogy mindenkin uralkodni próbálunk.

Azért beszélek mindünk kettős természetéről, mert szeretném, ha megértenéd Jákob öcsédet, és elfogadnád olyannak, amilyen: anyja fiának. És nem mérnéd össze magaddal, aki apád fia vagy.

ÉZSAÚ: De te mindig arra tanítottál, hogy a gyermek az atyja magvából nyeri erejét! Arra tanítottál, hogy mindig a legdúsabb gypjas kost válasszam: az ültesse magvát a nyáj legtöbb jerkéjébe. Most viszont azt mondod, megeshet, hogy a mag olyan lesz, mint a talaj, amely táplálta: ezért van Jákobban olyan sok az anyánkból! Megeshet-e ugyanez az én magvammal is, ha fiaim lesznek? Vagy csak ikrekkel fordul ez elő?

IZSÁK: Arra is tanítottalak, hogy köves földben a legjobb magból is csak csenevész növény sarjad. Ezért kell jó fajtából való aszszonyt választanod. Az olyan, mint a termékeny föld, amelyben a jó magból erős kalász sarjad . . . De még van időnk beszélni arról, hogy milyen arát válassz magadnak.

Előbb meg kell értened, hogyan különbözhetek ti ketten Jákob öcséddel olyannyira, még ha hasonlítottok is egyben-másban. Mind különbözünk a többi embertől, ugyanakkor mégis mindnyájan sok mindenben egyformák vagyunk, hiszen mind az emberiség ősszüleitől, Ádámtól és Évától származunk.

Apám, Ábrahám tanítása szerint az emberiség története igen távoli múltban gyökerezik. Űkapáink űkapái sem ismerhették, csak elképzelték az emberiség ama korszakát, amelyet számunkra Ádám és Éva jelképez.

ÉZSAÚ: Űgy érted, őelöttük is éltek emberek nemzedékei? Ábrahám nem ezt tanította nekünk. Sőt, gyermekkorunkban te is mint az első emberpárról meséltél nekünk Ádámról és Éváról.

A MESÉK GYERMEKI KÉPZELETÜNKET TÁPLÁLÓ ÁLDÁSÁRÓL
ÉS EMBERRÉ VÁLÁSUNKAT GÁTIÓ KÁRHOZATÁRÓL

IZSÁK: Fontos szerepük van a meséknek. Táplálják gyermekeink képzeletét. Kíváncsiságuk sokszor oly kérdésekkel áll elő, melyekre közülünk a legbölcsebbek sem találtak még választ. De ezt gyermekeink nem értenék meg, hiszen ők mindentudónak tartanak minket, mint ahogy mi az Istent. A mesék úgy szolgálják képzeletünk táplálását, mint a tejfog testünkét. Jól szolgálnak, mielőtt készen állunk arra, hogy megpróbáljuk megérteni a világot, amelybe beleszülettünk.

Az emberiségnek is szüksége volt ilyen mesékre, míg felismerhetetlennek és így félelmetesnek tűnt a Teremtés csodálatos bonyolultsága. Sajnos, a legtöbben még most sem akarják elfogadni, hogy ideje felnőnünk, és ehhez föl kell adnunk gyermekkorunk meséit, meg kell találnunk a mögöttük rejlő igazságokat.

ÉZSAÚ: És vajon miért óvakodnak ettől oly sokan? Önszántukból együgyű gyermekként akarják leélni életüket?

IZSÁK: Nem önszántukból, fiam! E hamis történetek isteneinek szolgálatában álló erős sámánok, próféták csak addig uralkodhatnak rajtunk, míg e mesék fogságában tarthatnak.

Tehát minden ránk hagyott történetről nemcsak azt kell megértenünk, hogy milyen igazság vagy igazságok rejlenek mögötte, hanem azt is, hogy miért, milyen érdekből hagyták ránk, akik ránk hagyták. Milyen istenek, papok, hadba vezérlők hatalmát szolgálják.

Először is azt kell megértenünk, miről szól a Kiűzetés, a tudás fájának története. Milyen átkot hozott ránk a jelképes tiltott gyümölcs. Nem könnyű feladat, de e történet számtalan tanulsága közül egy nyilvánvaló: őseink már rég rájöttek, hogy valamikor elvesztettük ártatlan tudatlanságunkat, és önmagunk tudatára, hibáink és halandóságunk tudatára ébredtünk.

A többi élőlény aligha tudja, hogy pusztulásra van ítélve. Nem gyötrik a félelmek, melyek azóta arra készítetnek bennünket, hogy bálványokat, isteneket teremtsünk önnön képünkre és hasonlóságunkra. Fölruházzuk őket a nekünk meg nem adatott halhatatlansággal. Gyermei félelmeinkből, sorsunk meg nem értéséből megszületett a magyarázatot adó mesék világa: a villámlás istene

meg a mennydörgése. A termékenység istennője, meg a szépségé, a vágyé. A tűz, a víz, a vihar, a nap és a hold, meg a szeretet, a féltékenység és a gyűlölet, a bosszú istenei és istennői. Valahányszor új félelmet, vágyat, készséget fedeztek föl magukban, eleink új isteneket teremtettek maguknak. És a szaporodó istenek papjainak, papnőinek serege is gyarapszik, és beleszövik a meséket isteneikről létünk minden megnyilvánulásába, mígnem elfoglalják gondolataink velejét.

Mint már sokszor mondtam neked, a te nagyapád, Ábrahám döbrent rá először, hogy csak egyetlen igaz Isten létezhet. Őt más istenek léte, hatalma nem korlátozhatja. A Mindenek Istene nem lehet oly körülhatárolt, hogy csak a holdban vagy a napban lakozzék, a tengerekben, a füst- és tűzokádó vulkánok parázs krátereiben. Vagy akár a legbölcsebb elefántban, a legerősebb oroszlánban. Isten fogalma nem osztható föl Baálra és Abaraálra, Hunatra és Natra, Iziszre és Oziriszre, Iskurra és Isarára. Apám ebben nem tévedett, de azt képzelte, alkalmi áldozatokkal megveheti Egy-Istenének szövetségét, ahogyan apja égő áldozatokkal vásárolta meg számtalan kisistenének jóindulatát, s ajándékokkal a szomszédos törzsekét.

A kigyó kínálta – vagy az ükeink szerezte – csekély tudás eleinte csak új félelmeket támasztott bennük. Ha azonban hajlandó vagy elfogadni, amit eszed gondolatokba foglal a körülötted lévő és a benned élő világról, a leszűrt tudás mindig újabb tudáshoz vezet, s az végül legyőzheti minden félelmünket. Igaz, a tudás feltárta tájakon új félelmeink is támadhatnak. Olyan ez, mint a hegymászás. Ha nagyon meredek az ösvény, csak azt látjuk, ami a lábunk előtt van; ha fölérünk a csúcsra, az egész táj kibontakozik, hogy újabb, még magasabb csúcsokat pillantsunk meg. De amiként a leghosszabb út is véget ér, az emberiség is eljut egyszer a legmagasabb csúcsra, ahonnan már az egész környező világ belátható. Majdan a külvilág helyében ama valóban határtalan világot fedezük fel, amelyet mindannyian magunkban hordozunk.

Az Éden almája csak annyi tudást adott, amennyit a világból egy dombról láthatunk. Ennyi azonban elegendő volt Ádámnak és Évának az öntudatra ébredéshez; így elvesztették ártatlanságukat, testüket el kellett fedniük. Ádám és Éva számára, akik a

féltudás birtokába jutott embert jelképezik, a gondtalan Paradicsom megszűnt.

A történetnek számos jelentése van, és idővel sok minden tapadt rá, abban azonban egyetérthetünk, hogy az ártatlanság elvesztése, a tudásvágy kielégítése, a világ és önmagunk megismerése első lépései voltak az emberiségnek.

Mit gondolsz, mi volt a következő lépés?

ÉZSAÚ: A ránk hagyott történet szerint a kiűzetést az első gyilkosság követte. Káin és Ábel. Gondolom, ez a történet rejti magában sorsunk következő korszakának kulcsát. De ezt sem könnyű megérteni.

IZSÁK: Gondolj csak arra: be korán kezdtetek versengeni Jákobbal apátok és anyátok szeretetéért! Ő téged az erdőn, mezőn velem töltött napokért irigyelt, te őt azért, mert éjjel-nappal anyáttal lehetett.

ÉZSAÚ: Mi nem lettünk Káin és Ábel! Nem értem, miért hozod ezt most föl, apám?

AZ ELSŐ GYILKOSSÁG TÖRTÉNETE

IZSÁK: Eleink elbeszélései szerint Ábelt féltékenységből ölte meg fivére. De miért volt rá féltékeny Káin? Te melyik történetre emlékszel?

ÉZSAÚ: Anyánk elbeszélése szerint Ábel tüzének füstje az égre szállt, mert az Úr kedvét lelte az áldozatban, Káin áldozatának füstjét azonban elutasította az Úr – és amikor anyánk erről szólt, komoran rám nézett, és így folytatta: A füst ezért a földhöz tapadt, mint csatatéren szürke köd, amely eltakarja a haláltusájukban jajveszékelőket. De hallottam a történetet úgy is, ahogy más népek mesélik. Például úgy, hogy a kos fejű Borásis fordult Ábel ellen, mert kost áldozott, és bosszúból rávette Káint, hogy ölje meg Ábelt. Melyik történet igaz, apám?

IZSÁK: E történetek a maguk módján mind igazak, mert mindegyik valami fontosat mond el rólunk.

Mielőtt az emberek isteneket teremtettek volna maguknak, a Teremtőt az őseikben tisztelték, nekik mutattak be áldozatokat,

hogy azok oltalmazták őket. Tehát őseiket tisztelték istenként, mint mostanság is némely nép.

A ránk hagyott történet szerint Káinnak és Ábelnek a szüleiken kívül nem voltak más embertársaik, anyjukon kívül nem élt a Kertben más nő, így nemcsak anyjuk szeretetéért, de a szerelméért is vetekedtek. Két fiú verseng tehát apja szeretetéért, s vetélkednek ugyanakkor egymással és apjukkal ugyanannak az asszonynak a kegyeiért, birtoklásáért... A gyilkosságnak tehát aligha volt köze ahhoz, hogy egy szeszélyes, önkényes Isten az egyik fiú áldozatát kedvesebbnek találta a másikénál!

ÉZSAÚ: Én is sokszor töprengtem: hogyan lehetséges, hogy a két fiú közül az, amelyikben Isten a jelek szerint örömet lelte, odaveszett, míg a másik, akinek áldozata nem volt kedvére való, életben maradt és gyarapodott. Arra viszont eddig soha nem gondoltam, hogy ha Éváért vetélkedtek a fiúk, akkor talán Ádámnak, Éva párjának is lehetett szerepe a dologban, még ha Káin ölte is meg Ábelt...

Számtalanszor hallottam már ebben a formában ezt a történetet, de eddig még sohasem fordult meg a fejemben, hogy megfogalmazói szerint vajon hogyan boldogult az első három férfi, amikor – szerintük – csak egyetlen nő volt a világon. Mert ugyan mennyi ideig tudott Éva mindhármuknak kedvére tenni? Hiszen ismerjük a bölcs mondást: „Egy valamirevaló férfi akár tíz feleség között is békességet tud tartani, de minél inkább igyekszik egy asszony egyszerre két férfi kedvére tenni, annál inkább egymás ellen fordítja őket!”

Még gondolkozom mindezen, apám; de Ábrahám vajon miért úgy mesélte a történetet, mintha Káin azért ölte volna meg Ábelt, mert az Egy-Isten őt elutasította? Miért tett volna ilyet Isten? Volt valami oka rá? Avagy csak isteni szeszélyből? Miért tanítanánk arra gyermekeinket, hogy Istenünk már az első két fivért egymásnak uszította?

IZSÁK: Szavaid sarjadzó bölcsessége örömmel tölt el, Ézsau! Hisz azért hoztam szóba Káint és Ábelt, mert jól tudom: mindig is féltékeny voltál Jákobra. Hidd el, anyád a maga módján mindkettőtököt szerette. De az anyák ösztönösen mindig a gyöngébb gyermeküket pátyolgatják. Azt, amelyiknek nagyobb szüksége

van rájuk. Rebeka nyilván úgy érezte, hogy Jákobnak nagyobb szüksége van az áldásomra is, mint neked.

Jákob százszor is elmondta nekünk, hogy egy tál lencséért eladt neki elsőszülöttségedet. Én viszont tudom: nem azért tetted, mert annyira megéheztél, hiszen sosem tértél haza vadászatról üres kézzel. Nem a lencse kellett neked. Azt remélted, hogy anyád jobban szeret majd, ha hagyod, hogy az ő Jákobja örökölje mindazt, ami az elsőszülött jogán a tiéd lenne. Mondd, fiam, nem így volt?

ÉZSAÚ: Minél több szeretetet kaptam tőled, annál jobban sóvárogtam anyáméra! De soha nem emeltem volna kezét Jákobra, ahogyan Káin Ábelre. Néha ugyan már eltöprengtem rajta, vajon mit gondolt Éva, amikor megtudta, hogy elsőszülöttje megölte kisebbik fiát, az ő Ábelét – és ilyenkor Éva könnyei anyám orcáján csillogtak. Ha az első három férfi számára valóban nem létezett más nő, csak ő, Éva nem is gondolhatott másra, csak arra, hogy egyik fia miatta emelt kezét a másikra. Anyám is önmagát okolná, ha az ellopott áldás miatt Jákob ellen fordulnék...

IZSÁK: Értem, fiam. De mintha még mondanál valamit...

ÉZSAÚ: Igen... Gyermekeffel azt reméltem, hogy amikor belátod, milyen szeretettel szereti anyám Jákobot, féltékenységedben szörnyű haragra gerjedsz, és elűzöd fivéremet, ahogyan Ábrahám elűzte Ismáelt. És én egyetlen fia lehetnék anyámnak. Tudod, kölyökként azt gondoltam, hogy ha szeretetéből anyám már nem adhat Jákobnak, több jut nékem.

IZSÁK: Sok felnőtt is hagyja eluralkodni magán az önző, birtokolni vágyó szeretetet – a féltékenységet. Pedig aki igazán szeret, az azt kívánja, hogy akit szeret, az mindenki más szeretetéből is részesedjék. Minél teljesebb szeretetet érzünk valaki iránt, annál jobban szeretjük azokat, akik őt szeretik. És azokat is, akiket ő szeret!

ÉZSAÚ: Értem, mire tanítasz, apám. Önzetlen szeretettel visszafogodom Jákobot, bármikor térjen is vissza hozzánk, és többé sosem kérlek, hogy vedd vissza tőle áldásodat. Hálás vagyok, mert jó erőt örökíttél rám. Már szinte gyermekként arra bátorítottál, hogy két vaddisznó közül mindig a nagyobbikat vegyem üldözőbe. Neked köszönhetem, hogy megállok a magam lábán. Csakugyan, Jákobnak nagyobb szüksége van az Ábrahámtól öröklött

áldásra: a hitre, hogy az ő Istene gondoskodik mindennapi kenyérünkről. Igazad van, apám: az az áldás, amelyet atyád hagyott rád, Jákobnak erőt adhat, engem meggyöngített volna. De mivel ezt tanításod nélkül nem ismertem fel, áldásod elvesztése szembeállíthatott volna öcsémmel és veled is.

MIÉRT FORDULUNK SZÜLEINK ELLEN

IZSÁK: Serdülő korunkban mindannyian szüleink ellen fordulunk. Ennek okát nem vétkekben kell keresnünk, hanem abban, amit egyikünk sem kerülhet el: a halálban. Halandóságunkban. Amikor felismerjük, hogy a teremtés szüntelen folyamata, mely születésünkhöz vezetett, elhossa a végünket is, harag támad bennünk szüleink iránt. Talán meg is gyűlöljük őket, amikor ráébredünk, hogy a tőlük kapott földi élet véges.

ÉZSAÚ: És ez a felismerés mindig is szülei ellen fordít minden végességére döbbenő ifjút?

IZSÁK: Nem, fiam. A bölcsesség kulcsainak elnyerése, az édeni közösségtudat visszanyerése ezt a keserűséget is megtisztítja mérgeitől. Ha a közösséget életünk minket túlélő részének tekintjük, nem érezzük többé, hogy a halál értelmetlenné teszi a születést. De a serdülők nemcsak a halál tudatára ébrednek rá, hanem ugyanabban a korban elfogja őket a kétség: vajon érdemesek-e, méltók-e a közösségi befogadásra. Ettől kínjuk kétszeres. A ma is édeni közösségben élő népeknél az ifjak felnőtté avatásukkor egyszerre mindkét gyötrellemmel szembenéznek. Legyőzik a halálfélelmet, és befogadtatnak a közösségbe. Halhatatlannak tudják magukat, mert egyik lesznek a közösséggel, amelyet a természetből el nem fordított emberek öröklétűnek tudnak.

Őseink elveszítették hitüket a természetünkből fakadó közösségi öröklétben. Ezt bizonyítja a Kiűzetést követő korból ránk hagyott Özönvíz-történet. Azóta valljuk azt, hogy fennmaradásunk nem a Teremtő akaratából, vagyis közösségi lényegünkből fakad, hanem egy kiszámíthatatlan, csak áldozatokkal kiengesztelhető, védelmező-pusztító Isten kegyétől függ. Attól, hogy betartja-e ígéreteit, és többé nem küld ránk özönvizet. Sorsba vágóan fon-

tos tehát, hogy miképp fogjuk fel az Özönvíz történetét. Szó szerint értsük-e? Elfogadjuk-e az Ábrahám Noé történetében megmutatkozó könyörtelen Isten-arcot? Avagy megkeressük a történet mögött rejlő igazságokat, hogy rátaláljunk a Teremtés szelídebb Istenére, aki megbízik bennünk, és nem vet alá minket újabb és újabb próbatételeknek.

ÉZSAÚ: Ábrahám mindig azt mesélte, hogy a mennyek ura figyelmeztette a föld népét: elpusztítja, ha nem javul meg. Meg is kérdeztem nagyapámat, mit követtek el az emberek, amivel annyira magukra haragították Istent? Úgy tűnt, Ábrahám maga sem tudta. Annyit mondott, hogy nem Istennek tetsző módon éltek. Jákob azt hitte, hogy többet tud nála. „Az erők hatalmaskodtak a gyöngékkel. Isten ezért pusztította el összes teremtményeit, kivéve Noét, aki már hatszáz éves volt, de sohasem hatalmaskodott senkivel” – mondta, és jelentős pillantást vetett rám, ezzel adott nyomatékot szavainak.

IZSÁK: Mindenki a maga szemével lát és a tulajdon fülével hall. Egy év múltán te magad sem emlékszel majd híven e napra, talán csak azt idézed fel, amit hallani szerettél volna tőlem, és nem azt, amit mondtam. Mindez attól függ, mi történik veled addig. Emlékezni annyi, mint elképzelni a múltat, a legtöbben úgy véljük, hogy amire emlékszünk, az csakugyan megtörtént. Akik éppoly erősen hisznek abban, amit a jövőben látnak, mint abban, amit a múltban, azokat nábiknak, istenek prófétáinak nevezzük, mert úgy véljük, hogy csak az istenek fedhetik föl előttünk a jövő titkait.

A legtöbben sajnós azt hiszik, hogy tehetetlen bábok vagyunk az istenek kezében. Kevesen estünk át oly rettentő tragédián, mely erőt ad e bénító tévhit elvetésére, sorsunk irányítására.

Én az együttérző, szerető Istenre nyitom rá szemed, de tudom, hogy Jákobnak ama könyörtelen Irányítóra van szüksége. Benne akar hinni.

ÉZSAÚ: Azt mondtad, bennem láttad az erőt Tanításod elfogadására. De az vajon elegendő lesz ama tévhit elvetéséhez, vagy nekem is át kell esnem a Tiédhez hasonló kínszenvedésen? És Jákob ivadékaik vajon mikor eszmélnek rá, hogy fel kell adniuk a háborúk Urát?

IZSÁK: Te se gondold, én erős fiam, hogy megállhatsz magadban. Még most sem, amikor úgy óvod-táplálsz agg apádat, mint

én téged kiseded korodban. Talán meg kell halnom, hogy higgyél magadban. Talán ama Gondviselőnek is szemünk előtt kell meghalnia, hogy ki-ki rádöbbenjen: mindannyian azért vagyunk a földön, hogy egymás gondját viseljük, s nem azért, hogy esedezzünk gondviselésért az éghez, s az isteni Szövetségért föláldozzuk egymást.

Mert amíg rettegünk a Mennybélitől, nincs erőnk szembeállni a fiaink feláldozását követelő földi istenségekkel sem.

Az Éden kapuinak legfőbb kulcsa: nemet mondani minden erőszakra. Bárminő hang szólít föl rá! Még ha azt hisszük is, hogy a mennyekből szól!

ÉZSAÚ: Miért csak nekem mondod ezt? Miért nem hallja ezt Jákob is? És mind, akik Ábrahám Istene kegyetlen parancsainak engedelmeskednek?

IZSÁK: Népünk még csak az imént fordult el istenségek sokaságától, hogy Ábrahám elnyerhesse hatalmas Egy-Istenének pártfogását. A mieink karjából kifutna az erő, ha kiállnék eléjük, mondván: ez az Isten nincs, és nem is létezett, tehát nem állhat mellénk, nem védhet meg a szomszéd népektől és isteneitől. Ellenségeink tüstént ránk támadnának, ha híre menne, hogy erőt adó isteneiktől nem véd már minket a mennybéli seregek Ura. Még hosszú időnek kell eltelnie, fiam, míg ivadékaid vállalhatják és nyíltan vallhatják tanításomat. Neked is csak most mondhattam el, mert már tudom, hogy van erőd magadba zárni szavaimat és kétségeidet.

De mondd, fiam, te kérdések nélkül elfogadtad Ábrahám Istent? Szíved mélyéről eddig még sosem törtek fel kétségek?

ÉZSAÚ TÖPRENGÉSE AZ ÖZÖNVÍZ HIIHETETLEN TÖRTÉNETÉRŐL

ÉZSAÚ: A nagyapámtól hallottak közül a Noé történetét volt a legnehezebb elfogadnom. Ha csak egyetlen Isten, a gondviselés ábrahámi Istene létezik, és Ő nemcsak oltalmaz, de meg is határozza minden tettünket, gondolatunkat – akkor Ő hogyan lehet elégedetlen velünk? Ha Ő határozza meg minden mozdulatunkat, megbüntethet azért, amit igazából az Ő akarata szerint tettünk?! És ha Ő véd bennünket, hogyan pusztíthatta el özönvízzel ártat-

lan állatok sokaságát és az egész emberiséget, Noét és családját kivéve?

Mikor Ábrahám mennybéli Őrzőnkéről mesélt, ama öreg pásztorok egyikének képzeltem Őt, akiket nagyatyám váltig dicsért, gazdagon jutalmazott, merthogy a legnagyobb esőből, homokviharból is veszteség nélkül terelték haza a nyáját. S mikor gyermekként először hallottam Noé történetét, fölmerült bennem: mit szólna nagyapám, ha valamely pásztor egyetlen pár jószággal térne haza, mondván: „A többi a tajtékzó áradatba tereltem, mert nem viselkedtek tetszésemre. Mind odavesztek, uram, Ábrahám. Kivéve ezeket; megtartottam őket magnak.” Szinte láttam nagyapámat; rettentő haraggal rivallt rá meghibbant szolgáljára: tűnjön el a szeme elől egyszer és mindenkorra. Abban biztos voltam, hogy a nyájaira oly büszke Ábrahám soha többé nem bízna e egyetlen vagy őrült pásztor gondjaira egyetlen árva bárányt sem.

Így okoskodtam, de felnövekedve sem értettem, miért Noé a példakép. Semmit nem tudunk életéről, sem arról, hogy mivel érdemelte ki Isten bizalmát. Miért ő lett a kiválasztott? Ha olyan jó ember volt, vajon szó nélkül fogadta volna el Istene minden népet kiírtó tervét? És ha igaz, hogy Ábrahám volt az első, aki rátalált az Egy-Istenre, és apja, a nagy Tharé is számos istennek hódolt az ő pogányságában, akkor minden bizonnyal még Noé is több istent szolgált. Az emberiség megmentéséért miért nem fordult hát más istenekhez?

Bevallom, apám, nem hittem, hogy Noé igaz ember volt. Igaz ember nem hagyja cserben embertársait. Nem buzgólkodik csakis saját maga és fiai megmentésén. S nem adja a fejét részegeskedésre. Bár talán azért ivott, mert az özönvíz pusztítása láttán majd megszakadt a szíve. Nem tudta elviselni az áruló szerepét, amellyel Istene megbízta.

IZSÁK: Mindig tudtam, fiam, hogy te, aki napokig némán lesedvárodsz a kiszemelt vadat, töprengő, elmélkedő ember vagy. Nem egy gondolatod azonban engem is meglep. Miért épp Noé története foglalkoztat ennyire? Ahogy ismerlek, más okod is lehetett erre, mint amiről szóltál.

ÉZSAÚ: Ne feledd, apám, pásztor is vagyok. Juhászaink számadoja megmondhatja: tudok bánni a számokkal. Ha utánasza-

molsz, rájössz: nem éri a széle a hosszát a történetben, ahogy őseink ránk hagyták. Adjuk csak össze az áradás és az apadás napjait a szárazföld felderítésére szánt idővel, és kiderül: nem negyven napig, ahogy sokan hiszik, de egy esztendőnél is tovább kellett a rengeteg állatot ellátni a bárkán.

IZSÁK: Jó pásztorként bizonyára azt is kiszámítottad, hány állatról kellett Noénak gondoskodnia? Vajon összesen mennyi a minden fajtából kettő-kettő?

ÉZSAÚ: Elfelejtet, apám, hogy Isten ránk hagyott szava szerint a tisztátalan állatokból kellett Noénak csak egy-egy párat a bárkába hajtani. A tiszta állatok minden fajtájából azonban tizennégyet: hét hímet és hét nőtényt! És nemcsak az általunk ismert állatokról van szó! Mindazokról, amelyek a földön élnek. S a messziről érkezők szákszám hozzák általunk sosem látott állatok szőrméit, agancsait, fogait, madarak tollait...

Talán az bosszantott leginkább, hogy gyermekfővel mennyire szerettem e képtelen történetet, és szerettem Istent, aki Noé révén annyi állat életét megmentette. Eszembe se jutott, hány ezerszer ezret pusztított el kegyetlenül ugyanakkor, ugyanaz az Isten.

Őseinkkel biztosan sok csodás, felemelő történet esett meg. Nekünk is sok ilyen élményünk volt és van. Eleink vajon miért csak a legvadabb, legkegyetlenebb történeteket hagyták ránk? A Kiűzés, Káin és Abel, Noé, Babel tornya, Szodoma és Gomorra! Ezek Istene, ki Ábrahám szerint a leghatalmasabb, és aki a szemünk rebbenését is megszabja, miért nem jobbítja meg az embereket, mielőtt kegyetlen büntetéssel sújtaná őket mindazért, amit éppen az Ő akarata szerint cselekedtek?

IZSÁK: Ősapáink tudták, hogy jó és rossz cselekedetekre egyaránt képesek vagyunk; azt azonban már nem hihették el, hogy a jó meg a rossz is belőlünk fakad. Nem láttak lényünk fölmérhetetlen mélységeibe. Kénytelenek voltak tehát hinni olyan istenekben, akik minden emberi erő és gyöngeség, jóság és gonoszság forrásai. Számukra hihetetlen volt – sokan ma sem hiszik –, hogy képzeletünk, érzéseink világa a mindenségnél is tágabb. Elámultak a világ nagyságán, rettegtek a természet erőitől; úgy tetszett, hogy ezekkel szemben tehetetlenek. Gyámoltalanok voltak; még késük,

fejszékük, kötelük sem volt, hogy karókat vágjanak, s a tűző nap, meg az eső zuhataga ellen állatbőröket feszítsenek ki a fejük fölé.

Képzeld el azt az időt, amikor először alkottak isteneket maguknak. Amikor még teljesen kiszolgáltatott játékszerei voltak a világerőeknek. Nyomban megérted, miért nem fedezhették föl akkoriban belső világukat. Akit képzelete visszavisz az emberiség történetének első napjaiba, az megérti, miért hitték az akkori emberek, hogy mindannyian az istenek megfellebbezhetetlen hatalmában vagyunk. Úgy érezhették, egész létük az istenektől függ, mindenük tőlük való, minden lépésüket ők szabják meg.

ÉZSAÚ: És miért nem sikerült megszabadulnunk ezektől a képzetektől mindmáig?

IZSÁK: Mindaddig nem is lesz erőnk föladni a rajtunk kívül lakozó istenekbe vetett hitünket, míg föl nem fedezzük, be nem járjuk belső, mérhetetlen világunkat, és föl nem ismerjük, hogy minden tettünk, gondolatunk, minden Hang, amit hallunk, tőlünk való. A szívembe tekintettem, s a látvány lenyűgözött, de nem jártam még be ezt a mérhetetlen belső tájat, és még el sem kezdtem fölmérni hatalmas mélységeit. Elmélkedéseim elvezettek a benem lakozó Alkotóhoz, de amíg szívemben a legcsekélyebb nyoma is volt a gyerekkoromban belém oltott félelemnek Ábrahám Istenétől és az Ő haragjától, engem sem tölthetett be maradéktalanul az isteni szeretet és együttérzés.

Csak most, utolsó napjaim közeledtén volt elegendő bátorságom, hogy virrasztásomkor bekalandozzam a múltat, meglássam az üres mennyböltöt, amelyet angyalokkal népesítettünk be, s a keserves földi poklot, amely a mi művünk. De most már tudom, hogy Ábrahám Istene, aki egyszerre volt a gondviselés és a pusztítás istene, nem létezik sem az égben, sem a szívünkben.

ÉZSAÚ: Azt állítod, apám, hogy a rettentő jelenések, háborúk, amiket Ábrahám látott, saját képzeletéből törtek elő? Akkor mire valók a jelenések, ha nem Istentől valók?

A JELENÉSEK TERMÉSZETE ÉS ISTENADTA KÉPZELETÜNK

IZSÁK: Nem, fiam, nem azt mondtam, hogy jelenéseink nem Istentől valók. Tőle, az Alkotótól erednek: Ő ajándékozott meg bennünket képzelőerővel. Belénk lehelte teremtmő lelkét, hogy elképzelt világokat teremthessünk, ahogyan ez a világ is talán csak az ő képzetében él. A bölcs Omaan – megmentőm, igazi náhim – szokta volt mondogatni, hogy amikor a jövőbe látunk, nem azt látjuk, ami történik majdan. Hanem azt, ami megtörténhet. Már pedig ami megtörténhet, előbb-utóbb meg is történik.

A Teremtő azért adott nekünk képzelőerőt, hogy elképzelhessük, mi vár ránk, ha tovább haladunk azon az ösvényen, amelyen elindultunk. Minél jobban értjük a múltat, minél mélyebben pillantunk magunkba, annál tisztábban látjuk, mi áll előttünk.

Hadd mondjak erre példát. Ha ügyesen alkalmazod mindazt, amit tanultál tőlem, s amit sok év alatt megtapasztaltál, akkor ha beleszimatolsz a levegőbe, megérzed a vihar közeledtét, és képzeletedben már látod is, hogyan szórja szét nyájadat, ragadja el a megáradt patak rémülten bégető bárányaidat. És azt mondhatod: „Ez Isten akarata. Jelenést küldött, hogy föltárja előttem, mit hoz a jövő”. Ha azért mondd ezt, mert hiszel a gondviselés mindent meghatározó Istenében, s ölbe tett avagy imára kulcsolt kézzel várod, hogy legyen meg az Ő akarata, akkor az, amit a képzeleted lefestett előtted, minden bizonnyal meg is történik. És ettől csak megerősödik hited a te jövőmondó Istenedben. De ha idejében figyelmezteted pásztoraiddat, megerősíted sátraidat, akkor megakadályozhatod az általa is meglátott jövő bekövetkezését.

A képzelet olyan, mint a felderítő, akit ismeretlen vidéken a jó karavánvezető előre küld, kifürkészni a terepet.

ÉZSAÚ: Ha úgy gondolsz, hogy megghiúsíthatjuk Ábrahám látomásainak teljesülését, miért nem mondd el mindenkinek, amit nekem az imént? Nem vennéd-e elejét ezzel a jelenéseitekben látott, egyre gyilkosabb háborúknak? Senki sem vezethetné harcba seregeit, ha emberei nem hinnének az őket védelmező, hatalmas istenekben.

A JÖVENDŐ HÁBORÚKRÓL, A HITRŐL A HALÁL UTÁNI ÉLETBEN

IZSÁK: Igazad van, de többről van szó, fiam. Ha azt akarod, hogy embereid az életüket kockáztassák érted, ügyeidért, isteneidért, akkor mai életüknél jobbat, többet kell ígérned. A rabszolgáknak szabadságot, a szabad embereknek halálon túli életet, méghozzá jobbat, boldogítóbbat, mint addigi sorsuk. A népek csak akkor hagynak föl a háborúskodással, ha ráébrednek, hogy égen-földön nem lehet olyan Isten, aki eltűri az öldöklést, mi több, örök élettel jutalmazza azt. Könnyűszerrel viheted háborúba embereidet, míg hisznek a túlvilági életben, ahol haláluk után elnyerik jutalmukat. Épeszű ember nem menne hadba maréknyi ezüstért, jószágokért vagy asszonyokért, ha nem hitetik el vele, hogy hősiességében emléke megdicsőül, s halála után jóval nagyobb jutalmat kap, mint amit itt hagyott, elvesztett. A rettenthetetlen bátorság: a halálfélelem hiánya. És ugyan vajon mi oszlathatja el az életet védő félelmet? Csak az, ha elhisszük, hogy a halál mindössze kapu egy másik életbe.

ÉZSAÚ: Ha testünk szét is oszlik, ez nem lehet életünk vége. Vagy azt állítod talán, hogy nincs olyan részünk – lelkünk, szellemünk, nevezzük bárminek –, mely túlélné a halált?

IZSÁK: Mivel a halálból még senki nem tért vissza, nem tudhatunk semmi bizonyosat. Hacsak nem azt: a Teremtő nem akarta, hogy bármit megtudhassunk róla. Különben megengedte volna, hogy ide-oda utazzunk saját világunk és a holtaké között. Vagy olyannak alkotott volna, hogy testi szemünk számára is látható legyen, amint a lélek elhagyja a testet, hogy az égbe vagy az alvilágba szálljon, vagy más testbe költözzék.

ÉZSAÚ: De hiszen sok isten papja, papnője állítja, hogy képes szólni a holtakkal, s hallhatóvá tenni, amit mondanak.

IZSÁK: Előbb-utóbb valamennyiről kiderül, hogy csak azokat a szavakat hallatja velünk, amelyek bennünk fogalmazódnak meg. Könnyű bolonddá tenni a hiszékenyt, főképp ha vétkezett az elhunyt ellen, és szabadulni akar a büntudattól. Ha az Úr azt akarta volna, hogy szót válthassunk a holtakkal, megtehetette volna a sámánok, papok segítsége nélkül is, akik szolgálataikért megfosztanak utolsó kecskédtől is.

ÉZSAÚ: Magam is hallottam embereket halottakhoz beszélni, bár válaszukat csak ők hallották: fülem süket maradt a szellemek szavaira.

IZSÁK: Ez más. Akadnak, akik – ha azt hiszik, nem hallja őket senki – álló nap is magukban beszélnek. Vannak, akik mások előtt sem restellnek hangosan gondolkodni. Gondolatban pedig épp-úgy szót válthatunk a holtakkal, mint távoli barátainkkal.

Miután Ismáelt a szüleim elűzték, gyermekként gyakran úgy tettem, mintha még mindig velem lenne. Így enyhítettem fájdalmamat. Hafri, anyám öreg szolgálója mesélte évekkel később, hogy sokszor egymagam szaladtam a mezőre, cikáztam a fák között, elrejtőztem a sziklák mögött, és úgy kiáltoztam, sikongattam, mint amikor Ismáel még velünk volt, és pillangókat kergettünk, fogócskáztunk. Hafri szerint beszéltem is a képzeletembéli Ismáelhez.

Akiket szeretünk, azok a szívünkben is lakoznak. Amikor meghalnak, bennünk tovább élnek. Képmásuk még erősödhet, jóságosabb, szeretőbb szívű, színesebb is lehet, mint amilyennek életükben ismertük őket. Magvunkkal talán tovább is adjuk nemzedékről nemzedékre a lényegüket...

ÉZSAÚ: Értelek, apám. E tanításodat mindenkor elvetik majd azok, akik az istenek szolgálatából élnek. Mert ugyan mi szükség lenne rájuk ahhoz, hogy halljuk a bennünk élők szavát? Úgy gondolod tehát, ne is kérdezzük, mi lesz velünk halálunk után?

IZSÁK: Ellenkezőleg, ilyen kérdésekkel különböztetheted meg legbiztosabban a hamis prófétát Isten emberétől. A hamis próféta túlvilági életet ígér, habár arról mit sem tud; míg a Teremtő igaz híve itt a földön segít hozzá a jobb élethez. A Teremtő szándékát akkor töltjük be, és mi is akkor találunk örömet az életben, ha szeretjük és élvezzük ezt a lenyűgöző, teremtett világot, a megértésére és a tökéletesítésére törekszünk.

A Teremtő azért küldött bennünket a földre, hogy folytassuk művét. Mi más oka lett volna belénk lehelni lelkét, megáldani minket önnön lényegével, az Alkotás képességével, amely így a mi lényegünk is?

Ha erre a szerepre születünk, akkor talán azoknak, akik semmit sem adhattak hozzá a teremtéshez, megengedi majd Isten – vagy

arra ítéli őket –, hogy újra meg újra visszatérjenek az életbe. Mindaddig, míg nem gazdagítják mások életét, nem tökéletesítik a világot, vagy nem járulnak hozzá a Teremtés csodáinak megértéséhez.

A királyok, fáraók, főpapok és papnők minden esélyt megkaptak, hogy betöltsék szerepüket a földön. Ők nyugodtan alámerülhetnek az örök nemlétbe, miközben tovább élnek azok emlékezetében, akiknek életét befolyásolta az ő hatalmuk. A legnyomorultabbak azok, akik megérdemelnék a második esélyt. Mégis azokkal hiteztik el, hogy van élet a halál után, akik meg tudják fizetni a papot. Vagy a csónakost...

Mindig lesz, akinek hinnie kell, hogy lesz még esélye a beteljesülésre. Aki nem lelt örömet az életében, még egy lehetőségért fohászkodik. Vagy ami rosszabb: ahelyett, hogy a legtöbbet hozná ki abból, amit a Teremtőtől kapott, azért imádkozik, hogy még ebben az életben valaki másnak az életét élhesse. De a Teremtő nem akarta, hogy valamennyien egyformák legyünk, fiam.

JÁKOB JÖVŐJÉRŐL ISTENE RABSÁGÁBAN, LÁBÁN ÁRNYÉKÁBAN

IZSÁK: Jákob mindig a helyedre vágott. Imádkozott éjjel-nappal, kérte Istenét, tegye őt népe vezérévé. Láta ugyanis, hogy téged Isten csakugyan vezérnek teremtett.

Jól tudja, hogy neki csak akkor lesz ehhez ereje, ha Istene mögé bújjik. S ezt akkor is megteszi, ha így a Mennybéli rabszolgája lesz.

Valamikor a távoli jövőben az idő áthidalja majd a mélyülő szakadékot erős és gyöngé, gazdag és szegény, férfi és nő között, meg azok között, akiket a félelem Ábrahám Istenéhez köt, és akik megszabadultak ettől a félelemtől, mert elfogadták egyetlen istenükként a Teremtőt. Ivadékaink majd elfogadják azt is, hogy nem rabszolgáink számával mérjük magunkat, hanem azzal, hogy mennyire szabadultunk fel félelmeink és kapzsiságunk rabságából.

ÉZSAÚ: De hát a pusztaságban Jákob nem marad életben! Éhen hal ott, tehetetlenségében!

IZSÁK: Szavaid hallatán nagy kő esett le a szívemről, fiam! Ezek az együttérzés szavai. Márpedig az együttérzés a jóság és bölcsesség oltókristálya; a kulcs, amely nélkül soha meg nem nyílnak

a Paradicsom kapui! Ápold magadban az együttérzést, de öcséd miatt ne aggódj: dehogyis marad ő a pusztában!

Anyja a rokonsághoz küldte, hiszen mindig is azt szerette volna, ha kedvenc fia éppen Lábánnak, a fivérének valamelyik leányát venné el feleségül. Rebekám kérésére én is megáldottam Jákob szándékát, habár tudom, hogy ő és Lábán minden bizonnyal igyekszik majd túljárni egymás eszén...

ÉZSAÚ: Azt mondod, megáldottad Jákob szándékát, és mégis, mintha szavaidból, hangodból aggodalmat olvasnék ki. Pedig mindig nagy tisztelettel beszéltél anyám bátyjáról.

IZSÁK: Lábánnak helyén van az esze, még ha az szolgálja is mohóságának. Meg is gazdagodhatna – csak erre vágyik –, ha fiai nem lennének olyan lusták. Lányainak mindeddig nem akadt kőrőjük: mintha sejténék a kelepécét...

ÉZSAÚ: Pedig azt hittem, nem csak anyánk, de talán te is szívesen vetted volna, ha Jákob és én elveszszük Lábán két lányát.

IZSÁK: Csakhogy Jákob – aki eddig soha elő nem bújt anyja szoknyája mögül – egyedül ment nagybátyja táborába...

ÉZSAÚ: És nem nézed ki öcsémből, hogy mindkettőt boldoggá teheti?

IZSÁK: Talán ha mindkettőt egyformán tudná szeretni... De Lea és Rákhel épp annyira különbözik egymástól, mint te meg Jákob. A szépséges Rákhellel ellentétben, irigy nővérének külseje férfi tekintetét, természete pedig a vágát nem vonja magára, mégis az idősebb lánynak kell először férjre találnia.

Igyekeztem meggyőzni Jákobot, hogy milyen súlyos átkot hozhat utódainkra, ha nem tanulunk a múltból. Ő azonban szentül hiszi, hogy Ábrahám mindenben Istene szavait követte. Meg sem hallotta tehát intelmemet, hogy mi sorsot hozhat utódai fejére, ha két feleséget vesz magához, és azok között nem teremt s tart fent békességet. Avagy megtűri, hogy azok fiaikon keresztül vetélkedjenek egymással. Netán ő maga kedvez egyik fiának, ahogy Rebeka kedvezett Jákobnak, én meg neked.

ÉZSAÚ: Látom, apám, még mindig reméled, hogy ha Jákob is hallgatna tanításodra, elkerülhető lenne a jelenéidben jövedölt, rettentő jövő.

De mondd, az ellopott áldásról néki nem szólottál?

IZSÁK: Jákob meggyőzte képzelete Urát, azaz önmagát, és szentül hiszi, hogy az áldás, amelyet anyja segítségével elorozott tőled, az ő Istene nagyobb dicsőségét szolgálja. És éppen ezért félek, hogy milyen jövőt hoz ez utódaira, mert amíg e hitben él, sosem látja be, milyen veszéllyel járhat önámító csalárdsága. Mert véd eszedbe, fiam: míg a ballépéseink okozta csapásokat kiszámíthatatlan istenek akaratának tudjuk be, nem hihetjük, hogy a múlttól elfordulva, jobb jövő várhat ránk.

Te pedig, ha eljön az ideje, végy magadhoz feleséget Ismáel lányai közül. Tudom, Ismáel és népe tetszésre lesz, mert szilárdan állnak a lábukon, nem fohászkodnak szakadatlanul a mennybéli-ekhez segítségért.

Haladj a magad útján, fiam: a tudásszomjjal, melyet Éva bőségesen hagyott rád, a meggyőződésedbe vetett hittel, mely Noé-ról maradt rád, örök bábeli vágyunkkal, hogy elődeinknél magasabbra törjünk, nyájaid gyarapításával, ami Ábrahám öröksége benned, és azzal a bölcsességgel, legyen az bármily csekély, amelyet tanításaimból szűrsz le magadnak... Mindezzel magvadnak magvai, szellemi örököseid legyőzik félelmüket az ismeretlentől, a természet erőitől, az éhínségtől, és ha eljön az ideje, megbékülnek majd Jákob magjaival is, és elfogadják, ha utódainak szükségük lesz mennybéli Gondviselőre! Ugymint ahogy Jákob leszármazottjai is egyszer majd csak elfogadják, hogy vannak, akik őriző istenek nélkül is boldogulnak, elfogadva emberségünk lényegét: azt, hogy egy a más gondját viselje.

Gyöngeségében Jákobnak olyan Isten kell, akit tetszése szerint hajlíthat, de aki fegyvere is lehet. Amilyen ravasz, újrateremti ő Ábrahám Istenét és a szükségleteihez igazítja. Eljön azonban a nap, ha sokára is, amikor az ő ivadékai is saját erejükre támaszkodnak, és kiszabadulnak a félelem láncából, mely atyámat Istenéhez kötötte.

ÉZSAÚ: Azt mondod, apám, hogy Jákob Istene azonos Ábrahám Istenével. Hogyan lehet akkor ez az Isten Jákob teremtménye? És ha az, akkor mi szüksége volt Jákobnak a te áldásodra, hogy higgyen Őbenne?

AZ ALKOTÓ MINKET – A GONDVISELŐT PEDIG MI TEREMTETTÜK

IZSÁK: Mielőtt megszületett volna az emberiség és mindaz, ami körülvesz minket, csak a Teremtő létezett: Ő alkotott mindent – a semmiből. Az összes többi isten is az Ő teremtménye, mert Ő adott nekünk képzelőerőt, amellyel isteneket teremthetünk, hogy legyűrjük félelmeinket.

Ábrahám pogány apjának képére és hasonlatosságára teremtett magának olyan Istent, aki bátorságot önt belé, hogy népét más népek lakta, idegen földre vezesse.

Jákob nem Ábrahámot kereste Istenében, akit mindig is gyengének tartott, hanem az erősebb fivért. Téged, Ézsau! Téged, akit irigyelt, akinek szeretett volna túljárni az eszén, fölébe kerekedni, vagy legalább sikeresen dacolni vele. Képzetele olyan Istent alkot majd, akivel képes szembeszállni, akivel birokra kelhet, és még le is győzheti – ahogy mindig is szeretett volna téged legalább egyszer az életben a földre teperni.

ÉZSAÚ: Jákob vajon a te áldásodnak köszönheti, ha lesz hite a vágyott Isten megteremtéséhez?

IZSÁK: Mindannyian olyan isteneket teremtünk, amilyenekre szükségünk van. Vannak népek, amelyek szemrebbenés nélkül faképnél hagyták bármelyik istenüket, ha az nem segítette őket győzelemre – és három újat teremtettek a helyébe. Népünk már vagy száz esztendeje ugyanazt az Istent szolgálja. Azt jelentené ez vajon, hogy annyira különbözünk a körülöttünk élő népektől? Nem hinném.

Vagy azt jelentené, hogy Ábrahám igazán fölfogta Isten lényegét? Nem, egészen biztosan nem. Avagy egy futó pillanatra föltárlult előtte Egy-Istenének lényege? Talán. Ahogy egy hullócsillagot látunk egyetlen pillanatig, hogy kíváncsiak vagyunk valamit...

ÉZSAÚ: Nehezen követlek, apám. Vagy talán mégis... Ábrahám sokszor ismételte azokat a szavakat, amelyeket Isten mondott Ádámnak, Évának, Káinnak és Noénak. És azokat a szavakat is, amelyeket ő maga hallott Istene hangján a saját fülével. Ábrahám Istene soha, egyetlen szóval sem árulta el senkinek, hogy kicsoda Ő valójában. No és te, apám... Te megtudtál valamit a Teremtés Isteneről? Elárult neked valamit önmagáról?

IZSÁK: Teremtett világának nagyszerűségében a Teremtő min-
dünk előtt megmutatkozik. Megismerhetjük Őt tulajdon lelkünk-
ből is, amelybe belélehelte alkotó erejét. Nem kell a hangjára várnunk.
Elég, ha magunkba tekintünk, elmélkedéseinkben ott rábukkanunk
isteni lényegére. De ne hidd, hogy te is ugyanarra az istenre buk-
kasz önmagadban, akire én. Isten végtelen, míg mi valamennyien
végesek vagyunk. Ő tehát azonos mindannyiunkkal, mindanyi-
unkkal együttvéve; hiszen mindannyiunkat mindenki mástól kü-
lönbözőnek teremtett, mégis a tulajdon képére és hasonlatosságára.

ÉZSAÚ: Ez hogy lehet? Ezen el kell majd töprengenem... De
mondd, apám, miként bukkanhatok rá a Teremtőre tulajdon szí-
vemben?

IZSÁK: Csak azt mondhatom el, fiam, én hogyan teremtettem
helyet a szívemben, hogy befogadhassam Őt. Kiűztem Ábrahám
vérszomjas istenét, akinek képét atyám ültette el bennem, ahogy
gyakran félelmet plántálunk fiaink szívébe, amikor igazából bátor-
ságra akarjuk nevelni őket.

ÉZSAÚ: És a körülöttünk élő népek istenei között talán nem
akad épp olyan vérszomjas?

IZSÁK: Vagy még annál is ezerszer kegyetlenebb. Minden po-
gány képzeletében sok isten él. Ha valamelyik megrémíti őket,
mindig fordulhatnak a kevésbé kegyetlenhez. A mi képzeletünk-
ben csak egy igaz Isten él. S mert mindannyian különbözünk,
nincs két lélek, akiben ugyanaz az Isten-kép élne. Hadd mondjam
hát el neked, hogyan bukkantam rá a magam Istenére. Ez talán se-
gít neked megtalálni a magadét.

ELFORDULVA ÁBRAHÁM ZSARNOKI, HIÚ ISTENÉTŐL, IZSÁK
RÁTALÁLT A TEREMTÉS SZERETŐ ÉS EGYÜTTÉRZŐ ISTENÉRE

IZSÁK: Az lett az én erősségem, amit atyám a Mórija hegyén
gyöngeségemként kárhoztatott. Rettegtem Istenétől, a gondola-
taiban élő zsarnoktól, aki életemet követelte. Ezért fel kellett ten-
nem a kérdést: vajon csakugyan létezhet olyan Mindenható, aki
azt követeli profétájától, hogy szegje meg a természet legfőbb pa-
rancsát, saját fajtánk: az ember pusztításának tilalmát? És válasz-

képpen kérdésemre, bizony meg kellett tagadnom Őt, aki mérhetetlen hiúságában halált követelt hódolatul...

ÉZSAÚ: Hiúságában? Azt mondtad, hiúságában?

IZSÁK: Mi másnak nevezhetném? Oly hiú hatalom az Övé, hogy szolgáljának engedelmességét akár a természet legfőbb törvényének megszegése árán is bizonyítani követelte! Rávette volna prófétáját, hogy ellenszegüljön a Teremtő belénk oltott tilalmának: Ne ölj! Saját fajtádat semmiképp se bánts!d!

Ha parancsára az atyám, Ábrahám kése lesújt rám, a példa megnyitja az utat emberi fajtánk elpusztításához.

Jól tudod, fiam, még a húson élő, ragadozó farkasok és oroszlánok sem falnák fel tulajdon ivadékaikat! E tiltó parancsot maga az Alkotó véste valamennyi teremtménye lényének lényegébe, mert e nélkül nem működhetne műve, a Teremtés. Hiszen valamennyi fajta, mely ivadékaira tör, pusztulásra ítéltetik. E rettegés vajúdda gondolatok vezettek végül engem a teremtető Istenhez. Ám csak hosszú évek elmélkedése világosított meg, hogy miként, miért, mi célból és okból oltotta lelkünkbe isteni lény lényegét az Alkotó. Ábrahám atyám reám emelt kése nem engem ölt meg a Mórija oltárhegyén, hanem az ő kegyetlen Istenét.

A Teremtő jóságos jelenvalóságát hogyan is érezhettem volna át az oltáron, amely éppen az Ő megtagadása? Ott, teljes magányomban szenvedtem el atyám késének gyilkos ragyogását, arcának fájdalomtól avagy gyűlölettel dúlt torzságát. Vajon saját tehetlenségét gyűlölte? S mintha még magasabbról, az égbolt fellegei között az ő isteni képmásának kaján, mindentudó, várakozó mosolyát is láttam volna... És a még félelmesebb képet, amikor a Teremtő „Ne ölj!” parancsa lefogta apám kezét, még mielőtt Omaan a karját megragadta volna – és az erejét veszített kés és szándék az évszázadok pogány áldozatainak hamvába hullott. Félájultan hevertem a kőrakáson, melyet nem átalítottak oltárnak nevezni. Rettegéstől ernyed, megköttözött testembe már nem vágott atyám akarátának kötele, amikor elém tárult a legrettentőbb kép... Oly iszonyattal töltött el, hogy hosszú éveken át emlékezni sem mertem rá. Most is összeszorul a szívem...

ÉZSAÚ: De hát mit láttál, apám, ami a gyilkos kés ragyogásánál is nagyobb rettegést hozott rád? És most miért reszketsz, apám?

Hiszen, ím, ama gúztól szabadon állasz itt, mellőlem nézel szembe gyermekkorod rémületével. Hadd öleljelek magamhoz, míg össze nem roskadsz. A kés, melynek villanása eddig tebenned élt, sem reád, sem reám nem sújthat le! Könnyíts szíveden, oszd meg velem a rémületes látványt.

IZSÁK: Amint atyám kezéből a kés a hamvakba hullott, képzeletem Isten-Ábrahámja, azaz felhőkből alátekintő ábrázatának félorcája oly könnyörtelen haragra gyúlt, hogy szívverésem is elállt. Ám másik fél-orcája kajánul tovább mosolygott, s azután a kép semmivé fozlott. Kétarcú isten halálának voltam hát tanúja. Igaz, képzeletem istensége volt, ám hiszem, hogy a bennem élő Teremtő így adta tudtomra: Ábrahám könnyörtületet nem ismerő Istene, a Kiűzetés, az Özönvíz, a gyötrelmes próbatételek Istene csak képzeletünkben élhet.

ÉZSAÚ: Akkor azonban megmenekedtél Ábrahám Istenétől és minden égi rettegésedtől, a mindenható és megpróbáltatató Úr félelmétől.

IZSÁK: Nem, fiam. Nem ilyen könnyű ez. Ha saját szemünk és elménk tanúsítja is a gyermekkorunktól sorsunkba vésődött isten letűntét, halálát – lényét, képmását csak szívünkkel együtt téphetjük ki magunkból. Halála lényünk egy részének megsemmisülése is. Őrt hagy, s azt az űrt csak hosszú évek tölthetik fel. Az istenfélelem, melyet szüleink ültettek szívünkbe, egész életünkön kísért és elkísér bennünket. Akkor is, ha rádöbbenünk, hogy ilyen istenség nem létezhet, nem is létezett soha.

Omaan, midőn új életet öntött belém, és levezetett az Oltár hegyéről, így szólott hozzám: „Az Isten, akiben hiszel, akkor is elpusztíthat, ha nem létezik.”

Legyen hát fontos lecke számodra, ami velem a Mórija hegyén történt. Vigyázz, nagyon vigyázz, fiam, hogy milyen isten képét ülteted gyermeked szívébe, mert ezzel megpecsételed sorsát. Ha számára nincs boldogságszerző Istened, aki eloszlatja, nem pedig gerjeszti a rettegést, inkább hadd, hogy gyermeked maga találja meg saját Istenét.

ÉZSAÚ: És te, apám? Te mikor találtál rá első ízben a te Teremtődre, a szeretet és együttérzés Istenére?

IZSÁK: Először a Nagy Tenger partján, a csillagokkal kivert égboltozat alatt éreztem tagadhatatlan teljességgel a Teremtő mindent magában foglaló létét, jelenvalóságát. Azon az éjszakán, amikor szeretett Rebekám méhében elültettem a magvat, amelyből te és Jákob sarjadtatok. Megbékélt biztonság, igaz öröm töltött el akkor minden ízemben – habár még nem tudtam, hogy ez a Teremtővel való azonosulás boldogsága – és imígyen eltöltvén engem, betöltötte azt az űrt is, amely Ábrahám Istenének elvesztésekor támadt.

Ott, a Nagy Tenger partján megmenekedtem félelmeimtől. Akkoriban attól rettegettem leginkább, hogy csak egyetlen fiúgyermeket nemzek az én Rebekámmal, az a gyermek arra ítéltetik, hogy valóra váltsa Ábrahám rettentő látomását, az öldöklő háborúskodás korszakát. Megszámlálhatatlan nemzedékek során ivadékaitól ered majd az emberiség minden kínja – a megváltás reménye nélkül.

Tisztán éreztem a Teremtő jelenvalóságát, amikor Rebekámmal lenyűgözve csodáltuk az Ő alkotása szépségét. A világet, amelyet nekünk adott. S midőn egymás karjaiban mi is átéltük a teremtés gyönyörét, a Teremtő éjszaka is ragyogó, fölmérhetetlen világa elhomályosította Ábrahám teljhatalmú, könyörtelen és bosszúálló istenének képét, törékeny, védtelen gyermekkorom mindenhatóját.

ÉZSAÚ: Tehát rátaláltál az igaz Teremtőre, mielőtt mi megfogantunk volna. Akkor, mondd, miért nem ültetted Őt szívünkbe, lelkünkbe, miután a világra jöttünk? Miért hagytad, hogy nagyapánk, Ábrahám, anyánk buzgó segítségével, belénk oltsa a félelmet az ő Istenétől? A rettegetést a próbatételek Istenétől, a Mindenható, mindenre kiterjeszkedő, bosszúálló Istentől?

IZSÁK: Ne feledd: Ábrahám Istene nem csak Urunknak, Istenünknek, hanem egyben gondviselőnknek, szövetségesünknek, oltalmazónknak mondatott. Ezt a mennybéli védelmezőt nem könnyű feladni, mint ahogy te sem vagy még képes erre. Minden áldozatra készek vagyunk a Mennybéli szövetségének megszerzéséért és megtartásáért, mert úgy érezzük, minél nagyobb áldozatot hozunk érte, kedvének betöltésére, s minél jobban féljük Őt, annál inkább elkötelezzük védelmünkre.

ÉZSAÚ: Te, apám, mikor döbrentél rá, hogy van erőd feladni Őt?

A TUDÁS HATALMA ÉS A TUDATLANSÁG RÉME

IZSÁK: Virrasztásom éjszakáján, mielőtt visszatértél hozzám Kamrán erdejéből, látomásom támadt az emberiség távoli jövőjéről, messze túl a hamis próféták, az ámitás és csalárdság korán. Látam, hogyan szerzik meg utódaid a tudást, miáltal az ismert dolgok világa egyre terjed, az ismeretlen pedig mindinkább zsugorodik.

Mert a Teremtő nem tiltott el bennünket a tudástól, ahogyan Ádám és Éva Ábrahámától reánk hagyott története tanítja. Éppen ellenkezőleg: az Alkotó a tudás olthatatlan vágyát oltotta belénk, a minden gyermekben élő, később gyakran elfojtott, korlátlan kíváncsiságot.

Eljön a nap, mikor a tudás fénye az ismeretlenség sötétjének utolsó zugába is bevilágít, s eltűnnek szívünkben a gyötrő félelmek, amelyek arra ösztökéltek, hogy védelmezőket keressünk földön és egen.

Megértjük majd, hogy a mennyek dörgése nem istenek haragja, a villám nem valamely istenség kezéből sújt le ránk, az árvíz nem istenek bosszújából fakad, amiként sem az aszály, sem a dögvész nem azért ver bennünket, mert elmulasztottunk áldozatot hozni az isteneknek avagy az Egy-Istennek. Azon korban, amikor megértjük a természet erőinek működését, utódaink elfogadják a Teremtőt mint egyetlen igaz Istent, aki megmutatkozik Alkotásában, nem pedig uralkodik afölött.

ÉZSAÚ: „Azon korban” – mondtad, mintha biztosan tudnád, hogy mindez bekövetkezik. Csakugyan oly biztos vagy benne, hogy ivadékainknak sikerül félelmeik fölé kerekedniük? S vajon miképpen?

IZSÁK: Úgy, ahogy nekünk sikerült legyűrnünk rettegésünket a tűztől – mi több, megtanultuk, hogy segítségével megóvhatjuk magunkat az éjszakai hidegtől, és elriaszthatjuk a sötétben leselkedő vadakat, gonosz szellemeket. Ahogy megtanultunk sátrat verni és házat építeni menedékül. Megtanultuk, hogyan tenyészünk állatokat, termesszünk növényeket, tartalékoljunk ételmet az aszályos évszakra...

Atyám, miután feladta az atyjától örökölt istenségek sokaságát, nem élhetett oltalmazó, gondviselő, és ellenségeire kegyetlenül le-

sújtó Egy-Istene nélkül, mert a Mennybélivel kötött szövetségéből, e szövetségbe vetett hitéből fakadt hatalma.

ÉZSAÚ: Beszéltél volt nekem az ámitás, a csalárdság koráról, szólottál Ábrahám rettentő látomásáról, elősorolod a kulcsokat, amelyeket meg kell szerezniük, hogy megnyílhassanak előttünk az Édenkert kapui. De azt vajon föltárták-e előtted jelenéseid, hogy mindez miként teljesedik be? És amikor eljön mindennek az ideje, miként születik újjá az elveszett Éden? Vajon a Teremtő Isten csodája hozza-e majd vissza a földre, avagy egy másik Istené, aki még csak ezután születik meg? Vagy nekünk, magunknak kell majd újjáteremtenünk?

AZ ÁBRAHÁM ÁLTAL MÁR LÁTOTT KEGYETLEN ÉS AZ AZT KÖVETŐ
BOLDOG JÖVŐ IZSÁK LÁTOMÁSÁBAN

IZSÁK: Ama nap álmatlan éjszakáján, amelyen Jákob csalárdul megtévesztett engem, képzeletem ismét visszavitt a Mórija hegyére, és föltárta atyám szívének mindaddig előttem is rejtve maradt titkait. S ekkor, Ábrahám vállára állva, betekinthessem abba a jövőbe, amelyet ő soha nem látott, mert Jelenései hatodik napjának alkonyán a rettentő vérontás szeme világát homályba borította. Az én immár sötétséghez szokott szemeim látták, az én fájdalomhoz szokott szívemet meg nem bénították a hatodik éjszakának – az emberiség legfeketébb éjszakájának – borzalmait. Annak a kornak a réme, amikor sok ezerszer ezer égő áldozat füstjétől, a szentségtörő áldozás füstjétől elsötétült a csillagok fénye, és a földet elborította a legyilkoltak hamva.

Atyám vállára állva láttam, amint az álnokság korszaka eléri iszonyú csúcspontját. Hallottam, ahogy a hamis próféták, a mennyei és földi hatalmak szószólói tulajdon ügyük legyőzhetetlenségéről szónokolnak az ábrahámi vakhitben és kérdést nem tűrő engedelmességben felnevelt, halálra szánt híveiknek.

ÉZSAÚ: Már sokszor beszéltél nekem az elképzelhetetlen pusztulásról, melyet a hatodik éjszakán láttál. Magát Ábrahámot is hallottam remegő hangon szólani nekünk e jelenésről, melyet végignézni nem volt ereje. Kérlek, mondd, mi következett a szörnyű

hatodik éjszaka sötét éjfél-ideje után? Mi volt az, amit Ábrahám nem volt képes –, és mi az, amit nem volt méltó látni?

IZSÁK: A hatodik éjszaka átszenvedése után jelenésem megmutatta nekem a békesség és öröm boldogító korszakát, mely a történetendők hetedik napján vár az emberiségre. Ami ott a szemem elé tárult, az csakis az Édenkert lehetett, melynek kapuit, miként atyám remélte, az én választott fiam ivadékai – a te magvaid, Ézsau! – nyitják meg ismét a föld népei előtt.

ÉZSAÚ: A föld minden népe előtt? Gyakran hallottam, hogy Ábrahám legnagyobb ereje – csakúgy, mint fő gyöngösege – abban rejlett, hogy csak tulajdon népére gondolt, csak érette fohászkodott mennybéli szövetségeséhez; csak azokkal törődött, akik megjelöltettek hímtagjukon, hogy ne tévesszék össze őket beavatatlanokkal. Ha ez igaz, hogyan állíthatod, hogy Ábrahám a föld minden népének remélt édeni megváltást?

IZSÁK: Ábrahám soha nem mondotta, hogy az Istenével kötött szövetsége kötelezettségében és áldásában csakis az ő ivadékai részesülhetnek.

ÉZSAÚ: De hát eddig mindenki, aki az ő tanításáról beszélt nekem, bizvást hitte, hogy senki más nem lehet részese az ő Istennel kötött szövetségének, csak mi, Tharé népéből azok, akik követtük Ábrahámot Kánaán földjére. Jákob még abban is biztos, hogy csakis az ő ivadékai, a Jákob fiai és fiainak fiai részesednek majd a mennyei szövetségben, mivel megszerezte tőlem az elsőszülöttséget egy tál lencséért.

IZSÁK: Jákob egész életét a képzelet világában éli le. Te vagy az, akinek tudnod kell az igazságot, mert van erőd ahhoz, hogy elfogadjad.

ÁBRAHÁM SZÖVETSÉGÉRŐL ÉS A KÖRÜLMETÉLÉS JEGYÉRŐL

IZSÁK: Ábrahám sok hibát követett el, de tanításai között van egy, amelynek igazsága minden kétely fölött áll: az, hogy csak egyetlen igaz Isten létezhet. Ha hiszel ebben, akkor abban is hinned kell, hogy eljön az idő, amikor minden ember e földön ugyanazt az Egy-Istent követi.

ÉZSAÚ: De atyád kimondta-e, hogy Istene minden népet be kívánt fogadni szövetségébe?

IZSÁK: Nem kellett kimondania, Ézsau! A tetteiből világosan kiolvasható. Hiszen jómaga befogadta minden emberét Egy-Istenének jelébe. Testének véreit és szolgálóit egyaránt, legyenek bármilyen nemzetségből valók, s bőrük színe bármilyen, s bárhol, bármikor, bármely asszony méhéből jöttek is e világra. Elrendelte, hogy háza népének mindezen tagjai metéltessenek körül, hogy fölvétessenek az ő Istenével kötött szövetségébe.

ÉZSAÚ: Csakhogy minden szövetség kettőn múlik. Vajon az ő Istene szólott erről?

IZSÁK: Jól tudod, nagyapád mindenben Istene hallani vélt szavai szerint cselekedett, és minden házanépét körülmetéltette. Tehát Ábrahám szándéka félreérthetetlen: Istenenek szövetségét mindeneknek szánta.

ÉZSAÚ: De ha bárki csatlakozhat Ábrahám Isteneinek népéhez, akkor mi szükség van rá, hogy bármiféle jellel megkülönböztessük magunkat azoktól, akik nem tartoznak hozzánk?

IZSÁK: Vannak népek, amelyek valamennyien ugyanazt az istent vagy ugyanazokat az isteneket imádják, mégsem jelölik meg magukat. Ugy vélekednek – például az egyiptomiak –, hogy e nélkül is fölismerik egymást, hiszen valamennyien ugyanazoktól az ősoktól származnak. Más népek, amelyek nem azonos ősök ivadékaik, nem hasonlítanak mindnyájan egymásra, de ugyanazokat az isteneket imádják – gyakran jeleket festenek magukra, vagy éppen bőrükbe égetik, azon testrészükön, karjukon, homlokukon, ahol azt bárki láthatja. Mivel Ábrahám és Istene hajlandó volt befogadni a föld minden népét, úgy határoztak, hogy mindenki megjelöltesse, aki szövetségükbe tartozik. Hogy a különféle ősoktól származók is fölismerjék egymást.

ÉZSAÚ: De miért nem valamilyen kevésbé fájdalmas jelet választottak? Miért éppen ezt, férfitagunk előbőrének lemetszését? Nem jelölhattük volna meg magunkat a karunkon vagy a homlokunkon, ahogy azt, mint mondottad, más népek teszik?

IZSÁK: Ábrahám jól tudta, hogy ha az emberek testük oly részén jelölik meg magukat, amelyet mindenki láthat, az csak örökös torzalkodáshoz vezet. Asszonyaink, igaz, nincsenek megjelölve a

szövetség jelével, de ha magukba fogadnak Ábrahám jelével, elfogadják, hogy ők is, és méhüknek gyümölcse is részese a mi szövetségünknek.

ÉZSAÚ: De hallottad-e valaha, hogy nagyatyám, Ábrahám, amikor arról álmodott, hogy egyszer majd újra megnyílnak előttünk az Édenkert kapui, nyíltan kimondta volna, hogy a föld valamennyi népe visszatérhet az Édenbe?

IZSÁK: Ne feledd el: néki nem adatott meg, hogy lássa, mi vár az emberiségre az eljövendők Hetedik Napiján. Így nem ébredhetett rá: álma csak akkor valósulhat meg, ha a föld valamennyi népe kész közösen belépni a béke és egyetértés Paradicsomába. Az egyetlen Teremtő Istennek, a Szeretet és Együttérzés istenének kegyelme által.

ÉZSAÚ: Csakugyan láttad, atyám, fölvirradni a hetedik nap hajnalát? Láttad saját szemeddel, hogy oszladozni kezd a hatodik nap éjszakájának sötétje, és áttör rajta az új nap fénye? Láttad-e, hogy az áltatás, a csalárdság és vérontás korszaka miként ér véget?

IZSÁK: Nem, fiam. A hatodik éjszaka legsötétebb éjféléből egyszer csak feltündöklött lelki szemeim előtt a hetedik nap delének fényes napvilága. Lelkemet lenyűgözte e látomás békessége és szépsége. Nem volt erőm visszatekinteni az előző éjszaka nyomorúságára, amikor láttam, amint a föld minden népének férfiai és asszonyai oly tökéletes összhangban munkálkodtak együtt, mint ha a bábeli nyelvzavar soha nem vert volna éket közéjük. Gyermekük boldog ártatlanságban játszottak együtt, kacagásuk fölverte a zöld mezőket, ligeteket, amelyeken nyoma sem maradt a sebeknek, melyeket elődeik ejtettek az erdőkön és a réteken.

ÉZSAÚ: De mikor leszen ez, atyám? Mikor adatik meg ivadékaimnak a megváltás?

AZ ŐSI, KEGYETLEN PÉLDÁZATOK SZEREPE KIÚZÖTTSÉGÜNKBEN

IZSÁK: Mindaddig, míg nemzedékek sora könnyörtelen Istenekről szóló történeteken nő fel, utódaink képtelenek lesznek hinni a visszatérésben. Hogyan is képzelhetnék el, hogy ismét együtt járhatják be a Kert ösvényeit a jóságos Alkotóval, amíg hisznek egy

Istenben, aki törbe csalta Ádámot és Évát, egymás ellen fordította Káint és Ábelt, özönvíz-halált hozott a föld népeire. Majd megszegte ígéretét, hogy nem hoz ránk újabb pusztulást, porrá égette Sodomát és Gomorrát, káoszba fojtotta Babel építőinek alkotás-vágyát. Végül pedig gyilkosságra buzdította apámat, első prófétáját. Ivadékaink nem találhatnak rá az Édenkert kapujára, míg e kegyetlen történeteket úgy adjuk tovább gyermekeinknek, ahogyan mi is hallottuk őket a rettegés prófétájától, Ábrahámtól, hogy növelje félelmünket kiszámíthatatlan, oltalmazó-pusztító Istenétől, tulajdon hatalma forrásától.

Az emberiség nem álmodhat az Édenbe való visszatéréséről, paradicsomi boldogságról, míg e kegyetlenségek magasztalását örökíti ivadékaira. Az utódok lelke nem tisztulhat meg, míg a Mórija hegyén meghíúsult gyermekgyilkosságot a hit és engedelmeség példajaként mutatják fel a megtévesztés prófétái.

ÉZSAÚ: Még ha eljő is az a nap, még ha fölismerik is ivadékaim: itt az ideje, hogy visszavezessék az emberiséget a Paradicsomba, vajon miként teremtik majd újjá az Éden kertjét? Hiszen rég eltűnt a föld színéről!

IZSÁK: Elmélkedéseimben sosem világosodott meg, hogy midőn készen állunk a visszatérésre, elnyertük az Éden kulcsait, vajon a békesség világa a Teremtő csodájaképpen születik-e újjá, avagy saját erőnkől, mindünk közös buzgalmának gyümölcseként nyerjük-e vissza.

Mindössze azt éreztem egyre bizonyosabbnak – és ma erősebben érzem, mint valaha –, hogy a válasz ott van elrejtve valahol a Mórija oltárhegyén. Nem az én elviselhetetlen gyermekkori emlékeimben, hanem a mai, valóságos hegy csúcsán. Ahová képzeletem a legmélyebb elmélkedés pillanataiban sem jut fel.

ÉZSAÚ MEGÍGÉRI IZSÁKNAK, HOGY FELVISZI
MÓRIJA OLTÁRHEGYÉRE

ÉZSAÚ: Majd én felviszlek oda, apám! Fel, a valóságos Mórija hegyének csúcsára, ha van benned erő és bátorság, hogy még egyszer az oltárhoz lépj, amelyen gyermekként kis híján magad lettél

az áldozati bárány. Ha hajnal hasadtakor útra kelünk, ott lehetünk, mielőtt harmadszor is alászáll az izzó nap a Nagy Tenger hűsítő vizébe.

IZSÁK: Hát akkor térjünk vissza táborunkba, készüljünk föl az útra, mely időben is messzire visz: a múltba, hogy ott fölleljük a jelent, és segítségével kipuhatóljuk, mit rejteget jövőnk. Vagy ha úgy gondold, te maradj itt Kamrán erdejében, hiszen van min gondolkodnod, elmélkedned. Gyere értem az eljövendő teleholdat megelőzőn, hogy annak fényénél kelhessünk át a nap tűző hevében áthatolhatatlan sivatagon.

Menjünk fel Mórija hegyére, hogy megtudjuk, mi titkot rejteget az oltár, amelyen évek megszámlálhatatlan során annyi nép oly sok istennek áldozott gerléket, majd ártatlan bárányokat, végül a legerősebb, legtisztább, fogságban született tulkaikat. Majd atyám valamennyiükön túltett, amikor saját fiát helyezte az oltárra, hogy kedvére tegyen az ő Istenének, és ezzel örök időkre megbélyegezte a hegyet. Ama rettentő naptól fogva emberfia nem mérszkedett fel arra az elátkozott csúcsra.

Ha van bátorságod fiam, hogy fölvigyél oda, akkor hadd szedjem össze minden erőmet, nehogy a lábam cserbenhagyjon félúton. De most, hogy visszatért életkedvem, és mielőtt szembenézniék az oltárral, amelyen gyermekkorom és majd hogy egész életem feláldoztatott, hadd töltsék először pár hetet szeretett Rebekám hitvesi sátrában. Addig is fohászkodjunk, hogy szememről eloszolják a homály, és fölfedjem a titkot, amelyet képzeletem meg nem fejthetett.

ÉZSAÚ: Ha erőd cserbenhagyna, apám, majd karjaimban hordozlak föl a meredek ösvényen. S ha szavaiddal vezeted tekintetemet a titok rejtekéhez, én leszek a szemed.

Közzjáték

A telehold fényénél megkezdett útjuk harmadik napjának kora délutánján Mórija hegyének napnyugati oldalán Izsák és választott fia, Ézsau leszállt a kimerült tevékről és gyalog folytatta útját. Izsák fél kezét fia vállán nyugtatta; rábízta, hogy lépteit vezérelje. A másikban vándorbotot szorongatott, amelyet vadászkésével Ézsau vágott számára. Hajlott kora ellenére – számítása szerint száz esztendő is elmúlt már fölötte – a Pátriarka nem találta oly meredeknek a fűvel-gazzal benőtt ösvényt, amilyennek gyermekkorából emlékezett rá, amikor apja véle cipeltette föl a rózsét és a hasított fát tulajdon máglyájához.

Visszatértében az oltárhoz léptei csak akkor lassultak le, amikor kiérték a hegyoldalt borító tölgy- és tamariszkuszerdőből, s megcsapta orrát a csúcs fenyőinek illata. Akkor is éppen ide, a fenyőerdő széléhez értek, amikor Ábrahám megállt, hogy a kérdésekbe kapaszkodó egykori kis Izsáknak, a neve szerint „nevetgélő”, ám most megrettent kisfiúnak az egyetlen igaz Istenről szónokoljon, akinek engedelmességgel tartozunk, bármit parancsoljon is. Akkor a gyermek torka elszorult, de maradt annyi ereje, hogy megismételje a kérdést: „Ki hozza fel, apám, az áldozatra szánt jószágot?”

Izsákra ismét rátört a lidérces félelem, amely hosszú életében mindig elfogta, valahányszor fölidézte a pillanatot, mikor rádöb-bent, mire készül az apja. És ekkor az öregember roggyanó térd-del megtorpant. Gyermekkora utolsó napjának, apja gyilkos késének emléke újabb rettentő kérdéshez vezette Izsákot:

„Vajon lehetséges, hogy atyám nyomdokain fiam is azért hozott ide, hogy feláldozzon engem, saját Istenének?” És már látta is

0204 1100

magát ott, az oltáron, az ifjúság báját már rég elveszített, még az egykorinál is szégyenletesebb mezítelenségében.

Amint lelki szemei előtt, a máglya lobogó fényében megvillanni látszott fiának reá emelt kése, Izsák önkéntelenül eleresztette Ézsau vállát, és megtántorodott. Ha a fia nem ragadja meg idejében, és nem emeli a karjába, a megrendült pátriárka a sziklás szakadéokban lelte volna halálát.

Szavak törtek föl Izsák meggyötört szívéből. Tenyerét szájára kellett tapasztania, nehogy fia meghallja fájdalmas panaszát:

„Tehetetlen vagyok, akár egy kisgyermek. Testem elgyöngült, szemem világát elhomályosította az öregség. Életem a fiamtól függ, az ő akaratától. Mindig is megbíztam Ézsauban, de vajon nem lehetséges-e, hogy ő mindvégig más hangot hallott? Mi lesz velünk, ha ez a Hang így szólott hozzá: ‘Most, hogy Jákob, rettegve jogos haragodtól, elhagyta atyátok házát, s ezzel föladta örökségét, ugyan miért várnád ki, amíg apádra utolsó napja virrad? Miért ülnél továbbra is a lábánál, bölcsekedéseit lesve? Áldozd fel őt az Én dicsőségemre, és máris törzsed vezére lehetsz. Vezesd népedet hozzám, hogy immár engem szolgáljon. Engem, a te Uradat és Istenedet, aki új szövetségre lép veled...’”

Izsák hiába hessegette gyötrelmes gondolatait:

„Ábrahám képzeletének isteni Gondviselője, aki annak idején az életemet akarta, talán mégis diadalmaskodik most, hogy atya és fia újfent ugyanazt az ösvényt tapodja!”

„Jákob csalárdsággal kicsikarta tőlem az áldást, amely Ézsauinak járt volna, s talán Ézsau maga is csalárdul ajánlotta, hogy felhoz ide, az égő áldozatok legszégyenletesebb oltárához. Egy csapásra az övé lehetne a hatalom... Lehetetlen, hogy ne kísértené meg a csábítás! Talán ezért hallgatott egész úton. Ha válasza nem kényszerítem, Ábrahám is síri csöndben vezetett volna fel ezen az ösvényen, hogy hangja el ne árulja gyilkos gondolatait.”

„Lehetséges vajon, hogy fiam gyilkos szándéka a válasz a kérdésre: miként térhet vissza az Édenkert békessége e háborúskodásra kárhozottatott földre? Ez lenne hát a válasz: ‘Miután apák megannyi nemzedéke áldozta már fel fiait a hatalomvágy oltarán, királyaik vagy isteneik dicsőségére szentelt csatákban – és a harcmezőknél is értelmetlenebb, szörnyű oltárokon –, most a fiakon

van a sor, hogy fölláldozzák atyjukat, és így szakítsák meg a könnyörtelenség, az örökös hadakozás ördögi láncát, s hozzák vissza e földre az Eden békéjét?’ Ilyen rettenetes lenne a megváltás ára?’

Gyámoltalanul reszketett fia karjában.

„Talán majd az oltár lábánál Ézsau szavai és tettei felfedik a titkot. Talán így fordul majd hozzám a fiam: ‘Az én Istenem szólott hozzám, és nekem engedelmeskednem kell parancsának...’ Ahogy atyám mondotta volt, annak idején.”

Izsák nem saját vénséges életét – az emberiség jövőjét féltette:

„Lészen-e valaha is megváltás, ha választott fiam sem áll ellen a hatalom kísértésének?”

A közelgő vég baljós előérzete már-már hatalmába kerítette Izsákot, a pátriárka azonban – akit nem először kísértett meg életében a könnyű megváltást ígérő halál – belekapaszkodott a titok megfejtésének reményébe. Nagy félelmén felülkerekedett a magasztos kíváncsiság, elméjéből kiűzött minden gyötrő gondolatot. Teste ellankadt fia erős karjában, készen arra, hogy elfogadjon bármely sorsot, amely Mórija hegyének rettegett csúcsán vár rá.

Harmadik beszélgetés

Apját a Mórija csúcsáig ölben vitte Ézsau. Ott maga mellé állította a félelemtől borzongó pátriárkát, majd széles mozdulattal a völgy felé fordította volna apja tekintetét. A megtörhetetlennek tűnő csöndben megfedkezett arról, hogy az öregember már nem láthatja azt, amitől neki elakad a hangja...

Izsák minden ízében figyelt a legkisebb neszre is, hátha az fölfedi, mit rejt a sötétlő hallgatás.

Fia csak suttogva merete megtörni az áhítatos csöndet.

ÉZSAÚ: Az oltárnál vagyunk, apám. Ha látnád a völgy...

IZSÁK: Fátyolos hangodban meghatott tiszteletet érzek a hely szentsége iránt, és ettől lelkem megkönnyebbül. Félttem szavaidtól, melyek megtörik az úton ránk telepedett csendet.

Ez a hely valóban mély csodálatot követel. Rettentő, de szent hely ez, hiszen itt az emberiség ismét irtózatosságtól melegekedett meg. A kísértést immár másodszer győzte le a Teremtő belénk oltott jósága.

ÉZSAÚ: Nem tudom, miről beszélsz, apám. Az úton hallgattál, mert gondolataid lekötöttek. Közben én felidéztem a Mórija hegyéről szóló tanításodat – s bizony mondom, eddig csakis Ábrahám megkísértéséről beszéltél.

IZSÁK: Biztos vagy benne, fiam, hogy gyermekségem fölázdosásának oltáránál vagyunk? Akkor miért nem szorítja marokra szívemet a rettegés, mint mikor az ösvény ama meredekén hoztál karodban, ahol egykor a legsúlyosabbnak éreztem apám hallgatását, s ahol az imént újabb árulástól rettegtem. Ám áhítattal suttogott szavaid eloszlatták félelmemet. Mégsem értem, honnan e béke, mely múlt és jövő kínjait, félelmeit egyaránt legyőzte? Biztos vagy

benne, hogy a Szégyen Oltáránál vagyunk? Ott, ahol apa és fiú között felbomlott az ősi szövetség? Ahol a félelem elnémította a szeretet hangját?

Ez lenne az a hely, ahol a Teremtőt káromolta a Gondviselő prófétája? Ahol a férfi és az asszony harca a gyermekük ellen fordult? Ahol minden későbbi gonoszság magvát az emberek szívébe ültették? Ahol Ábrahám példája, aki szörnyű szándékát Isten akaratával törekedett igazolni, megpecsételte az emberiség jövőjét?

Ahonnán az erőszak mind mélyebbre ereszti lényünkbe gyökerét, amíg végül annyira a hatalmába kerít, hogy – múltunkra visszatekintve – eljövendő hamis próféták istenkáromlón hirdethetik: a kegyetlenség a Teremtőtől nyert, öröklött természetünk része...

Vajon bizonyos vagy benne, fiam, hogy csakugyan a Mórija hegyére hoztál engem, és nem a körötte magasló csúcsok egyikére? Nem tértél le valahol az ösvényről?

ÉZSAÚ: Vezettelek valaha is máshová, mint ahová menni kívántál?

Jöjj, apám, és ha úgy érzed, hogy van bátorságod hozzá, tapogasd meg az oltár köveit. Hadd helyezzem kezedet oda, ahová valaha atyád fektetett téged.

IZSÁK: Egyetlen érintés nem változtathatja meg a képet, amelyet elmélkedéseim, rémálmaim ezerszer is felidéztek. Egyetlen érintés nem győzhet meg, hogy csakugyan a Mórija hegyén vagyunk: amikor atyám idehozott, az áldozatok maradványainak bűze uralkodott itt.

Lábam erőtlen, szemem homályos az öregségtől, de orrom még soha nem hagyott cserben.

ÉZSAÚ: Szaglásod most is éles, apám! Csak emlékezeted akadályoz meg abban, hogy élvezzed a fenyők illatát, amely megédesíti e tiszta levegőt. Ha hagynád, hogy mellkasodba áramoljon, tüstént elfeledtetné veled a múlt minden bűnét! Egyetlen mély lélegzetet kellene venned, hogy elhidd, amit mondok: koromnak nyoma sincs e köveken. Szemernyi hamu sincs, sem égett csontok, húsdarabok. Csak zöld fű, kúszónövények indái, virágok. Az oltár napnyugati oldalán lángvörös pompájában rózsabokor virágzik.

IZSÁK: Érzed-e te is a Teremtő jelenlétét, Ézsaú?

ÉZSAÚ: Nekem nincsenek ékes szavaim e gyönyörűségre. Hadd legyen én a szemed, atyám! Mondd, hová nézzek, merre keressenem

open St. tivol

a titok megfejtését. Miként teremthetik újjá ivadékaik az Édenkertet, hogy ott az emberiség békességes otthonra leljen?

IZSÁK: Világtalan szemmel is látom a völgy szépségét. Oly tisztán, mint annak idején, amikor erre kóboroltunk féltestvéremmel. Ismétel is a szemének nevezett, amikor – a vállán ülve – fölfedeztem a bokrok között megbúvó vadat.

Látod-e innét az As' nem folyót, fiam?

ÉZSAÚ: Már hogyan látnám, apám!

IZSÁK: És vajon a csillogva cikázó halacskákat látod-e, amelyek a sziklák közt játszadoznak a vízben, ahol a folyó vize csendes tavakba gyűl?

ÉZSAÚ: Hogyan láthatnám? Még a sziklákat sem látni innen.

IZSÁK: Pedig én még a moha parányi szárait is látom, amelyeken legelésznek. Azt is hallom, milyen boldogan nevetett Ismétel, amikor belegázoltunk gyermekkorunk kristálytisza vizébe.

ÉZSAÚ: Ha akarod, apám, leviszlek oda, hogy megmerítkezz hűsítő sodrában, és újjászületvén abban, újraélhesd gyermekkorodat. De először meg kell tudnunk, miként lehet újjáteremteni az Éden kertjét. Azért jöttünk ide, hogy e titok nyitját meglegyük! Kérlek, mondd, apám, merre keressem!

IZSÁK: De hiszen a titok már föltárult előttünk! A világ, amelyet a Teremtő alkotott, még csodálatosabb, mint amilyennek hittem. Az idő elmosza a múlt bűneit, miközben a természet megújítja önmagát.

Íme, a válasz kérdésünkre: amint ivadékaik készen állnak rá, hogy visszatérjenek a paradicsomi harmóniába, a természet újjáteremti az Édenkertet.

ÉZSAÚ: A természetet a teremtő? Vagy úgy érted, hogy a Teremtő isten újjáteremti a kertet?

ÖRÖK GYÖNYÖRT NYÚJTÓ ARÁNK,
AZ EGYRE MEGÚJULÓ TEREMTETT VILÁG

IZSÁK: Figyelj, Ézsau! Ugye, nem látod az egykori hitszegések nyomát? Sem a te éles szemed nem látja a szennyet, sem az én finom szaglásom nem érzi a bűzt, mely itt fojtogatott gyermekko-

rom utolsó napján. Bemocskoltuk a természetet, amikor égő áldozatokat mutattunk be képzeletünk isteneinek, akiket mérhetetlen hatalommal ruháztunk fel, majd véráldozatok árán reméltük elnyerni szövetségüket. És ezeknek az isteneknek a képzelt tetteit, szentségtörő módon, fölébe helyeztük a Teremtő valóságos csodáinak.

Áldassék és dicsértessék a Teremtő, aki megbocsátó világot teremtett! Dicsőség a Teremtőnek, mert a világ, amelyet teremtett, újjászületik gonosz szándékaink hamujából.

A Teremtő ott van a világ minden szépségében, gyönyörűségében és fájdalmasában. Amikor a teremtett világ örömmel tölt el, leginkább szeretetünket sóvárgó menyasszonynak látom, Isten és ember mátkájának, mindenség-Mátkának. S mintha Rebekám ölelésében, a véle felfedezett gyönyörben találtam volna rá először igazi aránkra, a világra, s akkor világosodott meg előttem, hogy örökkön örökké azért újul meg vágyában, hogy örömmel töltsön el bennünket. Mert ő maga a teremtés, és egy a Teremtővel. Szíve csordultig tele szeretettel, együttérzéssel.

Íme, előttünk gyönyörűséges lénye, amelyet nem szennyezőnk be, ha szerelemmel közeledünk felé. Még ha bemocskoljuk is mohóságunkkal, testét-lelkét megtisztítja a mennyek esőiben, hogy újra kedvünket tölthesse, ha szívünkbe visszatér a szerelem.

Elhomályosuló szemem előtt csak most mutatkozik meg igazán a Teremtő örökké megtisztuló világának szépsége, ahogyan a Mátka ragyogását is csak növeli a csillagokkal ékes éjszaka titokzatos félhomálya.

Ahogyan a Mátka vár égő türelmetlenséggel minden áldott éjszaka, és minden éjjel még nagyobb gyönyörűséget kínál, úgy vár bennünket a Teremtés kertje is, begyógyítva minden, gondatlanságunkban vagy gonosz elbizakodottságunkban rajta ejtett sebeket.

Immár nemcsak azt látom tisztán, miként születik újjá az Édenkert – mert a teremtett világ természetének része a megújulás –, azt is látom, miként vezettek félre őseink, akik e történeteket továbbadták nekünk. A hatalomvágy és kapzsiság túlvilági jutalmakat ígérő, de evilági javakat sóvárgó prófétái – akiknek kedvükre való volt, hogy érzékeink eltompulnak a csatamezők szenvedései iránt – elhomályosították a látásunkat, eltompították minden ér-

zékünket: megfosztottak a Mátka evilági gyönyörének mindent felülmúló, soha ki nem merülő élvezetétől.

Végeérhetetlen éjszakák sorát virrasztottam át elmélkedve, de semmilyen töprengés nem árulhatta el a titkot, amely az imént föl-tárult előttem: ivadékaidnak nem azért kell megszerezniük a hét kulcsot, hogy megnyíljon előttük az Édenkert, hanem azért, hogy eljussanak e kapuhoz.

Azok a kapuk soha nem zárultak be mögöttünk.

Őrző pecsétekkel nem egy haragos Isten zárta le a Paradicsom kapuját.

Mi magunk rekesztettük el magunkat a Mátka örömeitől: mi zártuk lakatra szívünket, amikor hagytuk, hogy kielégíthetetlen kapzsiság foglalja el a szeretet és együttérzés helyét. Mi pecsételtük meg a sorsunkat, amikor nem tudtunk nemet mondani Hangoznak, amelyek eredetét megérteni nem mertük.

Csak ha letörtük magunkról kiűzöttségünk pecsétzárait, csak akkor nyithatjuk meg szívünket, hogy befogadjuk a szeretetet és együttérzést, minden bölcsesség oltókristályát.

A teremtett világ szerelmét, a Mátka szerelmét sem zárja el előlünk semmiféle pecsét. Megnyílik szerető érintésünkre, hogy ölelésünkben visszanyerje tisztaságát.

Ha megadod neki a lehetőséget, a Mátka körülvesz mindazzal az örömmel, amelyre teremtettünk. Bármelyik pillanatban, amikor készen állunk rá, hogy élvezzük adományait, a miénk. Csak arra vár, hogy ivadékaink elfogadják: boldogságunk és öröklétünk nem a túlvilág délibábjából sarjad, hanem abból, hogy beolvadunk az örökkön örökké élő emberi közösségbe. Visszatér az Éden, ha – most már tudatosan – elfogadjuk, hogy nincsenek „ők”, mert a „mi” magába foglal minden e földön élő embert. Miként tudatlan őseink egyek voltak a paradicsomi bölcsőben.

ÉZSAÚ: Azt mondtad, atyám, hogy minden eddig megszerzett tudásunkat, és mindazt, amit utódaink megszereznek, föl kell majd adnunk a Visszatérésért?

IZSÁK: Nem, fiam, épp ellenkezőleg: az igazi tudás – beleértve önmagunk megértését – összhangba hoz a Mátkával. De a tudás megszerzése csapdák között kanyargó hosszú ösvény, amely a félig-tudás mentén, hamis tanokon vergődik át és fel az igaz tudás csúcsára.

ÉZSAÚ: Tehát két Éden létezhet: a teljes tudatlanság és az igaz tudás paradicsoma... És mi arra kárhoztattunk, hogy épp e kettő között, félig-tudásban és hamis tudásban vergődjünk.

IZSÁK: Nem kell ilyen sötét keserűséggel tekintened korunkra, Ézsaú! A csapdák között vannak napsütéses, virágos mezők, és ha tudod, hogy jó cél felé haladsz, és közben megpihenhetsz a Mátka ölelésében, nem érzed annyira utad fáradságát.

ÉZSAÚ: Te napsütéses mezőkről, a Mátka boldogító öleléséről szólsz hozzám. Mások kegyetlen, könyörtelen, idegen világról beszélnek. Szerintük az édeni bűnbeesés után Isten arra ítelt bennünket, hogy szenvedésben éljük életünket. Honnét tudod, hogy ha Mátkánk megfog, nem nyomorúságot hoz-e erre a világra?

IZSÁK: Hogyan kételkedhetsz abban, hogy mi volt a szándéka velünk a Teremtő Istennek, amikor itt állsz e csúcson, szemed világának birtokában? Pillants csak a Mátkára, a mindenségre! Fordítsd tekinteted a Mórija völgye felé, és engedd, hogy a szépség öröme eláradjon testedben. Nem érzed-e, hogy heréid megemelkednek a Mátka közelségétől? A reménységtől, hogy amikor majd megpihenünk odalent, As' nem mindenkor friss és üdítő vize az ölelésébe fogad.

ÉZSAÚ: Látom, milyen szépek a virágzó rétek és a kanyargó folyó, amely átszeli őket, és amelynek hűvös ölelését már alig várom, apám!

IZSÁK: Akkor most fordulj arrafelé, ahol a nap leáldoz, és mondd el nékem – ne azt, amit látsz, hanem azt, amit érzel!

ÉZSAÚ: Szavaid megnyitották szívemet mindaz előtt, amit a szemem lát. Ahogy a ritkásan nőtt olajfákat nézem, a tamariszkusz-fák kis csoportjait, amelyek egymást követik a távoli kék hegyekig, egészen odáig, ahol a föld egybeolvad az éggel, érzem, ahogy a Mátkánk kínálta öröm elárasztja testemet.

IZSÁK: Most pedig fordulj arrafelé, ahonnét éltető vizet hoznak az esők fellegei, majd tégy egy félfordulatot a hullámozó homok-tenger végtelensége felé.

ÉZSAÚ: Bármerre nézek, örömet lelek a látványban. A szemem csak most nyílt föl igazán a természet végtelen csodáira. A Mátka ezerféle mosolyára.

IZSÁK: Az igazi csoda nem is a Teremtés szépsége, hanem az öröm, amelyet nekünk a látása szerez, még világot vesztett szemmel is. Érzem a völgyből fölszálló, balzsamos levegőt, és látom magam, amint pillangókat kergetek, és igyekszem lépést tartani Ismáellel, miközben mindketten kacagunk örömeinkben. Nem a Mátka a csoda, hanem az öröm, amelyet benne lelünk. A teremtés örömeinek előérzete, amelyet karjaiban átélünk. Az öröm világa, amelyet képzeletünkben megteremtünk. Az ő lényege az öröm, a Gyönyör.

ÉZSAÚ: De ha ő a mi örömeinkre adatott, és ha csak egyetlen Isten létezik, a jóindulatú Teremtő, akkor honnét a villám, amely kétéhasítja a fákat és fölgyújtja az erdőt? Honnét az árvíz, amely elsöpör mindent, ami útjába kerül? Honnét a tűzhányók, amelyek városokat törölnek el a föld színéről?

SZEREPÜNK A TEREMTÉS SZÜNTELEN FOLYAMATÁBAN

IZSÁK: A Teremtő Isten azért teremtette a világot, hogy éljünk benne, és azért teremtett bennünket, hogy e világban élve folytassuk alkotó munkáját. Belénk lehelte lelkét, hogy társai legyünk az alkotás örökkön örökké tartó művében. Ha elfogadod a fölkinált szerepet, és az Alkotásban nem valami régen megtörténtet látsz, hanem ma is folytatódó, csodálatos folyamatot, akkor megtalálod a választ minden kérdésedre. Hiszen ma is vannak folyók, amelyeknek rá kell lelniük medrükre, hegyek, amelyeknek ezután kell megszületniük, csillagok, amelyeket a Teremtő keze csak ezután függeszt a mennyboltozatra.

Nekünk a Teremtő társaivá kell válnunk az alkotásban, hiszen arra születünk, hogy egyre jobbak legyünk a szerszámkészítésben és a vadászatban, ügyesebben szaporítsuk ökreinket és juhainkat, műveljük földjeinket. A te jerkéid, fiam, több tejet adnak, mint amennyit jerke valaha is adott. Mások jobb vályogtéglát vagy agyagedényt, jobb szőttest vagy bőrholmit készítenek, mint amilyen valaha is készült. Ismét mások pompásabb palotákat, szebb templomokat emelnek, mint elődeink.

Minden lények közül egyedül mi vagyunk képesek folytatni a Teremtő alkotását: hogy minden nemzedék a korábbinál valami jobbat, valami szebbet hagyjon maga után, gazdagítsa utódai életét.

ÉZSAÚ: Egyszer megkérdeztem Ábrahám nagyapámat, vajon miért óv és védelmez bennünket az ő Istene – akit te a Gondviselés Istenének, vagy a mennyei seregek Urának nevezel. De ő csak azt válaszolta: nem a mi dolgunk azon töprengeni, miért teszi Isten, amit tesz. Az a dolgunk, hogy engedelmeskedjünk, bármit parancsol nekünk, és ne firtassuk, mi a szándéka. Te, apám, vajon meg tudod-e mondani, amiről Ábrahám soha nem beszélt nekünk: a Teremtő vajon miért teremtett bennünket és mindazt, ami körülvesz, azon túl, hogy folytassuk alkotó munkáját, mint azt már mondtad? Mi célja van magának az Alkotásnak?

IZSÁK: Mindazoknak, akik ember, állat vagy isten alakokat, avagy éppen bálványokat faragnak fából, formálnak agyagból, díszes nyeret, sátozást készítenek, s mindazoknak, akik énekelnek vagy meséket mondanak, egyetlen céljuk van, hogy megértessenek velünk valamit magukról. A világról, amelyet magukban hordoznak. Éppígy a Teremtő Isten. A szeretet és együttérzés Istene azért teremtette a világot, hogy mi megismerhessük Őt – a teremtményein keresztül. Ő nem a dicsőítésben, az imákban leli örömét, nem is az égő áldozatokban vagy bármilyen más áldozatban. Hanem abban, ha csodáljuk és megértjük az Általa teremtett világ gyönyörű bonyolultságát. Szeretetét azzal bizonyította, hogy megosztotta velünk az Alkotás gyönyörét.

ÉZSAÚ KÉRDÉSEI A HALÁL RÓL, HALÁLFÉLELMÜNKRŐL

ÉZSAÚ: Te a szeretet Istenéről beszélsz. A teremtés, az Alkotás örömről. Ha eleinte ellen is álltam rázmúdtított szavaidnak, tanításodat most már nem nehéz elfogadnom. Minden, amit mondtál, összeillik. Az átkok átkáról, a halálról azonban hallgatsz, pedig az nem illik e csodálatos képbe. Ezt is a te könyörületes Istened teremtette volna? Miért? Minek?

Igen, a Halál, apám! És a rettegés a haláltól! Hisz leginkább miatta fordulnak az emberek az istenekhez! Népünk odasereglene

bármely bálványhoz, a legnagyobb áldozatokat követelő istenekhez is, ha így megmenekedhetne a fekete sakáltól. Ezért bármely szövetséget bármi áron elfogadna. A halhatatlanság ígéretéért mindenét odaadná. De nem, nem is az ígéretért! Ígérni már sok isten papjai ígérték... A valóban örök evilági életért adnák oda mindenüket!

Vajon miként győzhetnének meg bárkit is utódaim, hogy fogadja el jószágos Teremtődet, ha neki nincsenek anyagi seregei, amelyek megnyerhetnék csatáinkat, és a halálon sem képes úrrá lenni?

IZSÁK: De hát értsd meg, fiam, ha egy az Isten, ha Ő mindenek Istene, nem pusztíthatja el csak a mi elleneinket, bennünket örökre megoltalmazva a haláltól! Ha egy az Isten, úgy Ő az ellenségeink Istene is. Azok is saját öröklétüket s a mi halálba-taszításunkat várják Tőle.

ÉZSAÚ: De ha a te Istened oly tökéletes világot akart alkotni, miért nem hagyta ki belőle a halált? Mindannyiunk halálát.

IZSÁK: Éppen itt kérdezed ezt? Itt, ahol a természet legnagyobb csodája, az örök megújulás megnyilatkozott? A halál – a születéssel együtt – a Teremtő egyik fő műve, hisz az emberiség lelkének megújulásáról is gondoskodik. Az újszülött megörökölheti hajunk és szemünk színét, tán termetünket, képességeinket is, de nem a sebeket, melyeket elleneink kardja vagy szavai ejtenek rajtunk. Az eredeti, paradicsomi ártatlanság jegyében érkezik közénk – nem emlékezve a szülei ellen vétkezőkre: így minden nemzedék a szeretet, a megértés Édenének kezdete lehet. Persze, csakis amint az emberiség kész megszakítani a kegyetlen kört, melyben az elfogultság haraggá, az pedig erőszakká fajul, arra bosszú a válasz, ami félelmet gerjeszt, és így sokasodik bennünk a gyűlölet és a rettegés.

Egyetlen esélyünk e láncolat megszakítására, hogy a tényleges és képzelt sérelmeink emlékezete meghal velünk.

ÉZSAÚ: Ha a halál csak a feledés tökéletes módja, akkor miért rettegünk tőle? Miért kell még azoknak is rettegniük az elkerülhetetlen, csöndes végtől, akik a csatatéren, avagy a vadat üldözve, netán éppen a vajúdás fájdalmas, várakozó örömében szemrebbelés nélkül néznek szembe vele?! Gyönyöreinket is megkeseríti, hogy tudjuk: egyszer mindennek vége szakad. Hogyan örülhe-

tünk teljes szívvel a Menyasszony ígérte gyönyörnek, ha az özvegy bánatát látjuk mosolya mögött?

Élvezhetjük-e valaha is újra a Kert örömeit úgy, mint halandóságunk felismerése előtt? Édeni gyermekkorunkban?

IZSÁK: Halandóságunk tudata valóban a Kiűzetéskor születhetett, s talán volt ebben szerepe a tudás tiltott almájának is... Az azóta bennünk fölgyúlt csonka és hamis tudás csak növelte halálfélelmünket. Amíg halottainkat másvilági útra készítjük fel – némely népek még elemózsiát is adnak velük –, addig nem értjük meg a halál szerepét a soha meg nem szűnő teremtésben, és nem fogadhatjuk el életünk utolsó nagy élményeként.

ÉZSAÚ: Mit értesz a halál elfogadásán? Elfogadjuk vagy sem, utolsó napunk mindenképpen eljön. De legyőzzük-e valaha is félelmünket a haláltól?

A HALÁL MAGUNKHOZ ÖLELÉSÉRŐL

IZSÁK: Nem csak életre – halálra is születtünk! A Teremtő a természetünkbe oltotta, hogy erőnk végeztéig küzdjünk életünkért, ám módot adott arra, hogy a halált kegyként fogadjuk el. Ha már nincs tovább, az élet végét gyönyörűvé avató, lelkünket és félelmünket magába vonó fényesség átsegít a küszöbön éppúgy, ahogy az élet fénye átsegít a születés rettenetén. A félelmünkön, hogy el kell hagynunk az anyaméhet. Világra-jöttünk éppúgy az oltalmazottság, a biztonság feladása, amiként a halál az általunk eladdig ismert életforma elhagyása.

ÉZSAÚ: Nem jó a hasonlatod, apám! Születni az életbe születtünk.

IZSÁK: De tudja-e a magzat, mi vár rá a világban? Tudja-e, amikor szemét először önti el az élet fénye, hogy minő képek tárulnak majd elé? Vajon nincs, nem lenne oka rettegnie a reá váró más világtól? Hiszen számára a mi életünk világa éppoly elképzelhetetlen, mint nekünk a halál túlvilága.

A halál a Menyasszony végső, mindent magába vonó ölelése: ha ellenállunk, a küzdelem elvesztésére ítéltettünk. Közülünk sokan már tudnak valamit a rettegett végről, hiszen tanúi lehetünk haláltusáknak, és magunkban is érezhetjük a halálfélelmet. Ám ez

is az Alkotó adománya: a belénk oltott halálfélelemmel is életünket védi. Célja nem az, hogy örök életet sóvárogjunk, hanem hogy elkerüljük azt, ami a számunkra kiszabott életet veszélyezteti.

Meg kell tanulnunk nemcsak elfogadni, de várva várni életutunk végén a végső egyesülést a Menyasszonnyal.

Ezen az oltáron átéltem az elmúlás félelmét, s elfogadásakor a felszabadulás gyönyörét. Legmélyebb elmélkedéseimben azóta sokszor éltem át a halál békéjét, amelyből a visszatérés értelmetlennek tűnt volna, ha nem lettetek volna ti, akiknek gondját kellett viselnem...

ÉZSAÚ: Amikor készen állunk a küszöb átlépésére, vajon mindannyian látjuk majd a fényt, vagy csak a kiválasztottak láthatják, akik méltók arra, hogy belépjenek...?

IZSÁK: Amilyen biztos, hogy halál vár ránk az út végén, éppoly biztos, hogy mindannyian, szentek és gonoszok is, ugyanabban az ölelésben találjuk magunkat, bármilyen ösvény vezetett is oda. Mi vár mindünkre a küszöbön túl? Ennek tudására nem adott módot a Teremtő.

ÉZSAÚ: De már a kérdés – hogy mi vár ránk a küszöbön túl – mutat valamit: feltételezzük, hogy valami vár ránk.

IZSÁK: Amin nem kell aggodalommal töprengenünk, az az élet a halottak világában. Mert mondd: mi értelme meghalni, hogy odaát ugyanúgy éljél? Ha azt mondd: élet – föltételezéseidet a halál utáni létezésről eddigi tapasztalataidból merítetted, és elhárítasz mindent, ami más. Feltételezed, hogy olyan tested lesz, amelyet hátrahagytál. Azaz mozoghatsz, sőt, talán még szabadabban, mint itteni életedben. Talán repülsz majd, mint a madarak, vagy egyszerűen ott teremsz, ahol akarsz: át sem kell szelned a végtelen sivatagokat, viharos tengereket, veszélyes hegláncokat. Azt képzeted, hogy majd ott is gondolkodsz és érzel, még hozzá létednek tudatában. Más hozzád hasonló lények között leszel, mégis mindenektől különálló lény maradsz, ahogy itt a földön mind különállók vagyunk, azaz úgy gondolod, nem válunk eggyé a halálban, ahogy különlétük végeztével az esőcseppek eggyé lesznek a tengerrel.

Akik hisznek a halál utáni létben, tagadják a halált, mert hisznek abban, hogy földi létük után annak folytatása következik. Ha ta-

gadod a halált, nem ölelheted magadhoz, félned kell tőle. Ha félsz a haláltól, nem élvezheted az életet a maga teljességében.

ÉZSAÚ: Elborzaszt: magamhoz ölelni a halált!

IZSÁK: Ameddig fekete sakálnak, dögkeselyűnek képzeljük a halált, rettegünk tőle. Akkor is, ha úgy érezzük, hogy megérdemeljük az örök nyugalmat. Ha el akarjuk fogadni a halált, amikor eljön az ideje, ifjúkorunktól kezdve nyitott lélekkel, nem pedig iszonyodva kell gondolnunk rá, beszélnünk róla.

Gondolj úgy a halálra, mint végső egyesülésre a Menyasszonnal. Ha egész életed annak szenteled, hogy megismerd őt, nem félsz egyesülni vele. Jó szívvel fogadod azt, amitől azelőtt féltél, és megtanulod gyönyörnek érezni azt, amit azelőtt fájdalomként éltél meg.

A halál az út befejezése, így hát akkor félünk tőle a leginkább, ha ott látjuk ösvényünk közepén, mielőtt kitűzött úti célunkat elértük volna. Igyekezz hát életed minden napján elérni valami célt; ha így cselekszel, s útközben magához szólít a Menyasszony, nem érzed úgy, hogy egész életed értelmetlen volt.

ÉZSAÚ: Ha nem is követhetlek lépésről lépésre, megértem tanításod lényegét: elfogadhatjuk azt, amitől azelőtt rettegünk. Gyermekkorunkban féltünk a vihartól, de aztán megtanulunk örvendezni az életet adó víznek, amelyet hordoz. De hogyan okozhat szenvedést az, ami gyönyörnek adatott? És miként tudnánk gyönyörként élvezni azt, ami eladdig fájdalmat okozott?

ÉRZÉKEINK CSAIÓKA VOLTÁRÓL

IZSÁK: A Teremtő azért áldott meg minket fájdalomérzettel, hogy távol tartson mindattól, ami kárt tehet bennünk. Asszonyaink mégis megszokják, hogy oly forrón tartsák kezükben a főzőedényt, hogy neked pusztá megérintése fájdalmat okozna. Ám az ő ujjaiak ugyanakkor megőrzik a gyöngédség, a simogatás gyönyörűségét is. Minket, férfiakat meg úgy nevelnek, hogy ne érezzük a csata fájdalmait.

Minden érzékünk hazudhat, még a szemünk is, hiszen a délibábnan azt látjuk, ami nem is létezik. Néha meg épp azt nem lát-

juk, ami a szemünk előtt van – akkor is, ha látásunkat még nem kezdte ki hajlott korunk.

ÉZSAÚ: Ezt megértem, mert amikor elvittek a híres hamroni ösvényhez, szememet bizony becsapta az ámító látvány. Mielőtt az utat kezdtem tapodni, megesküdtem volna – mint előttem mindenki –, hogy fölfele visz. Tudod, apám, annyira biztos benne az ember, hogy mérget venne rá: esőzéskor a víz is fölfelé folyik rajta. De aztán rájössz, hogy csak az útszéli fák fura sorai csalták meg a szemed.

A fülünk is megtéveszthet. Ha derült az ég, nem hisszük el, hogy mennydörög.

Most már értem, miért mondod, hogy nem mindig érezzük a fájdalmat. A méhek csípését szinte észre sem vettem, mikor – napokig követve röptüket –, nagy nehezen rátaláltam rejtett kincsükre. Még rendesen kifüstölni sem volt türelmem őket. Míg a másnapi ebédre való, ostoba nyúl után törtetve minden karcolásra elkáromkodnám magam, elismerem, hogy a ritka szép, nemes szarvas lázas üldözésekor alig érzem a bőrömbe akaszkodó tüskéket. Sőt...

IZSÁK: Bevallhatod magadnak, hogy nemcsak elviseled a vadászat megpróbáltatásait, mert etetned kell a családot, nem pusztán elfogadod a beléd tépő, kapaszkodó tüskék szúrását... de ritka, nemes vad nyomában csörtetve a fájdalom olykor még fokozza is a szenvedélyes vadászat gyönyörét. Ugyanez áll a halálra is, ha elfogadod...

ÉZSAÚ: Várj, apám! A fordítottját még mindig nem hiszem. Elképzелhető lenne, avagy éppenséggel hallottál is olyasmit, hogy valaki fájdalmat érez, holott élvezetes lehetne, amit tesz?

IZSÁK: Időnként járultak hozzám asszonyok a segítségemet kérni, hogy szabadítsam meg őket nyomorúságos házasságuktól. Kétségbeesetten mondták el, mennyire szenvednek emberük ölelésétől, akiknek apjuk adta el őket. Néhányan meddők is maradtak: élvezet híján a méhük nem nyílt meg az utált férfi magjának befogadására. Beszéltem a férfiakkal, ne legyenek oly bárdolatlanok. Végül némelyiknek gazdag ajándékot adtam, hogy engedje szabadon szenvedő feleségét. Megérte, mert más férfi karjaiban megismerték a gyönyört.

Ezt két okból mondtam el. Újabb példajaképpen annak, hogy az érzelmek testünk urai, rajtuk fordul meg, mit tapasztalunk fájdalomnak és mit gyönyörnek. De azért is szólottam erről, mert mikor népünk vezére leszel, neked is segítened kell azokon, akik nem képesek élvezni azt, amit az Együttérző Alkotó élvezetesnek teremtett, hogy örömmel cselekedjük, amit terve szerint tennünk kell.

ÉZSAÚ: Így leszén, apám! De mi köze mindennek a halált bera-gyogó fényhez, amiről beszéltél?

IZSÁK: A nők szenvednek avagy örömeiket lelik férjük ölelésé-ben aszerint, hogy vágynak rá, avagy rettegnek tőle. Éppígy van ez a halállal is. Éppen így – de nagy különbséggel is. Gondold el, az élet minden más eseményéhez hozzászokhatunk, mert újra és újra átélhetjük. Még ha féltünk is, mikor szüleink először merítet-tek meg bennünket a folyó vizében, végül legtöbben élvezzük hű-vös ölelését. A halállal azonban a legtöbb ember csak egyszer szembesül.

Akik visszatértünk a halál küszöbéről, és láttuk a felszabadulás megváltó fényét, nemcsak könnyebben győzzük le félelmünket, de egész életünk gazdagabb lehet attól, hogy tudjuk: nem kell fél-nünk tőle.

ÉZSAÚ: Csak nem azt akarod mondani, hogy mindünknek ide kellene hoznia a gyermekeit, a Mórija hegyére?

IZSÁK: Nem! Természetesen nem. Habár némely nép kemény, már-már elviselhetetlen próbának veti alá fiait – egyik-másik nép a lányait is –, mielőtt befogadják őket a felnőttek közösségébe. S a fiatalok, ha tudják, miért e próba, s ha igazán elszántak, kiállják, mert ismerik jutalmukat.

Ha itt az oltáron azt hihettem volna, hogy mindez férfivá foga-dásom szokásos része...

ÉZSAÚ: Egyszer azt mondtad, hogy még ha leghitványabb tet-teinkből származhat is némi jó, sose dicsóítsuk, ami elvetemült. A Mórija hegyén történelekből – túl azon, hogy most láttuk: a romlás helyén is megújulhat minden – fakadt-e valami jó?

IZSÁK: Nem lennék, aki vagyok, ha nem élem át a megpróbálta-tást, a megalázást. Ha az apám követte Hang parancsa nem oly becstelen, nem tagadhattam volna meg a próbatételt követelő és

pusztító Mennybéli Zsarnokot, akit apám tehetetlen, zsenge korban fogadtatott el velem. S akkor sosem lelem fel szívemben a Teremtőt, a szeretet Istenét.

ÉZSAÚ: És vajon te még úgy hallod a te Istened hangját, miként Ábrahám az övét?

A TEREMTŐ SZAVAIRÓL, MELYEK BENNÜNK ÉLNEK

IZSÁK: Fülünk sosem hallja a Teremtő hangját. Ő nem ígér áldozatokért jutalmat, gyermekáldást, szövetséget. Nem tesz próbára, nem vesz rá gaztettekre, tetteinket nem irányítja az egekből. Akarata beleíródott teremtet világába: a természet működésének szabályaiba. Ki nem mondott igéi minden ember minden magvában benne foglaltatnak.

Szava: maga a változó, de mindenkor az Ő törvényeit követő világ. Hangja nem a fülünknek szánt; hallásunk becsaphat. Az Ő gondviselése a természetünkbe oltott, velünk született, minden testrészünkben, minden porcikánkban jelen lévő életerő. Ez az erő és áldás a szívünkben van, hogy álmunkban is dobogjon. A bőrünkben, hogy sebeinket begyógyítsa. Az elménkben, hogy a sivatag pusztaságában is csodálatos álmokat idézzon szemünk elé.

Hangtalan és feltételek nélküli az Ő mindenekre kiterjedő gondviselése.

A Teremtés lényegét tagadja meg, aki azt állítja, hogy saját fülével hallotta Istenét ezt vagy azt kérni védelméért, segítségéért. Az egek végtelenségéből alázendülő Hang ilyen vagy olyan áldozat bemutatására szólította fel. Az egyetlen igaz, létező Isten, mindannyiunk szerető Alkotója minden emberi gyönyör adományozója...

ÉZSAÚ: Mikor Róla, az Alkotóról szólsz, hangod olykor gyöngéden ellágyul. Kérdezem tehát: Isten – avagy Istennő a Teremtő?

IZSÁK: Isten csakis mindkettő lehet. De megértem kérdésedet, mert ha Istent mondunk, férfira gondolunk. Hogyan hívtuk? Urunk, a mennybéli seregek Ura, akitől ellenségeinknek rettegniük kell. Amikor azonban a Teremtés Isteneről szólok hozzád, egyszerre gondolok férfira és nőre, vagy egyikre sem, mert a kettő

együtt mindkettőtől különbözik. Ha azt mondom: Teremtés – azt értem, a magot újszülötté kell táplálni. Ez a női lényeg. A mag viszont a férfi magva.

ÉZSAÚ: Azt állítod, apám, hogy Teremtőnk nem Ábrahám Gondviselő Istene, aki, ha tetszésére van a bemutatott áldozat, megvéd és diadalra visz. Hogy nem az az Isten, aki az egekből ügyel minden lépésünkre, pillantásunkra. Akinek mindezekért örök hálával tartozunk, ahogy azt nagyapa mondta mindig.

IZSÁK: Igaza volt apámnak, amikor megköszönte Istenének, hogy pillogtat, csakhogy mindannyiunk Teremtőjének, nem pedig az ő Gondviselőjének kell ezért hálát adni. És nem azzal, hogy valamelyik teremtményét máglyára vetjük. Éppen ellenkezőleg. Azzal, hogy tisztelünk minden Tőle származó életet.

Ha magadba merülve hagyod, hogy minden izmod elernyedjen, míg csak mellkasod enyhe hullámozását és a beléd áradó levegő éltető erejét érzed, szemhéjad akkor is meg-megrebben. Ilyenkor értheted meg a legmélyebben az isteni gondviselés lényegét: Alkotónk mintegy őriző oltalmazókat helyezett belénk, plántált természetünkbe, és rájuk bízott minket. Szemünk ha pislog, szánk ha megnedvesedik, mire ajkunkhoz ér az étel – az Ő belénk írt, vi-gyázó akarata szerint cselekszi.

ÉZSAÚ: Nagy szeretettel beszélsz a Teremtőről, de Ábrahám Istenét, az életedet követelő Istent elvetetted, hogy elmédet épen megőrizhesd. Habár nem látom be, hogyan élhetnének Mennyei Őrző nélkül, magam is remélem: nincs Isten, aki gyermekünk gyilkosává tehet.

De ki volt Ádám és Éva Istene? Ki járta be a Paradicsom ösvényeit? Kinek a hangját hallotta az édeni pár? A Teremtő, avagy a Próbára tevő, megpróbáltató hangját?

IZSÁK: Lehet, hogy mindkettőt. Vagy egyikét sem. Nem elég ismerni, elismételni a történeteket: mélyebb megértésükhöz elmerültebben kell töprengenünk rajtuk. Ha felfogjuk Ádám és Éva történetének igazi jelentését, kiviláglik, kinek a hangját hallották.

ÉZSAÚ: Teremtődnek valahol ott kellett lennie az ő történetükben, hiszen az nem sokkal a világ megalkotása után zajlott le!

IZSÁK: Igen, a ránk hagyott történet szerint csakugyan. De te azt kérdezed: kinek a hangját hallották. A Teremtő biztosan ott

volt őseink szívében, de talán nem ugyanaz volt, mint akit én megleltem az enyémben.

ÉZSAÚ: Atyád szerint Isten mindig egy és ugyanaz volt és léssen.

IZSÁK: Miért lenne Isten változatlan, ha a Természet lényege a szüntelen változás? A Teremtőnek miért lenne kevesebb szabadsága, mint saját teremtésének? Ami nem változik, örökre arra korlátozódik, ami volt, és sohase válhat azzá, ami lehetne.

ÉZSAÚ: Igazad van, apám! Az Éden előtti Isten nem lehetett ugyanaz, mint a ma Istene: miután belénk lehelte Önmagát, miután a részünké vált és mi az Ő részévé, nem maradhatott ugyanaz, ami volt annak előtte. Meg kellett változnia. Miként akkor is, amikor nem álltuk ki a tiltott gyümölcs próbáját, tehát lényének egy bennünk élő része is kudarcot vallott, velünk együtt kiűzetett.

Mi biztosan változunk. Hol lassan, észrevétlenül, hol meg hirtelen. Életem nagy pillanata volt – emlékezned kell erre, apám –, amikor elejtettem első szarvasbikámat. Igaz, nem volt olyan nagy tett, mint a világ Teremtése, annak utána mégis másnak éreztem magam. Meg is változhattam, mert akik addig gyermeknek tekintettek, férfiként kezdtek tisztelni, habár lényegében ugyanaz az Ézsaú voltam, mint addig. Tehát meg lehet változni és mégis megmaradni ugyanannak – s ez nem csak az istenekre igaz. De miként létezhetett a Teremtés előtt a Teremtő? S a Gondviselőnek, mielőtt bármi, bárki létezett, kinek a gondját kellett viselnie?

IZSÁK: Bölcsen kérdezel, fiam. Ám azt latolgatni, hogy mi volt a világ létezése előtt, egyszerre felesleges és haszontalan. Még ha megérthetnénk is ama kezdeti Istent, aki a semmi birodalma fölött uralkodott, ez sem segítene sem a ma, sem a holnap Istenének megértésében. Még ha a világnak vége lesz is – s ez meglehet –, az a semmi, ami elfoglalja a helyét, aligha lesz ugyanaz a semmi, mint a Teremtés előtti.

ÉZSAÚ: Ne beszéljünk a Semmiről: soha nem foghatnám fel! Miként a Semmi Istent sem. Noha Ábrahám ragaszkodott ahhoz, hogy az ő Istene létezett a Teremtés előtt.

A TEREMTÉS, A TUDÁS FÁJA ÉS A KIŰZETÉS JELENTÉSE

IZSÁK: Azt kérdezted, ki volt az az Isten, aki az Éden ösvényeit járta. Ha érteni akarjuk múltunkat, és így készülni a jövőre – nincs fontosabb kérdés! A legtöbb nép hite szerint sok isten vett részt a föld, a vizek, az állatok teremtésében. Minden isten alkotott valamit saját hasonlatosságára; önnön részét, lényegét adta hozzá a világhoz. Ki vadállatokat, ragadozókat teremtett, hogy felfalják a többi isten teremtményét, ki fényt, hogy elnyelje a sötétséget. A népek más-másképpen mondják el a teremtést, ám hitük abban jobbra megegyezik, hogy férfi és nő utoljára teremtetett; csak éppen nem mindegyik szerint volt előbb a férfi.

Egy utazótól hallott történet szerint az első emberpár – az ő Ádámjuk és Évájuk: Yiang és Laing – egyszerre született, szemtől szembe, egymásba kapaszkodva, egymást átölelve. Yiling istennő szülte őket, aki az istenek mennyei birodalmából szállt alá tiltott találkára szerelmével, az Alvilág Urával. Miután életet adott a gyermekeknek, Rhaamed, minden istenek Istene, haragjában halállal sújtotta őt – és szerelmét, az ikrek apját száműzte a föld színeről. Így Rhaamed az elárvult újszülötteket, a szentségtörő egyesülés gyümölcseit biztos halálra ítélte. De Yiang és Laing virultak, mert egy nőstényoroszlán szoptatta, majd később egy bölcs, öreg elefánt védelmezte őket, hogy minden férfi és nő tőlük származzon.

A teremtés történetei közül ez tetszik nekem a legjobban, mert eszerint a férfi és nő az egész egyenlő felei. Mindez kettősségünk nyitjaként is szolgál, hiszen ezek szerint az emberiség a mennytől és az alvilágtól egyaránt örökölt, s mutatja függőségünket a föld más lényeitől is.

ÉZSAÚ: Én is hallottam hasonló történeteket. Keleti fűszerkufárok úgy beszélnek isteneikről, hogy sok napon át egyiküket sem említik kétszer. Ám nekünk Ádám és Éva történetét, az őket kiűző Isten lényegét kell megértenünk, hiszen mi ezzel a történettel és Istennel nőttünk fel, nem Rhaameddel, a fűszerek földjének főistenével.

Elfogadom, istenítem Teremtő Istened, apám. Csak még most sem tudom, hogyan adhatnám fel Ábrahám Gondviselő Istened,

őrizőnket, védelmezőnket. Népünk sem adhatja fel mennybéli szövetségését még sok-sok nemzedék életében sem: az Oltalmazó nélkül a félelemé vagyunk.

Ismét kérdezem: nem létezhet mindkét Isten? Nem lehet, hogy a Teremtő és a Gondviselő együtt járták az Éden ösvényeit?

IZSÁK: Ezt miért kérdezed? Hiszen Ábrahám azt tanítja, hogy csak egy igaz Isten létezhet, és elfogadtad tanítását.

ÉZSAÚ: Ábrahám gyakran idézte az Ádám és Éva hallotta szavakat. A Hang magára mutatott: „Mi, a te Urad és Istened” – vagy: „egy közülünk”. Ebből legalább annyi bizonyos, hogy akik e történeteket ránk hagyták, tudták vagy feltételezték, hogy a Paradicsom Istene nem egy, hanem legalább két lény volt. Később azonban, a kiűzetésünk utáni minden történetben csak egy Istent emlegetnek, és egyetlenként. Mit jelent ez?

IZSÁK: Megtehetnéd, hogy ne törődj vele, mondván: egyszerűen csak így adódtak a történetek szavai. Ez azonban könnyű kibúvó lenne. Ha önkényesen feltételezzük valamiről, hogy nem fontos, akkor hogyan döntjük el, mire figyeljünk és mit hanyagoljunk el?

Használjuk tehát elménket: mit gondolsz, némely paradicsomi történet miért utal egy Istennél többre?

ÉZSAÚ: Te kérdezel engem?

IZSÁK: Kérdéseid föltáratlan gondolatok gazdag földjére vezetnek, ahol én magam sem jártam még. Te is vezethetsz bennünket, Ézsaú, éppúgy, mint én. De először mondd el, mit tudsz, avagy gondolsz? Mit hiszel a Teremtésről?

ÉZSAÚ: A világ teremtése előtt csak egy Isten létezhetett, mert nem volt semmi, csak a Semmi. És a Semmit nem lehet megosztani. Majd eljött az ideje, hogy véget érjen a nemlétező: Isten megunta, hogy a végtelen ürességen uralkodjék, elválasztotta egymástól a mennyet és a földet, majd a tengereket a földektől, és megteremtett mindent, ami körülöttünk van. Beleértve minden faj hímét és nőstényét. Mindezt egyetlen Isten alkotta, mert minden összeillik – és tudjuk jól: ha egyik mester készíti a buzogány fejét, másik a markolatát, meg se kísérelj a kettőt összeilleszteni.

IZSÁK: Bocsáss meg, fiam, hogy nevetek, de érved igazán elragadó. Folytasd csak! Lehet, hogy jó útra találtál!

ÉZSAÚ: Feltételezhetjük tehát, hogy Isten valamikor a Teremtés után vált ketté. Lehet, hogy a Teremtő egy része vált Őrizővé, mert a Teremtő belátta, hogy szükségünk volt valakire, aki vigyáz ránk édeni bölcsőnkben.

IZSÁK: Érvéd meggyőzőnek tetszik. Van valami más is a történetben, amiért azt hiszed, két Isten járta a Paradicsom ösvényeit? Mondd, hogyan emlékszel kiűzetésünk történetére?

ÉZSAÚ: Többképpen hagyták ránk őseink, de mindenek szerint volt egy Isten, aki halálos büntetés terhe alatt megtiltotta az embereknek – vagy egy Ádám nevű embernek –, hogy a Paradicsom sok fája közül az egyiknek a gyümölcséből egyen. Bár némely történetben két tiltott fa van, a Tudás fája és az Élet fája. Éva azonban kíváncsi tartotta a tiltott almát, és egy Hang biztatta is: no-sza, szakítson egyet, harapjon bele...

Ádám tiltó Hangot hall: az azt mondja, ne érjen az Édenkert közepén álló fához. Két Hang! Két Isten!

IZSÁK: Vagy?

ÉZSAÚ: Ugyanannak az Istennek két hangja? Ha azonban mindkét hang egyetlen, azaz egyazon Istentől származik, akkor szinte hihetetlen gonoszságot kell feltételeznünk, amelyben szemernyi jószág sincsen. Ha két Istenben gondolkozunk, akik ellentétes tanácsot adnak, legalább feltételezhetjük, hogy mindkettő őszintén hitte, hogy a helyes dolgot cselekszi. Az egyik úgy gondolhatta, hogy a tudás – az emberiség bölcső-korában – még túl veszélyes Ádámnak. A másik épp ilyen őszintén hihette, hogy Évának szüksége volt arra a tudásra, amit az alma rejtett.

IZSÁK: És kinek a hangját hallotta Ádám és kiét követte Éva?

ÉZSAÚ: Természetesen a Gondviselő figyelmeztette Ádámot, hogy ne vegyen a veszedelmes gyümölcsből.

IZSÁK: És?

ÉZSAÚ: Nos, ha így van, akkor a Teremtés Istene biztatta Évát, hogy kóstolja csak meg az almát... Nyilván benne volt a Teremtő tervében, hogy tudást szerezzünk.

IZSÁK: Akkor a Teremtő, Éva által cselekedve, legyőzte a Gondviselőt, aki Ádám útján készült érvényesíteni akaratát. Ádám azonban nem engedelmeskedett, a Próbatételek Ura tehát meg-

szűnt Isten lenni. Ez megmagyarázná, hogy a továbbiakban miért csak egy Istenről hallunk.

ÉZSAÚ: Bármit mondok, te mintha arra használnád, hogy bebizonyítsd: nincs, nem is létezhet próbára tevő Gondviselő Isten, még ha volt is valaha. Miért oly fontos neked létének tagadása akkor is, ha elfogadjuk a Teremtés Istenét? Talán azért, mert Ábrahám a Megpróbáló Isten parancsára tört életedre?

IZSÁK: A hitem ezért ingott meg benne, de nem csak ezért képtelenség őt a Teremtő Istennel azonosnak vagy egyenlőnek elfogadni. Sokkal mélyebb igazságról van szó. Mondtam már: mindaddig, míg hiszünk a mennyei Védelmezőben, Gondviselőben – nem vállalunk felelősséget tetteinkért és egymásért. Míg elfogadjuk a kegyetlen, önkényes Istent, az Édenből kiűző, Káint megtagadó Istent, a kifürkészhetetlen özönvíz-istent...

ÉZSAÚ: Tudom, apám. Amíg nem értjük meg az ősi történetek igazi jelentését, nem is gondolhatunk arra, hogy visszatérünk az Edenbe. Kezdjük tehát az első történet fő tanításával! Segíts, hadd értsem meg a talán legfontosabbat, ama első, meg sem indokolt tilalomról, a kísértésről, és a legkegyetlenebb büntetést, a kiűzést...

IZSÁK: Mindig lesznek, akik a tiltott alma történetét és jelképét az ember tudásvágya ellen fordítanak. Mindig lesznek...

ÉZSAÚ: Nem arra vagyok kíváncsi, apám, hogy azok, akik félnek a tudástól, miként értelmezik ezt a mindenneknél fontosabbnak tűnő példázatot. Te miként értelmezed a tilalmat?

IZSÁK: A történet üzenete nem azt tiltja, hogy erőnk megfeszítésével tudást keressünk: ez megfelel a Teremtő adta kíváncsiság parancsának. Ellenkezőleg, a példázat arra figyelmeztet, hogy ne fogadjunk el az erőfeszítésünk nélkül ránk ruházott, kéretlen tudást.

Az édeni Kígyó története nem tudásvágyunkat, hanem hiszékenységünket ítéli el. Azt sugallja, milyen könnyen eshetünk hamis próféták csapdájába, ha titokzatos hangokra hallgatunk. A csábító kígyó a hitszegés és ármány jákobi korszakát is elfogadhatja velünk, ha... De térjünk vissza a te két istenedhez.

Láttuk, hogy ha két istent állítasz szembe, az egyik megbukik, s megszűnik isten lenni. Tehát másként kell meggyőznöd engem ar-

DRU TIVON

ról, hogy a Gondviselő létezik, és Ő űzött ki bennünket az Édenből. Vagy adjál más magyarázatot kiűzetésünkre!

ÉZSAÚ: Nem tudok, apám! Legalább fordíts a megoldáshoz vezető ösvény felé...

IZSÁK: Sose add fel! Csak kérdezz, kérdezz, s ha az első válaszok nem vezetnek sehova – ez önmagában is válasz. Azt sugallja, hogy próbálkozzunk más oldalról.

IZSÁK ÉS ÉZSAÚ MEGFEJTIK AZ ÖRÖKLÉT TITKÁT

IZSÁK: A történetek miértjét kutatva ne azt fürkészd, fiam, hány isten lehetett az Édenben! Azt vizsgáljuk meg, hogy találunk-e elfogadható magyarázatot kiűzetésünkre, istenek vagy akár csak egyetlen Isten beavatkozása nélkül. Tehát feltételezve, hogy minden, ami történt, emberi természetünkéből fakadt. Például velünk született kíváncsiságunkból, tudásvágyunkból.

Kezdjük talán azzal, hogy milyen jutalmat ígért Évának, mondanivalója szerint, a történet?

ÉZSAÚ: Örök életet.

IZSÁK: És?

ÉZSAÚ: Tudást.

IZSÁK: Add össze a kettőt!

ÉZSAÚ: A tudást, hogy miképp lehet miénk az örök élet? A halhatatlanság titkát?

IZSÁK: Nos, mi az öröklét titka ?

ÉZSAÚ: Isten lennék, ha tudnám, apám! És mi nem lettünk halhatatlanok. Mindannyian halálra ítéltettünk.

IZSÁK: De mi most itt vagyunk, te meg én!

ÉZSAÚ: Talán az alma hordozta a tudást, hogy miképpen élhetne örökké Ádám és Éva – nem saját testében, hanem utódaiban?

Csakhogy már a múltkor, a kamráni erdőben kimondtad: lehet, hogy Ádám és Éva nem az első nőt és férfit jelképezi, hanem az emberiség első korszakának utolsó napját. Ha ez így van, sok nemzedéknyi férfi és nő nemzett már gyermekeket ő előttük is, s élt tovább azokban. Amiképpen az állatok is folytatódnak utódaikban. Ha a halhatatlanság nem más, mint életünk folytatása a

gyermekünkben, akkor az öröklét mindig mindannyiunké volt, hiszen mind tudunk, és mindig is tudtunk gyermekeket nemzeni.

IZSÁK: Mi már tudunk a pázás és ellés összefüggéséről, mert nemzedékek óta állatokat tenyésztünk. Megtanultuk legjobb kosa-inkat legjobb juhainkkal párosítani. Tudjuk, hogy magvunkat a gyönyör ölelésében nekünk is az asszony méhébe kell ültetnünk ahhoz, hogy gyermeke szülessen. De vajon az Éden lakói tudták ezt? A történet szerint még meztelenségüknek se voltak tudatában.

ÉZSAÚ: De ha nem voltak istenek a kertben – azt mondtad, induljunk ki ebből –, akkor ki tudathatta Ádámmal és Évával, hogy miképp adja át az életet férfi a nőnek és nemzedékek nemzedékeknek?

IZSÁK: Ehhez a tudáshoz is ugyanúgy jutottak el őseink, mint mi is minden új tudáshoz: megfigyelünk valamit, majd hozzátesz-
szük mindahhoz, amit már tudunk.

Ki kell derítenünk, mit figyelhetett meg Éva, hogy megtudja az örök élet titkát.

ÉZSAÚ: De ha nem térhetünk vissza a régmúlt Édenébe, miként deríthetnénk ki, hogy mi vezette Évát ehhez a tudáshoz?

IZSÁK: A történet révén! A történet mindent elmond, amit tud-nunk kell.

Hagyd ki a reánk és a szomszéd népekre hagyott bölcs paradi-csomi történetekből az isteneket, és megvilágosodik előtted, hogy emberré válásunkról, felnövekedésünkről szól valamennyi. Az is-tenek hangja csak azért szólal meg az Édenben, mert őseink – akik ránk hagyták ezt a történetet – nem hitték, hogy egymagunkban is választ lelhetünk mindenre.

ÉZSAÚ: Azt mondd, Éva előtt az asszonyok sem tudták, ki a gyermekük apja. Éva adta Ádám tudtára, hogy melyek az ő gyer-mekei, akikben ő tovább él halála után is. Ez rejlik a mozdulatban: Éva leszakította az almát, megkóstolta, Ádámnak nyújtotta... Már sejtem, miként változtatott meg mindent ez a tudás. Ezzel kezdődött minden acsarkodó vetélkedés, harc és háború...

IZSÁK: Talán nem minden torzsalkodás... Egy-egy különösen vonzó, csábító nőért talán azelőtt is összetűztek a férfiak. Abban azonban igazad van, hogy ez a tudás, amelyet Éva elnyert és Ádámnak adott, az egész emberiség életét megváltoztatta. Amint

az első ember megértette, hogy a vele párosodott asszony méhének gyümölcse „az övé”, a többié pedig nem, megkezdődött a „mi” és „ők” kora. Birtoklásvágyunk ebből támadt. Bírni az asszonyt, aki gyermekeink anyja; bírni marhák csordáit, kecskéket, juhnyájakat, hogy gyermekeinknek adhassuk. Bírni földet, mezőt és legelőket...

ÉZSAÚ: Tehát ez volt Isten átka, amely kiűzött minket a Paradicsomból!

IZSÁK: Nem, semmiképp! Az isteneknek ehhez semmi közük. Nem volt szükség átokra. E tudással magunk rekesztettük ki magunkat abból a paradicsomi állapotból, amelyben még mindent megosztottunk egymás között – s száműztük magunkat a mohóság mindent elnyelő örvényébe. Már csak a birtoklás vágyán osztozunk.

HOGYAN NYERTE EL ÉVA A TUDÁST, MELYET ÁTADOTT ÁDÁMNAK

ÉZSAÚ: Látom már, hogy miért volt oly fontos megérteni a ránk hagyott történet rejtett üzenetét. De szót sem szóltál arról, hogy miként nyerte el Éva a tudását, ha sem istenek nem sétáltak a Paradicsom ösvényein, sem beszélő kígyó nem volt ott, aki elárulta neki az örök élet utódainkban élő titkát...

IZSÁK: Miért én mondanám el neked? Magam is csak most ismertem fel. Ami bennem megvilágosodott azáltal, hogy hozzád szóltam, az neked is megnyilatkozhat azáltal, hogy hozzám szólsz.

Térj vissza a történethez, Ézsau! Meg kell bizonyosodnunk arról, hogy Ádám tettei valóban összefonódnak Éváéval, és közös tetteik minden mással, amit tudunk az emberi természetről. Csak ha erről meggyőződsz, akkor lehetsz biztos abban, hogy örök igazságra bukkantál, nem pedig újabb hamis próféciaira.

Térjünk hát vissza Ádám történetéhez! Hogyan kezdődött az egész?

ÉZSAÚ: Isten azt mondta Ádámnak – vagyis Ádám úgy hallotta... Talán csak azt hitte, hogy ezeket a szavakat hallja? Azt hallotta tehát, hogy bármely fa gyümölcsét élvezheti a Paradicsomban, egyet kivéve.

IZSÁK: És mit tett Ádám?

ÉZSAÚ: Úgy tűnik, nem hiányzott neki különösebben annak a fának a gyümölcse.

IZSÁK: És mit gondolsz, mit jelképeznek a gyümölcsfák ebben a történetben?

ÉZSAÚ: A termékenység... Az élet folytatását... A nemzést... Amiképpen a fáról földre hullott gyümölcsből ugyanolyan fa nő.

IZSÁK: Nos, ezt tedd hozzá ahhoz, amiről mostanáig beszéltünk – és meglesz a válasz.

ÉZSAÚ: Tudván, hogy te tudod a választ, elmém a te szavaidra vár. Mondd meg, apám, és ígérem, hogy megteszem a következő lépést, ha még szükség lesz rá.

IZSÁK: Feltételezhetjük, hogy mielőtt az első ember – nevezzük Ádámnak – megtudta, miként ültetheti az ő magvát egy asszonyba, hogy az utódot szüljön neki, kosainkhoz hasonló módon viselkedett. Vagyis, ha volt elég nő a paradicsomban, nem sokat törődött vele, hogy volt egy, akit nem hágott vagy hágathatott meg.

ÉZSAÚ: Várj, apám! Az, hogy talán már sokan voltunk, tehát sok asszony volt a paradicsomi korszakban is, csak a te már többször is említett feltevésed. Erről a ránk hagyott történet mit sem mond.

IZSÁK: Igen, a ránk hagyott történet szerint egy asszony volt, Éva, aki elnyerte a Tudást. De volt ott megszámlálhatatlanul sok gyümölcsöző fa, amelyekről Ádám szabadon szakajthatott.

ÉZSAÚ: De ha az az egy fa, vagyis asszony nem Isten tilalma miatt volt érinthetetlen, mi lehetett Ádám ódzkodásának oka?

IZSÁK: Lehet, hogy vörös hajú volt a fekete hajúak között, és babona tiltotta az így megkülönböztetettek érintését. De nem ez a kérdés, hanem az, hogy mi történik, ha egy nő nem talál párt magának.

ÉZSAÚ: Terméketlen marad. Ó, értem: Éva volt az első asszony, aki felismerte, hogy neki miért nincs gyermeke, amikor körülötte minden más asszony gyermeket szült.

IZSÁK: Igen, de a végzetes lépés nem az volt, hogy Éva a tudás birtokába jutott. Hanem hogy azt átadta Ádámnak. Amikor azt mondotta: „Ha párosulsz velem, méhem gyümölcsei a te gyermekeid lesznek, akik révén örökké élhatsz.” Sőt, e tudás birtokában

mondhatta azt: „Ha párosulsz velem és megvédsz minden más férfitől és minden veszedelemtől, az általam hordott gyermek a tied lesz.” Ebből a tudásból és ilyen szavakból születhetett az első szövetség a világon. A „mi” szövetsége, amely véget vetett a minden gyermeket mindenek gyermekének tekintő édeni ősközösségnek, és megváltoztatta az emberiség életét.

ÉZSAÚ: Éva jelképezi tehát az első nőt, aki rájött, ki lesz leendő gyermekének apja. Vagy legalábbis az első, aki e tudást szavakba foglalta és átadta az ő Ádámjának.

A SZAVAK EREDETÉRŐL ÉS VESZÉLYEIRŐL

IZSÁK: Igen fiam. Itt is, mint minden tragédiában, nagy szerepe van a szavaknak. Még ha azok nem is az egekből szállnak alá, szólnak az emberhez.

„Szavakba foglalta”, mondád. Talán éppen ez a rejtély kulcsa. Éva átadta tudását Ádámnak – tehát szólt hozzá. Tudott szólni. A paradicsomi életnek talán épp azzal kezdett vége lenni, hogy megszólaltunk.

ÉZSAÚ: Tehát Teremtőnk nem áldott meg bennünket eleve a beszéd adományával?

IZSÁK: Azt mondtad: „megáldott”. Biztos vagy benne, hogy a beszéd mindenkor áldás? Szavakkal még senki sem vezetett félre? Avagy Jákob talán nem körmönfont beszéddel nyerte el tőled az elsőszülött jogát? Gyilkos háborúkra, melyek szócsatákkal indultak, nem is emlékszel?

ÉZSAÚ: Az állatok nem tudnak beszélni, mégis megvédik élőhelyüket.

IZSÁK: De olyan fejedelem nincsen, aki szavak nélkül rávehetné népét: vonuljon távoli földre, valamely képzelt gonosztett megbosszulására, netán adót, tizedet követelni, rabszolgákat zsákmányolni. Ha nem használnák annyian cselvetésre, nem is létezne üdvösebb áldás a beszédnél. De vajon lehet-e Istentől való, ami ily könnyűszerrel alantas célra is fordítható?

ÉZSAÚ: Nagyapánk gyakran mesélte, mit mondott néki Istene. Ez vajon nem azt jelenti, hogy magától Istentől tanultuk a szava-

kat? Ha nem a Gondviselő Istentől, akit te megtagadsz, hát a Teremtőtől, aki a tiéd is.

IZSÁK: A Teremtés története, ahogy Ábrahám mesélte, azt mutatja, hogy a szavak az ember művei. Avagy nem emlékszel, hogy Ábrahám szerint ki mondta ki az első szót?

ÉZSAÚ: Nagyapám előbb azt mondta, bennünket teremtett utoljára az Úr. Máskor úgy mesélte, hogy kezdetben alkotta vala Isten a férfit és a nőt, majd megszánt bennünket, hogy annyira egyedül voltunk, és megteremtett minden más élőlényt. Valamennyit Ádám elé vezetett, hogy névvel illesse őket. És Ádám megnevezett minden marhát, az ég madarait és a mezők vadait.

Ertem, apám! Ha mi formáltuk és nem Isten adta szavainkat, akkor mi vagyunk felelősek azért, hogy jóra avagy gonoszra használjuk őket.

IZSÁK: Igen, fiam. Ha Isten teremtett bennünket, s csakis a maga hasonlatosságára, akkor a beszéd megalkotását reánk bízta, hiszen a Teremtés előtt nem volt más lény, akihez szólhatott volna. A Teremtő lényege a Teremtés, annak befejezte előtt csakis tiszta, szavak nélküli gondolat lehetett, és minden, amire Ő gondolt, az Ő teremtménye lett.

ÉZSAÚ: Mindig azt mondtad, hogy a te Istened lényege a szeretet. Most azt mondod, hogy Ő puszta gondolat.

IZSÁK: Semmi értelmű szeretetről, részvétről beszélni a Teremtés előtti semmi tengerében. Akkor csak a gondolat, vagy valami ahhoz hasonló létezhetett. A szeretet valamit – valakit? – feltételez, amit-akit szeretni lehet. Ha nincs kívül-mivel törődni, nincs törődés. Viszont a gondolat a magányban szárnyal legmesszebbre, hatol a legmélyebbre. Érinthetetlen, akár az Isten, eredete éppúgy felfoghatatlan.

Gondolataink túlléphetnek az ismert világon és – miként álmainkban – behatolhatnak más világokba. Képzletben világokat alkotunk, s amíg bennünk élnek, éppoly valóságosak, mint a világ, amelyben élünk. Hisz az általunk ismert világ is csak bennünk létezik, ahogy az oroszlán világa csak az oroszlánban...

ÉZSAÚ: Mindezen gondolkodnom kell. Én azonban nem szeretnék oly félelmetes, isteni hatalmat, hogy amire gondolok, nyom-

ban megvalósuljon. Hisz képzeletem olykor furcsa képeket varázsol elélem! Szarvast, melynek farát is pompás agancs díszíti...

Ha minden gondolatom valóra válna, elronthatnám a teremtés rendjét. A mi kimondatlan gondolatainkra azonban szerencsére nem kell vigyáznunk. De vajon létezhetett gondolat szavakba foglalása, foglalhatósága előtt?

IZSÁK: Az újszülöttek szavak nélkül, hangokkal fejezik ki érzéseiket. A legtöbb állat is képes erre. Gondolj a felkelő napot köszöntő madár dalára! Másrészt érzelmeinket a pusztá szó is olykor szegényesen közli – ezért fakadnak közülünk sokan dalra. Gondolatainkat azonban nem adhatjuk át egymásnak szótlanul – beszélni pedig csak egymástól tanulhattunk meg. S ezzel új korszak kezdődött, mert ha szavaink vannak, már nemcsak saját tapasztalatunkból okulhatunk, hanem egymáséból is. Meg elődeinktől, s a meszsze földről érkezőktől is.

ÉZSAÚ: De hát akkor mégiscsak áldás a beszéd.

IZSÁK: Igen, ha a hazugságot nem lehetne éppúgy szavakba foglalni, mint az igazságot. Sok háborút indítottak már uralkodók, mert megtévesztették őket távoli földek mesés gazdagságáról szóló híresztelések.

Meg kell tanulnunk tehát kérdőre vonni minden Hangot, szót. Ha megvizsgálász mindent, amit hallasz, és összeveted mindazzal, amit tudsz, felismerheted az igazságot akkor is, ha a hírnök szava hazug.

ÉZSAÚ: Szavak nélkül is megtéveszthetsz: sírhatsz, mikor nevetnéd van, nevethetsz, holott sírnál. Van, aki szótlan is becsap. Az állatok is megtéveszthetnek. A nőstény sakál maga után csalogat, eltérít odújától, hogy megvédje kicsinyeit. De igazad van, apám, az állat, mert nem beszél, fajtáját sosem tévesztheti meg oly veszedelmesen, mint mi, emberek.

Neked köszönhetem, hogy megértettem, milyen szerepet játszottak Éva Ádámhoz intézett szavai abban, hogy kialakult a „mi” és az „ők” kapzsi világa, és ez véget vetett az édeni békének. Elvezettél a kiűzetés megértéséhez, amelyet addig elfedett-rejtett előlem a reánk hagyott Isten és kígyó árnyéka. Rávezettél az ősi mese bölcs magvára, amelyet eltakartak előlünk azok, akik félelmet akartak kelteni bennünk a Mennybéli Úr, Ábrahám Egy-Istene és

minden népek minden istenségei iránt. Azok, akiknek hatalomvágya el akarja fogadtatni velünk a kérdéseket nem tűrő engedelmességet...

IZSÁK: Reméltem, hogy fiaim révén véget vethetek a vakhit és engedelmesség korának, vagy legalább megkurtíthatom azt. De Rebekám ellenem fordította Jákobot, s inkább a félelmet táplálta benne a Mindenhatótól, mintsem a Teremtő szeretetét. Hogy apám kedvébe járjon, ifjú mátkám elfogadta Ábrahám Istenét, az Ő hitét ültette Jákob lelkébe, s így megfosztotta saját akaratától. És attól az örömtől, hogy megtalálja saját Istenét.

ÉZSAÚ: Már szólottál hozzám akaratunk üdvös korlátairól. De vajon ilyen törekeny lehet az, ami e korlátok között céljainkhoz vezérel? Hát nem lényünk lényege? Nincs valahol mélyen bennünk? Ha mégis bennünk lakozik, akkor miképp lehetséges, hogy a kívülállónak, még ha az az anyánk is, sikerül megfosztania tőle?

GYERMEKEINK AKARATÁNAK ISTÁPOLÁSÁRÓL

IZSÁK: Mint ahogy a köldökszínór megszakadtával mindnyájan független, önállóan lélegző lényekké válunk, mindannyian független akarattal születünk e világra. Amiképpen minden vad szabadnak születik. Ha azonban a karámban élő juh kost ellik, az már nem ismerheti a szabadság mámorát.

ÉZSAÚ: Hogyan hasonlíthatsz bennünket buta juhokhoz? Avagy nem százszor élesebb az elménk, mint a kosnak? Ha egyáltalán elmének nevezhetjük azt, ami a kos fejében van...

IZSÁK: Minél élesebb az elménk, annál könnyebben fogunk fel mindent. A tudás azonban éppúgy korlátozhatja, mint bővítheti lehetőségeinket. A kiváló elme magához ölelheti az egész világot. Megeríthet minden eszmét, mindent, mi valaha történt, mindenkit, akivel összehozta a sors. És elképzelhet mindent, ami valaha megtörténhet. De ugyanez a kitűnő elme egyetlen eszme, akár egyetlen szó rabjává lehet.

Emlékszel, fiam, a gyógyító Ashmed történetére? Arra, hogy miként lett közülünk való?

ÉZSAÚ: Anyja egy karavánnal érkezett. Itt adott életet a fiúnak, akit nemzetségéről mi Ashmednek hívtunk. Az anyja pár nap múlva meghalt, s mivel a karavánnal nem volt más szoptató asszony, nálunk hagyták az újszülöttet.

IZSÁK: Így van. Évek múlva, amikor a karaván visszatért, Ashmed semmiképp sem akart velük menni, mert egy szót sem értett beszédükből. Oseinek nyelve helyett a miénket tanulta meg, és így korlátozottá vált választásában.

Tehát sokra képes, de betöltetlen elmével jövünk a világra: Ashmed nem beszélte sem az őt nemző férfi, sem az őt kihordó asszony nyelvét. Az őt szoptató anya nyelve lett az övé... Ahogy anyánk teje táplálja testünket, szavai úgy töltik be elménket; istenei elfoglalják szívünket, uralják félelmeinket. Aki később más nyelvet tanul, azon mindig átüt az anyjától tanult nyelv színe. Ha később más Istent fogadunk el, képén mindig átderengenek gyermekkori isteneink, melyek meghatározzák jövőnket.

ÉZSAÚ: Mindig azt mondd, nem vagy próféta, és csak azért látsz túl a holnapon, mert minden ember, az egész emberiség jövője megjósolható a múltból. Bármilyen ösvényt választunk, képzeletünk istenek, csillagok segítségével is a jövőbe láthat.

De ha te nem vagy az Ő prófétája, honnan tudod, mi a szándéka a Teremtés Istenének?

A GYÖNYÖR A TEREMTŐ LÉNYEGE, BELÉNK PLÁNTÁLT AKARATA,
ALKOTÁSÁNAK MŰKÖDTETŐJE

IZSÁK: Mindig tudhatod, mi szolgálja a Teremtő szándékát, mert az gyönyörrel tölt el. Amitől akarata szerint óvakodnunk kell, attól félünk. Ha mégis megtesszük, fájdalmat okoz. A Teremtő lényege tehát csakis a gyönyör lehet, hisz Ő saját képére teremtett minket. Legbensőbb lényegét lehelte belénk. Úgy alkotott és áldott meg, hogy születésünk pillanatától élvezetet nyújtsunk egymásnak, gyönyörünket leljük egymásban. Hogy anyánk élvezze, ha újszülöttként emlőit szopjuk, e gyönyör áradjon szét benne, fedtesse el a szülés gyötremét, mígnem ismét gyönyörrel válaszolhat a férfi érintésére.

Az újszülött élvezete is több a teli gyomornál, így anyát és csecsemőjét a kölcsönös gyönyör örökre összeköti.

ÉZSAÚ: Úgy beszélsz az élvezetről, mint isteni áldásról, amely mindünket összeköt. De hát azt mondják, Szodoma és Gomorra lakóit Isten az élvhajhászatukért pusztította el.

IZSÁK: Az Istentől származó élvezetekben kielégülünk. Ha csak jóllakásig eszel, élvezheted a munkában töltött nap után a pihenés és az éjszaka egyéb gyönyöreit. A mohó addig zabál, míg rémálmok gyötrik.

Nemcsak kezét és száját adott a Teremtő, hogy együnk; úgy alkotott meg, hogy azt élvezzük is. És csömör, hányinger fogjon el, ha csak szagát érezzük bomlásnak, rothadásnak.

Ha figyelsz érzéseidre, a Teremtő akarata szerint élhetsz. Ez a boldogság, vagy ezt kellene annak neveznünk. De ha a sokféle gyönyör helyett egynek leszel a rabja, abban kielégülést nem lelsz, mert nem a Teremtő akarata szerint élsz, hanem a csábító kígyót követed, s elnyel a futóhomok. Ahogy a részeges ember is egyre mélyebbre süllyed mámorába, mert hogy gondjait feledje, oly telhetetlen az ivásban, mint Noé lett az özönvíz után. Nem azért az élvezetért emeli ajkához az istenek nedűjét, hogy nyelve megoldjon és könnyebben megossza gondolatait.

ÉZSAÚ: A Teremtő tehát azért áldott meg minket a gyönyör képességével, hogy mindig tudjuk: mit vár tőlünk. Úgy teremtett bennünket, hogy gyönyör töltsön el, mindahányszor akarata szerint cselekszünk?

IZSÁK: Látom, jó tanítvány vagy! Én sem tudtam volna tömörebben összefoglalni iménti tanításom lényegét. De hangodból mintha kérdést, kételyt, bizonytalanságot olvasnék ki.

ÉZSAÚ: Meglehet. Mert igaz az is, hogy minél éhesebb vagy, minél tovább kellett várnod étkedre, annál inkább élvezed azt. De eszerint a nyáj juhait nagyobb gyönyörben részesülnek, midőn évente párosodnak, mint asszonyaink, akik akár naponta...

IZSÁK: Attól ne tarts! Minket más célra, másként teremtett az Alkotó, mint a mező állatait, és másként oltotta belénk a párosulás vágyát, mint az állatokba. Nemcsak azért adta férfiasságunkat, hogy magvunkat a nő méhébe ültessük – és gyönyörűségessé tette mind a férfi, mind a nő számára, hogy legfőbb, a természetbe

oított parancsát föltétlenül és örömmel teljesítsük –, hanem azért is, hogy a vágy és annak betöltése párba kössön embert és aszszonyt.

ÉZSAÚ: És vajon miért nem akarta a Teremtő, hogy a mező állatait is párba kösse a nemzés vágya?

IZSÁK: Azoknak csak hetekig van szükségük anyjukra, anyjuk tejére... Apjukra meg egyáltalán nem. Tehát...

ÉZSAÚ: Igen, a legelő állatnak nincs sok tanulnivalója, de a húson élő vadak kölykei anyjukkal maradnak, hogy kitanulják a vadászatot, amit mi apánktól lesünk el hosszú évek során. Miért teremtette az Isten az embert sok mindenben hasonlóvá az állatokhoz, s egyben annyira különbözőnek?

A VADON ÁLLATAI ÉS A TEREMTÉS KORONÁJA KÖZÖTTI KÜLÖNBΣÉGEKRŐL

IZSÁK: Nem te vagy az első, aki feltette ezt a kérdést. Mit gondolsz, miért mondták őseink, hogy Ádámot nagy munkájának utolsó napján teremtette Isten? Elődeink tudták, hogy valahányszor sátrat verünk, vagy felmálházunk egy tevét, tanulunk valamit. Mikor a nyereg kápáját díszítjük, összes addig megtanult készségünket használjuk. De mindig valami újat is hozzátesszünk: olyan csomót kötünk, a bőrbe olyan díszet égetünk, mint addig soha senki, mindig tanulunk valamit, amire eladdig nem voltunk képesek.

Nagy alkotó munkájának első öt korszakában a Teremtő is sokat tanult. Úgy alkotta meg az antilopot, hogy gyorsabban fusson, mint a legtöbb ragadozó: még a leopárd sem éri utol az ereje teljében levő bakot. Az urumacska nem valami jó futó, de magasabbra kúszik a fán, mint bármely üldözője.

Isten minden teremtményének más képességeket adott – és más félelmeket. Majd mindenből vett egy keveset, és megteremtett minket, akik ugyan nem vagyunk a legjobb futók, úszók vagy falmászók, de legtöbbünk képese minderre, még ha nem is olyan jól, mint némely állat. A kutyanak jobb szimata van, mint nekünk, a sasnak jobb szeme, a fület hegyező őz észleli közeledtünket, bármily csendesen lopakodunk...

Vannak nálunk szebben éneklő madarak, de legtöbbünk tud egy kicsit énekelni. Akad, aki minden madárnál szebben dalol, vagy sok vadnál sebesebben fut, netán az urumacska kecsességével kúszik a fára, de Isten teremtményei között mindig találsz olyat, amelyik valamiben jobb, mint közülünk a legtöbbben. Olyan állatfajta azonban nincsen e földön, amelynek annyiféle képessége lenne, mint az emberek összességének.

PÁRVÁLASZTÁS ÉS KÉPESSÉGEINK ÁTÖRÖKÍTÉSE

IZSÁK: Mindünk más-más tehetségekkel bír, amiket át kell adnunk az eljövendő nemzedéknek. Ezért, istenadta természetünk-nél fogva, mi nem úgy nemzünk, mint a legtöbb állatfaj. Azok hímjei közül talán egy a húsból adja át magvát. A leggyorsabb, a legerősebb, a legügyesebb.

ÉZSAÚ: De nem éppen azt tanítottad nekünk, apám, hogy nyájaink gyapja úgy lesz finomabb, dúsabb, ha mindig a legjobb, leggyapjasabb kossal párosítjuk a legtöbb juhunkat? Az pedig nem mindig a legerősebb és semmiképpen sem a leggyorsabb.

IZSÁK: Igen, mert csak az érdekel, hogy mennyi és milyen hosszú gyapjút növesztenek. Mi megvédjük s elvezetjük őket a kövér fűre, a bő vizekhez. A vadon legelő állat futva menti életét, tehát ezt a képességet kell örökölnie minden nemzedék minden tagjának. Ezért a Teremtő akaratából a legerősebb hímek hágják meg a legtöbb nőstényt.

Am az emberiség sok képessége csak úgy marad fenn, ha a nyomkövető, az íjász, a fafaragó vagy a mesemondó is talál társat. Még ha gyorsaságban, erőben nem vetekedhet is mind a leggyorsabbal, erősebbel. Így fajtánk sokféle képessége nemcsak öröklődik, de gyarapszik is a szerzett tudással. Hisz te jobb vadász vagy, mint én valaha voltam!

ÉZSAÚ: Mindig irigyeltem, ahogy még a legravaszabb vadat is nyomon követted, leterítetted. Ha jobb vadász lettem, azt türelmednek köszönhetem: megtanítottál mindenre, amit erdők-mező állatairól tudtál. Miként most arra tanítasz, hogy végig gondoljam, ami történt, és képes legyek megérteni mindazt, ami

megtörténhet, ha az előttem és népem előtt álló utak közül ezt avagy azt választom. De te is tudod, apám, hogy nem mindenki hű a párjához.

IZSÁK: Ha van is bennünk valami a szarvasbikából, amely minden elébe kerülő nőtényt meghágna, a Teremtő akaratából akkor vagyunk a legboldogabbak, ha párban élünk. A nagy fáraókat és királyokat kivéve, akiknek sok feleségük és ágyasuk van, mert azt tartják magukról, hogy túl sok képesség van bennük, semhogy egyetlen asszonyba ültessék mindet, no meg birodalmuk sok családjával kell szövetségre lépniük.

ÉZSAÚ: És akkor hogyan létezik, hogy te, népünk királya, csak egy feleséget vettél magadhoz?

IZSÁK: Még mielőtt megláttam Rebekámat, megesküdtem: nem veszek magamhoz második feleséget.

Már föltártam előtted, mennyire szenvedtem, mikor apám elűzte Ismáelt, majd amikor később rádöbbsentem, hogy apám kész volt megölni engem, hogy szeretett Ismáeljét megvédje Sára és Lót ármánykodásától. Úgy hittem, hogy ha egy feleségtől lesz két fiam, nem kell majd száműznöm az egyiket, és nem kell feláldoznom a másikat.

Rebekám meg is ajándékozott veletek, két ikerfiúval, de aztán kedvezett az egyiknek a másik rovására. S mikor legfőbb vágya teljesült, egész világa összeomlott: megszerezte Jákobja számára atyai áldásom, de elvesztette – talán örökre – imádott fiát. És most már az én szívem is nehéz, mert szeretett Rebekámé összetört.

A gyermek, akit igaz szeretettel arra nevelünk, hogy saját akarat legyen, az velünk marad, és gondoskodik rólunk vénségünkben. Akit pedig rabunkká teszünk határtalan, birtokolni vágyó szeretetünkkel, olyan, mint a kipányvázott teve: ha egyszer elszabadul, soha többé nem látod.

Úgy kell nevelnünk gyermekeinket, hogy amíg nem lehetnek meg oltalmunk nélkül, bízzanak bennünk. Azután azonban gyakran elmulasztjuk rávezetni őket arra, miként nyerhetik el önbizalmukat, találhatják meg saját útjukat. Ezért mondta tanítómesterm, a bölcs Omaan: „Kövesd az apa lábnyomát, és előbb-utóbb meglátod a fiú saruját.”

Sarjadékainkat meg kell óvnunk a csapdáktól, amelyekbe mi beleestünk. De könnyebb reménykedni, Istenhez imádkozni, mint beismerni előttük életünk hibáit, és ezzel biztosabb ösvényre terelni őket. Még ha fáj is újraélnünk múltunk legszegényetesebb napjait, nem elég, ha fiaink látják hibáinkat. Beszélünk kell velük – ahogy én most veled –, hogy megértsék, mi készítette eleiket az élet keresztútjain rossz választásra, mert ha nem ismerik fel ballépéseink okait, még veszélyesebb kelepcekbe eshetnek.

ÉZSAÚ: Szavaid bátorságot adnak, hogy feltegyem a kérdést, ami gyermekkorom óta gyötör. Már amikor először hallottam, hogy nagyapám, Ábrahám kész volt megölni téged, megkérdeztelek, miért cselekedett volna tulajdon apád ily szörnyűséget. Attól féltem, ha megharagítalak, te is életemre törsz. Azt hittem, apád azért fordult ellened, mert haragját magadra vontad. Később megértettem, hogy Istenünk áldozatokat vár el tőlünk, és Ábrahám kész volt téged feláldozni, hiszen azt kell felajánlanunk Istennek, ami a legkedvesebb nekünk, akihez a leginkább ragaszkodunk. És ez még nagyobb félelemmel töltött el, mert tudtam, hogy Te nagyra tartasz és teljes szívedből szeretsz. Így rettegésben tartott a gondolat, hogy engem kell idehoznod Mórija hegyére, ha téged is próbára tesz Ábrahám Istene. Mondd apám, volt okom félelemre? Akkor még hallgattál Ábrahám Istenének szavára? Hit-tél legdrágább kincsünk feláldozásának, a megpróbáltatásnak mennyei szövetséget nyerő, megváltó erejében?

IZSÁK: Éppen azért, mert mindig is nagyra tartottalak, drága kincsemként tiszta szívemből szerettelek, semmiféle Istennek fel nem áldoztalak volna bármi jutalomért, ígéretért, szövetségért. Vétkeim megbocsátásáért. De nem csak azért, mert fiam lévén az én gondozásomra bízott a Teremtő. Elmélgédesem során már rég rádöbbsentem, hogy az áldozat a pogány időkől ránkmaradt abszurd önámítás.

ÉZSAÚ: Abszurd?

IZSÁK: Értelmetlen, esztelen, felfoghatatlan, hibás, önmagával ellentétben álló fogalom. De hadd mondjak egy példát nagyra értékelt kincsünk feláldozásának abszurdítására.

Habár gyakran keresztetkék egymás útját, Ábrahám Sárát is örök szeretettel szerette. El tudod képzelni, hogy őt áldozza fel a Mórija hegyén?

ÉZSAÚ: A feleségét?

IZSÁK: Hitetlenkedő hangod elárulja: képzeletben már látod is Sárát az oltáron. Képtelen látvány, ugye? Abszurd? Elhessenténéd: ez nem lehet Istennek tetsző áldozat, csak gúny, istenkáromlás! De vajon miért érzed így?

Igaz: a látvány képtelen. S a gyermek az oltárkőn nem az? Miért lenne esztelenebb, eszelősebb anyám látványa ott? Ha erre megfelelsz, azt is megfejtetted, miért abszurd, miért szentségtörés minden próbatétel, minden isteneknek bemutatott áldozat.

ÉZSAÚ: Magam előtt láttam itt nagyanyámat pőrén, megkötözve, az aggság szemérmetlen testi rokkantságában – holott az istenek gyönyörű szüzeket várnak áldozatul!

IZSÁK: No és?

ÉZSAÚ: Igazad van, apám! A férj, aki feleségét feláldozza az isteneknek – e gondolatban talán valóban istenkáromlás rejlik. Hiszen nem tudjuk, vajon legdrágább kincsét ajánlotta-e fel, avagy terhétől szabadulna meg ekképpen. Hiszen sokan ölték már meg asszonyukat, mert megkeserítette életüket, vagy csak útjukban állt... Ha hírül vennénk, hogy valamely Hang parancsára valaki feláldozta hitvesét az isteneknek, minden bizonnyal gyilkosnak tartanánk. Bár lehet, mégsem ítélnénk el oly szigorúan, mintha idegent ölt volna meg...

Lám, a még képtelenebb képben mélyebben megérthettem tanításodat. Ha hinni akarjuk, hogy Ábrahám hiú Istene a prófétáját akarta próbára tenni, amikor képes volt téged, az ártatlan gyermeket ily gyötrelmes szenvedésnek kitenni, akkor ehhez bele kellett látnia prófétája szívébe. Meg kellett győződnie arról, hogy feláldozásod valóban fájdalmas áldozat Ábrahámnak. Azaz tudnia kellett, vajon apád mindennél jobban szeretett-e téged, avagy inkább el akart távolítani Sára életéből, hogy visszahozhassa szeretett Ismáeljét a táborába és Hágárt az ágyába... De ha Isten szívünk mélyébe lát, akkor Ábrahám hűsége is ismert volt előtte. Így a próbatétel értelmét veszti, s helyében csak a kegyetlenség marad!

IZSÁK: Meghallgattad és szívedbe engedted szavaimat, majd elméd megtalálta saját gondolataidat és szavaidat.

Szakadatlanul kutató elmédből ajkadra tódul-e újabb kérdés?

ÉZSAÚ: Egy kérdés már többször is majdhogynem ajkamra merészkedett.

IZSÁK: Ki vele, fiam!

ÉZSAÚ: Miként van az, hogy a nagy próféta, Ábrahám, aki arra tanított, hogy „Isten csak egy lehet, és mindig is létezett” – nem találta meg a Teremtés Istenét, akiről azt mondd, hogy mindannyiunkban ott él?

MIÉRT NEM TALÁLT ÁBRAHÁM A TEREMTŐRE

IZSÁK: Apám befejezettnek tekintette Isten alkotását, ezért nem ismerhette fel szerepünket a teremtés soha meg nem szűnő folyamatában. Az embereket gyermekeknek vagy mindenható Istene rabszolgáinak látta. Üresfejű báboknak. Amíg ilyen esztelen szerepet vállalunk, hinnünk kell a Gondviselőben.

ÉZSAÚ: Tanításodban éppen az a legfájdalmasabb, hogy eszerint nincs őrizőnk, aki gondunkat viseli és aki megvéd. Márpedig akikben nincs meg a benned lakozó erő és önbizalom, nem adhatják fel a hitet a mennyei gondviselésben. Akik nem hiszik, hogy eldönthetik egymaguk, merre induljanak az élet nagy keresztútjain... akiknek szíve erősítést kér... akiknek bátorságát a csata előestéjén...

IZSÁK: Tudom, nem magadról beszélsz, hiszen te mindig eldöntötted, merre indulj, és elég a bátorságod és akaratod, nincs szükség égi segítségre. Akadozó szavaid azonban azt jelzik, hogy mégsem mondanál le a bosszúállás Istenéről, aki ellenségeidet elpusztíthatja, s erőt ad, hogy földet és marhát szerezz. Nem hiszed, hogy néped a szeretet és törődés teremtménye Istenéért feladná Ábrahám Istenét, akinek hangja saját prófétáját is félelemmel töltötte el.

ÉZSAÚ: Jól hallottad, apám, miféle aggodalmat ültettek szavaid szívembe. Ha te nem tudtad népedet megfosztani e Szövetség erőt adó hitétől, én semmiképpen sem tudnám megtenni azt. Ha akarnám sem vehetném rá népemet, hogy Ábrahám hatalmas Is-

tenét feladja. Még akkor sem, ha Ő csak a képzeletünkben létezik! Miért is adnák fel a szövetséget a lángoló kard és a kerubok seregének Istenével? Mit – vagy kit – adhatnék nekik védelmezőül az Ő helyében?

IZSÁK: Ne aggódj, Ézsau! Ahogy az emberek a régmúltban ellopták és megzabolázták az istenek tüzeit, a jövőben is kiragadják istenük kezéből a pusztítás kardját: nélküle is megsemmisíthetik egymást és önmagukat. Ha Ábrahám Istenének haragja a földre küldhetné az arkangyalok és kerubok seregét, amellyel képzeletünk benépesítette a mennyeket, az sem hozhatna ránk nagyobb vést, mint az égő áldozatok ezerszer ezrei, a látvány, amely a Hatodik Éjszaka Látomásában élém tárult.

ÉZSAÚ: Amit mondasz, fölülmúlja képzeletemet. Belátom azonban, hogy az ilyen kegyetlenségre képes és hatalomra jutott emberek szemében az ősök istenei egyre erőtlenebbek lesznek. És eljön az idő, amidőn az emberi kegyetlenség fergetegében Ábrahám hatalmas Egy-Istene is erejét veszti, ha képtelennek bizonyul a kegyetlenség megfékezésére. És ha nem képes annak megboszulására, színe előtt egyre kevésbé rettegnek majd utódaink. De azt azért nem hiszem, hogy valaha is lesz bátorságuk megválni a fölöttük lakozó Gondviselés megnyugtató képzetétől.

Könnyű volt neked elvetni gyermekkorod Istenét, miután hangja először szeretett bátyád, majd ellened fordította apádat. Hogy is várod el tőlünk, hogy elvessük Őt, akik nem szenvedtünk haragjától?

IZSÁK: Nem azt mondom, hogy vedd el Ábrahám Istenét, csupán mert nekem meg kellett tagadnom Őt. Azt sem kérem, hogy másokat erre buzdíts. Tudom, hogy amíg a többi nép bízik isteneinek győzelemre vezető erejében – vagy abban, hogy megvédik őket ellenségeiktől –, a mi népünk sem adhatja fel hitét Ábrahám Istenében. Ezért kértelek, ne fedd fel magad – és tanítsd fiaid is arra, hogy ne árulják el az önmagukba és a szeretet, a törődés Istenébe vetett hitüket. Mindaddig, míg apám halála után népem vezére nem lettem, magam sem hittem, hogy valaha lesz erőm megállni Mennyei Őriző nélkül. Mikor én eltávozom, és te leszel népünk vezére...

ÉZSAÚ: Arról egy szót se, hogy mi lesz, ha már nem lesz. Oly erősnek tűnsz ismét, mint amikor néped vezéréként visszatértél Machpelahból, miután apád megáldott és búcsút vettél tőle.

IZSÁK: Erőm nem apám áldásából származott, és abból se, hogy népem vezére lettem. Hanem abból a negyven napból és éjszakából, amelyet a pusztában töltöttem Ismáellel. Új erőt adott akkor a jószág, amelyet testvérbátyám szívében leltem fel; semmi harag nem volt benne azok iránt, akik vétkeztek ellene. Mint ahogy új erővel és életkedvvel tölt el a beszélgetés veled, mert csak igaz jószágot találok szívedben – és semmi ellenségességet csalárd öcséd iránt. Elmondtam mindent, amit el kellett mondanom. Gondolkozz mindezeneken, és csak azt fogadd el, ami összefér saját eszméiddel.

ÉZSAÚ: Így cselekszem. De jól értem-e, hogy tanításod lényege összefoglalható így: ha meg akarjuk találni magunkban a Teremtés szerető Istenét, aki visszavezethet mindannyiunkat az Éden kertjébe, fel kell adnunk a Gondviselés próbatevő Istenét, aki – Ábrahám tanítása szerint – örök védelmezőnk, de egyben kiűzőnk a Paradicsomból. Pedig szívem mélyén még mindig azt remélem, hogy van ott fenn valaki, aki vigyáz ránk. Tudom, amíg ebben hiszünk, sohasem fogadhatjuk el maradéktalanul, hogy az Alkotó akarata szerint egymás gondját kell viselnünk, és inkább munkálkodnunk kell mindennapi kenyerünkért, semhogy istenekhez fohászkodjunk érte. És mégis, ismét azt kérdezem: vajon nem lehet, hogy teremtető Istened Ábrahám gondviselő Istenének másik arca, hangja?

IZSÁK: Nézz körül, fiam; mindenütt a Teremtés nagyszerűsége, amely minden irányban messzebb terjed, mint ameddig az ember fia elmerészkedett. Ha e felfoghatatlan szépségű, hatalmas mindenség Teremtője azzal kívánt volna törődni, hogy gondunkat viselje, vajon miért alkotott meg bennünket úgy, hogy képesek legyünk gondoskodni magunkról?

Ha azt akarta, hogy csak az Ő hangjára hallgassunk, miért adott fület, hogy halljuk egymást?

Aki ilyen világot hozhat létre, vajon azzal tölti-e idejét, hogy külön-külön mindegyikünk minden szempillantását vezérelje?

És ha ezzel akart törődni, miért rebben magától szemhéjunk – akár szolgáljuk, akár megtagadjuk Őt? Akár Neki áldozunk, akár Baálnak.

Hidd el: miképp az énekes se ura hangjának, miután az elhagyja ajkát – az igazi alkotó sem örökkön-örökké őrizője művének.

ÉZSAÚ: De hogyan lehet, hogy tenger és föld, minden folyók, hegyek, erdő-mező, növények, állatok... az egész világ megalkotója... miképpen lehet, hogy e korlátlan Teremtő bennünk él?

BENNÜNK A VÉGTELEN VILÁG...

IZSÁK: Ő csakugyan végtelen, míg minden, ami körülöttünk van, véges. A legmélyebb barlang sem ér az alvilágig; odáig csak képzeletünk hatol. Ha felfelé kaptatsz a folyó mentén, eljutsz a forrásához; ha lefelé baktatsz, megláthatod, amint vizei a tengerbe torkollnak. A Nagy Tengernek is van határa, habár azt mondják, azon túl ott a még nagyobb vízrengeteg. Annak túlsó partjáig még senki sem merészkedett. Mind többet fedezünk fel a világból, míg végül már csak a bennünk rejlőt tárhatjuk fel, s az valóban végtelen.

Képzeleted határai beláthatatlanok: láthatsz engem ifjúként, abból az időből, mikor meg sem születtem még, és láthatod gondolatban nagyapádat, Ábrahámot, s az ő apját, a pogány Thárét. Elképzelheted – végtelen sokféleképpen –, hogy mi történt Babel tornyánál. Menj vissza Ádámig, Éváig: többképpen elgondoltuk már, miért űzettek ki a Paradicsomból. De végül azt is elképzelheted, hogyan teremtetten Isten az élettelen és az élő világot. S mint már többször beszéltünk róla, úgy is felfoghatod, hogy Ádám és Éva nem az első emberpár, akit Isten saját kezével alkotott, de sok-sok, akár több száz nemzedéket magában foglaló korszak: az emberiség gondtalan gyermekora. És így magad elé idézheted Ádám szüleit és szüleinek szüleit – oly messzire vissza az időben, amennyire akarod; s elképzelheted azt is, mi történt azelőtt.

Vagy fordulj a jövő felé: hadd lám, mit teszel, mikor már nem leszek. S láthatod gondolatban, mit cselekszenek gyermekeid, mi-

után te nem leszel. Elképzeld, hogy utódaid sorsát annyi nemzedék-re előre, amennyire csak akarsz, és annyiképpen, ahogy akarsz.

E bennünk élő világ valóban korlátlan. Így fogadhatja magába a végtelen Teremtés Istenét. Így vehetünk részt örökös alkotásában.

Isten bennünket kíváncsi, mindent tudni akaró elmével teremtett, mely bizonyára felfoghatja a teremtés összességét s a rendet, mely működteti. Korlátlan képzeletünkkel új s új világokba léphetünk, függetlenül attól, hogy léteznek-e, vagy valaha is léteznek-e majd.

ÉZSAÚ: Azt mondod, apám, hogy elképzeld, hogy a miénktől különböző világot is? Olyat, amelyben nincsenek a tapasztalatlan vándort könyörtelenül elnyelő homoktengerek? Világ, mely nem ismeri az éj dermesztő hidegét? Amelyben nem kell félnünk az éhhalált hozó aszálytól, az özönvíz áradatától?

IZSÁK: Leggyorsabb tevéd hátán eljuthatsz ilyen világba, még mielőtt kétszer ragyogna rád a telihold az éjszaka egén. Ada'aras népe, melynek fiai és lányai a tengerek szivacsaiért merülnek a mélybe, a miénknél csodálatosabb lenti világot írják le, millióféle, minden pillangónál színesebb halakkal. Ahol a nappal nem forró, az éjszaka nem hideg. Ahol sem szárazság, sem árvíz nincsen. Ott termetre is hozzánk hasonló, úgyszintén levegőt lélegző lények élnek a tengerben, mégis úgy élnek, mint hal a vízben. Oly kecsesen úsznak, ahogy a madarak repülnek. Egymáshoz oly nyelven szólnak, melyet nem értünk, de azért velünk barátságosak, boldogan játékosak és annyira hasonlítanak hozzánk – avagy ahhoz, amilyennek lennünk kellene –, hogy az ada'arasi szivacsshalászok a tenger gyermekeinek nevezik őket. Akad szivacsshalász, aki esküszik, hogy lélegzetéből kifogyva, már-már élettelenül süllyedt a mélybe, s akkor e lények a felszínre hozták, és vele maradtak, míg levegőhöz jutott.

Ada'aras népe édeni regéket mesél a tenger világáról. Szentül hiszik, hogy ha véget ér földi büntetésük, visszatérhetnek oda.

Tudjuk, valóban létezik ez a világ; a kufárok nemcsak szivacsokat hoztak onnan, gyönyörű kővirágokat is vásároltam tőlük Rebekámnak.

Ők egész más Özönvíz-történetet meséltek, mint amit apám hagyott ránk; hadd fejezzem be ezzel tanításomat...

ÉZSAÚ: Remélem, még sokáig tanítasz engem, ahogy Ábrahám nagyapa, minden alkalmat megragadva, beszélt Istenéről.

IZSÁK: Nagyapád belénk akarta vésni szavait, ha meg nem is értettük őket. Mivel ő kételkedés és kérdések nélkül elfogadta az általa hallott Hangot, azt követelte, hogy mi is kételkedés nélkül fogadjuk el szavait. „Ne kételkedjünk és még csak gondolatban se kérdezzünk” – mondogatta. Pedig bárki szól hozzád, fiam, bölcsességet csak saját kérdező gondolataid magányában nyerhetsz. Ha melletted maradnék, egyre csak hozzáam fordulnál kérdéseiddel, és sosem jutnál el tulajdon válaszaidhoz.

Olykor beszélgetünk még, talán vadászunk is, hisz úgy érzem, vénhedt testem erőre kap. Ám most visszatérek Rebekámhoz. Enyhítenem kell fájdalmát. Talán soha nem szorult rám ennyire, mint most, miután Jákob elhagyta. És gondját kell viselnem népemnek, amíg át nem veszed terhemet.

ÉZSAÚ: De apám, azt ígérted: felsorolod mind a hét kulcsot, mely megnyitja a Kert kapuit. Ha jól emlékszem, mindeddig csak hatról szólottál.

IZSÁK: Vagy ötről... Talán nyolcra? Kezdetben hetet emlegettem, hátha a titokzatos szám jobban megragad. De a gondolatokat nem számlálhatjuk, mint a juhokat. Az eszmék egymásból születnek: mire kettőt kifejtesz, harmadik tolul ajkadra, s néha azt sem tudod, honnan... Máskor, mire kimondod, két gondolatból egy lesz...

ÉZSAÚ: De akkor talán akárhány kulcsot szereznek is meg utódaim, mindig hiányozhat egy, mely nélkül nem nyílnak meg az Éden kapui.

AKI ELJŐ – ÉS MEGÉRTÉSÉVEL FÖLNYIT MINDEN ZÁRAT

IZSÁK: Ellenkezőleg, fiam. Mindinkább érzem, hogy lesz egy kulcs, mely magában foglalja mindazt, amiről szólottam neked. Ahogy Isten csak egy lehet, a lényege is egy. Aki felismeri, oly végtelen tudásra tesz szert, mely magában foglalja minden titkok kulcsát.

E tudás – hiába minden elmélkedésem, átvirrasztott éjszakám – nekem nem adatott meg. Érzem azonban, hogy eljő majd egy má-

sik Izsák, kinek látását nem vakította el megszállott atyja késének villogása, s hallását nem tompította istentől rettegő atyjának vésztrósló hangja. Istenét tehát atyjától örökölt félelmek nélkül keresheti. Eljő az az Izsák, aki Út az Éden kapujához, és fölnyitja azt. Isteni küldött, ki nem királya népének, és így életét nem kell népe oltalmazásának szentelnie. Nekem, ellenségek közt élve, mindig is ez volt legszentebb kötelességem. Ha tudtam is, hogy Teremtőnk nem lehet ama pusztító, ábrahámi isten, népemet nem foszthatam meg a félelmetes Egy-Istentől; aki ha nem létezik is, oltalmazónk volt és marad mindaddig, míg ellenségeink éppúgy rettegnek haragjától, mint mi magunk.

Eljő majd az az Izsák, aki szabad a földi hatalom csábításától és terhétől. Nem kell hát szemét kapzsi, mohó ellenségeken tartania, kik szüntelen gyengeségünket lesik, hogy legelőinket, marháinkat, sőt asszonyainkat elorozhassák.

ÉZSAÚ: Bölcsen és ügyesen elkerülted, apám, a pusztító háborúkat. Ábrahám sok hadakozása után már-már teljes békében élünk királyságodban. Remélem, példád és tanításod segedelmével én is megtalálom a gyarapító béke útját. De mondd, apám, ki leszen az eljövendő, új Izsák, akiről szólottál? És mikor jó el ő?

IZSÁK: Talán tíz, talán száz nemzedék múltán. „És ki leszen ő?” – kérdezted. Emberfia, úgy mint te meg én. Mint ahogy benned is megvan mindaz, ami rávezethet az Édenbe visszatérő, megváltó útra. De talán a kérdés nem is az, hogy mikor jön el ő, kinek tanítása magába foglal minden addigit, s messze túlmegy mindazonkon – hanem az, hogy mikor kész az emberiség a teljes, meztelen igazság elfogadására.

Talán minden nemzedékben születik egy Izsák vagy egy Ézsaú, aki elvezethetné utódainkat e belső békéhez. Az emberiség azonban csak akkor lesz képes követni őt, s a mindenkit elfogadó, senkivel sem ellenséges békesség isteni szellemét, amikor többé nem fordít népet nép ellen a hatalomvágy és a félelem. Az eljövendő, új Izsák csak akkor hirdetheti tanítását, ha a világ népei – önszántukból vagy jó kényszerből – békében élnek, és így lemondhatnak védelmező-pusztító isteneikről.

ÉZSAÚ: De vajon miként győzhetne a békesség, apám, ha a legtöbb népnek mindig épp az lesz a vezére, akiben legerősebb a hatalomvágy?

IZSÁK: Több út is vezethet a békességhez, melyben eljő ama Izsák, aki nyíltan hirdetheti mindazt, amit én még veled is félve osztok meg.

ÉZSAÚ: Vajon épp ő, az új Izsák hozná el a békét?

IZSÁK: Csak ha akkor jön el, mikor az emberek már készek föladni mindenható haduraikat. Másként őt is az oltárra hurcolják, és a vérhez szokott világban nem lesz egyetlen Omaan sem, aki lefogja a gyilkos kezét.

ÉZSAÚ: Azt mondtad, több út is vezethet az Eljövendőt elfogadó békességhez. Mutass egyet!

IZSÁK: Amint egyre nagyobb birodalmak születnek, eljőhet az a fáraó vagy király, aki minden népre kiterjeszti hatalmát, minden népet egybekovácsol. S akkor már se oka, se módja a népek közti viszálynak.

ÉZSAÚ: Zsarnoki béke ez, apám!

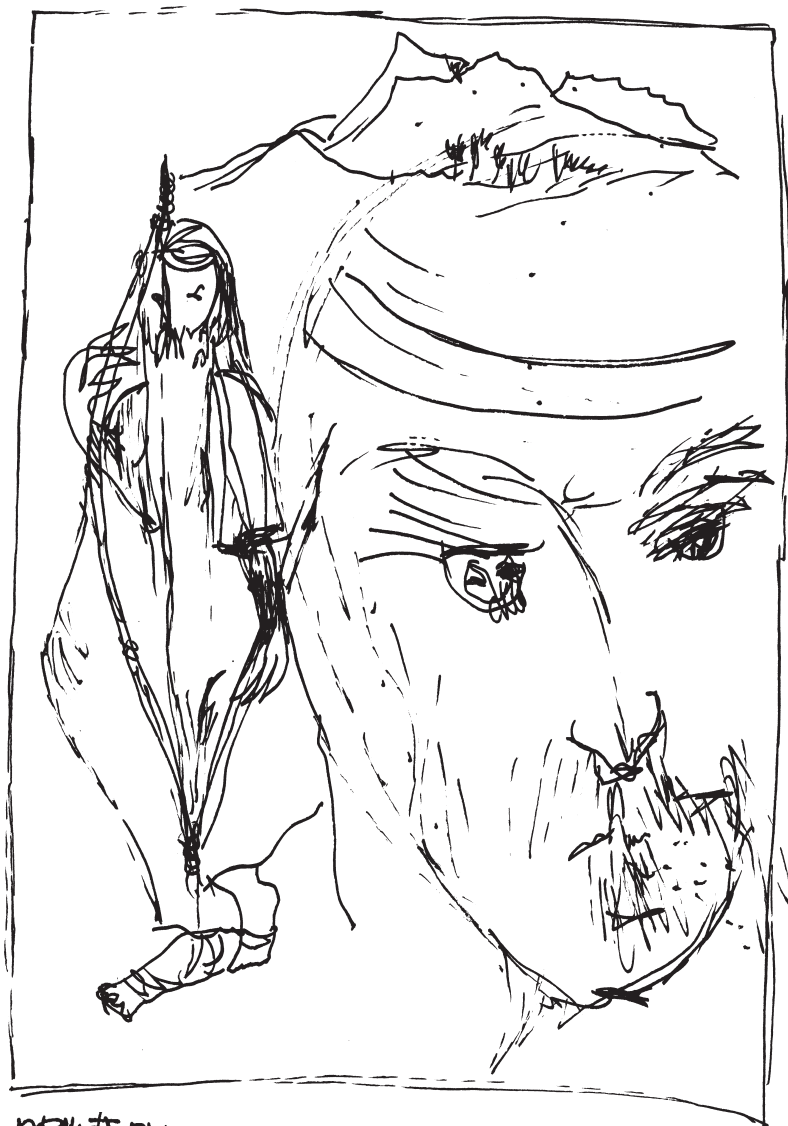
IZSÁK: Igaz, fiam. A hatalom, a kard és a pajzs békéje. De talán e kényszer-békében is meghallhatjuk és meghallgatjuk az Eljövendőt.

ÉZSAÚ: És gondolod, hogy a hadúr, aki egyetlen birodalmat kovácsolt a világból, eltűri majd a másfajta békét hirdető Izsákot? Izsákot, aki megtagadja a győzelmet ígérő, új vérengzésekhez vezető isteneket?

IZSÁK: Igazad van, fiam! Aki olyan birodalmat kovácsol össze, mint amelyről szólottam, aligha érti meg, hogy a béke, amelyet a világra kényszerített, nem nyit utat a belső békéhez. A megbékéléshez. Csak azt remélhetjük, hogy utódai között lesz, aki messzebb lát a kard hatalmánál, és elfogadja, befogadja az Eljövendő tanítását.

ÉZSAÚ: És ha a kard hatalmát mégsem hajlandó föladni uralmának egyik örököse sem – és én alig hiszem, hogy akadna hatalmát önként feladó vezér – látsz-e, apám, más utat is?

IZSÁK: Az út, amelyről szólottam hozzád, talán csak remény. A reménylése annak, hogy nem válnak valóra jelenéseim mind a hat napjának félelmetes képei...

02/04/2014

A másik út, az bizony jelenéseim teljesülése: mind környörtele-
nebb háborúk birodalmakat szülnek és döntenek romba. Fegyve-
reik mind pusztítóbbak, míg nem az emberiség végül képes lesz ki-
irtani önmagát, amiképpen már ma is egész seregek esnek
áldozatul ellenségeik fegyverének. S amikor ily rettentőek lesznek
már a gyilkolás eszközei, a hadakozásnak kétféle kimenetele lehet.
Először is remélhetjük, hogy utódaink végül észbe kapnak, és a vi-
lág minden népe örök szövetségre lép.

ÉZSAÚ: A szövetségkötés lehetőségeire és fontosságára már ak-
kor kitanítottál, amikor még csak uralmat akartad rám hagyni,
nem bölcsességedet is. De nem értem, hogyan szövődhet szövet-
ség a világ minden népe között. Hiszen ha újabb és újabb népek
csatlakoznak, eljön az idő, amikor már nincs szükség több szövet-
ségre, mert már nem létezhet nép, amely ellenük merne fordulni.

IZSÁK: Egyedül nem, de ha ők is szövetségre lépnek más népek-
kel, csakis minden addiginál pusztítóbb háború következhet. Te-
hát a szövetségek nem a béke, hanem az egyre pusztítóbb háború
eszközei lesznek. Hacsak...

ÉZSAÚ: Hacsak?

IZSÁK: Hacsak valami csoda nem hozza a világ népeit végső le-
számolás nélkül is egyetlen szövetségbe. A jelenéseimben látott
jövő azt is jelentheti, hogy majdan a fegyverek pusztító ereje a leg-
kisebb nép kezében is nagyobb veszély lesz, mint ma a legna-
gyobb birodalom legjobban felszerelt hadserege. Ha eljön ez az
idő, egyetlen népet sem lehet kihagyni a népek szövetségéből.

ÉZSAÚ: Ha jól értem, még mindig ugyanarról az útról beszélsz.
Az egyre elviselhetetlenebb hadakozások árán elért béke újáról.

IZSÁK: Igazad van, fiam. Nehéz kimondanom, de elképzelhető,
hogy a hadakozások csak akkor érnek véget, amidőn utódaink
már annyira kiirtották egymást, hogy az erdők fái újra több gyü-
mölcst, a mezők füvei több kalászt hoznak, mint amennyire az
életben maradottnak szükségük van. Mint ahogy édeni őseink
arcuk verítéke nélkül is hozzájutottak mindennapi eledelükhöz.

ÉZSAÚ: El nem képzelhetek olyan fegyvert, amellyel az emberi-
ség kiirthatja önmagát. A mi kardjaink talán élesebbek, pajzsaink
erősebbek, mint voltak a nagyapáméi, de akkor is, most is a bátor-

ság, no és persze, az oltalmazó isteneinkbe vetett hit, és a hitből merített erő dönti el, ki nyeri meg és ki veszíti el a harcot.

IZSÁK: Igazad van, de képzelj el ezer embert ezer évvel ezelőtti fegyverekkel. Képzelj el ezer legbátrabb ősiünket furkósbotokkal, kövekkel szembeszállni a fáraó harciszekerein megbúvó, akár leggyávább fegyveresekkel. Hiába bátrak a botokkal hadakozók, a hadiszekerekről lemészárolják őket. Aztán képzelj el a mai világ legjobban felfegyverzett embereit szembeszállni az ezer vagy öt-ezer év múlva létező fegyverekkel.

ÉZSAÚ: Ötezer év! Én nem tudok ilyen távlatokban gondolkodni!

IZSÁK: Ha néped vezére akarsz lenni, talán elég, ha száz évre látsz előre. De ha mindünk jövőjét mérlegeled, ha a megváltás útját, az új Édenhez vezető utat akarod megtalálni utódaidnak, elmédnek évezredek kell átfognia. Évezredek teltek el kiűzetésünk – vagy kiűzöttségünk – óta, és azóta is csak egyre messzebbre sodródtunk az édeni létől. Lehet, hogy visszatérésünk esélye is csak évezredek múltán nyílik meg.

ÉZSAÚ: Az Eljövendő vajon nem jöhet el bármikor? Lehetséges talán, hogy az én fiaim vagy unokáim között lesz az új Izsák?

IZSÁK: Lehet, fiam, de ne kívánd, mert – mint már mondtam volt – ha ideje előtt jön el, sorsa csak kegyetlen feláldozása lehet. Fel kell lelned önmagadban a várakozó, türelmes bölcsességet. Átadtam neked minden tudásom – én tovább nem vezethetlek.

ÉZSAÚ: Megértelek, apám. De hadd töltsünk még egy éjszakát, akár csendes elmélkedésben, odalent, az As'nem folyó völgyében, amelynek édes illata talán még a valóságnál is gyönyörűsegebb képekben varázsolja hályogos szemed elé gyermekkori emlékeidet. Reggel majd segíték átgázolni rajta, hogy hazatérj szeretett asszonyodhoz, míg én itt, a Mórija csodálatos földjén elmélkedem. De mielőtt leereszkednénk e szent és átkozott oltárhegyről, kérlek, meséld el az özönvíz történetét úgy, ahogy az Ada'aras-i szivacshalászok mesélik.

HOGYAN JÁRT TÚL NOÉ AZ ISTEN ESZÉN

IZSÁK: Az Ada'aras-i szivacshalászok szerint a Teremtő méregbe gurult, amikor meghallotta, hogy az emberek – akiket azért teremtett, hogy élvezzék Teremtését – egyre csak panaszkodnak. Hol azért, mert nekik a föld túl forró, hol azért, mert túl hideg. Meg nagyon száraz. Azaz igen nedves! Haragjában a Teremtő megnyitotta a mennyek vizeinek kapuit, megduzzasztotta a tengereket, hogy elpusztítson minden szárazföldi teremtményt. Isten ugyanis azt tervezte, hogy alkotó szellemét a tengerek gyermekeibe leheli és nekik adja egész világunkat. Ez így is lett volna, ha nincs Noé, aki rájött, mit tervez Isten, és ezért hatalmas bárkát épített.

ÉZSAÚ: De hát Isten, ha akarta volna, Noét is elpusztítja, a bárkájával egyetemben!

IZSÁK: Igaz, fiam. Csakhogy az Ada'aras-iak regéje szerint Noé bárkáját szurokkal kente be, és bármilyen nagy volt is, még Isten számára is rejtve maradt: kis, fekete pont volt a végtelen vizeken, a sötét, viharos egek alatt. Így aztán negyven nap és negyven éjszaka után – midőn biztosra vette, hogy a szárazföldek minden állatát elpusztította – Isten megállította az áradatot. A földet még fél esztendeig vizek borították, majd visszahúzódtak. Végül a bárka fennakadt a vízből lassan kiemelkedő hegyekben, és Noé szabadon bocsátott minden megmentett állatot. Vagyis minden földi lényt, kivéve azokat az óriásokat, amelyek nem fértek a bárkába. Ezek hatalmas csontvázaik – akad köztük tízszer nagyobb is, mint az általunk ismert legnagyobb állat – napjainkban is fellelhetők.

Amikor Noé kilépett a bárkából, a szerteszét heverő tetemek bűze már elviselhetetlen volt. Családjával összegyűjtötte a földből kicsavart fákat, megtöltötte velük a legmélyebb völgyet. E máglya-halomra helyezték a tetemeket, és bárkájuk kátrányos oldalait gyújtósna használva, lángra lobbantották az erdőnyi fát.

Amint a füst és bűz felért a mennyekig, Isten lenézett: honnan gomolyog? S rádöbrent, hogy teremtményei közül egynek volt annyi esze, hogy haragjának áradatától megmeneküljön. Így bizonyosodott meg Isten, hogy összes teremtményei közül az ember eszessége méltó Őhozá. Örvendett, hogy a sok örökké panaszko-

dó ember között akad olyan is, aki megbirkózik bármilyen nehézséggel. És megteremtette akkor a föld nagy folyóit, amelyeken bármilyen özönvíz lefolyhat a tengerekbe.

Az egyik Ada'aras-i kufár – aki majd minden évben elhozta hozzánk áruját – bő szóáradattal állította, hogy először nagy haragvász töltötte el Istent, mikor tervét megghiúsulni látta. De azután lecsillapodott, és így okoskodott: „Nos, lehet, hogy nem is alkottam meg olyan rosszul az embereket, ha akad köztük, aki túljár az eszemben. Adok nekik még egy esélyt! Hátha megtanulnak jobb menedéket építeni maguknak a nap heve ellen... S megtanulnak örvenдени az éjszakai égbolt szépségének, nem pedig azon siránkoznak, hogy vajh' milyen jövőt tartogatnak számukra a csillagok.”

Más Ada'aras-i utazók megint másképp mesélik a történetet, de abban mind megegyeznek, hogy szerintük Isten nem kötött egyezséget Noéval, nem ígérte, hogy soha többé nem nyitja meg az ár kapuit. Csak figyelmeztette, hogy ha az emberek nem hagyják abba a panaszkodást mindarra, amit számukra teremtett, akkor a földet odaadja a tenger gyermekeinek, és gondoskodik róla, hogy senki se élje túl a következő özönvizet.

Szerintük Isten azért teremtette a szivárványt, hogy emlékeztessen: többé sose panaszkodjunk az esők bőségére vagy a nap hevére, mert csak e két elem együtt – a víz és a fény – hozhatja létre a szivárvány sokszínű szépségét, és képes a föld lényeit életben tartani.

Látod, fiam, immáron elmondtam mindent, amit el akartam mondani, és azt is, aminek elmondására te kértél meg. Eljött az ideje, hogy elmélkedj mindezenen.

Tűnődj azon is, hogy hányféleképpen él ugyanaz a történet az emberiség emlékezetében!

Legyen ez tanításom utolsó leckéje: egyetlen igazság keresésénél mélyebb bölcsességet nyújt, ha egyazon történetet többféleképpen ismerünk meg. Többet tanulsz önmagadról és a világról, ha a múltból ránk hagyott történetek minden formáját bölcsesség kútforrásának tekinted.

ÉS EKKOR ÉZSAÚ ÍGY SZÓLOTT IZSÁKHOZ: Oly sokképpen és szépen mondod el az ősi történeteket, apám! Hadd küldjem el egyik szolgádat Mezopotámia vagy Egyiptom népeihez olyan írástudó-

ért, aki szavaidat kőbe vési, agyagba égeti. Te idős vagy, apám, és bölcsességedet meg kell őriznünk utódaink minden utóda számára, hogy mindörökké szóljon hozzájuk.

IZSÁK INTELME A SZAVAK KŐBE VÉSÉSÉNEK VESZEDELMÉRŐL

IZSÁK: Ne vessétek kőbe, ne égessétek szavaimat agyagba, fiam! Továbbra is szívesen mesélem majd népünknek a bennem élő történeteket, és ha megérem, elmondom ezeket fiaidnak és lányaidnak – de agyagba sohase égesd szavaimat!

A történetek, amelyeket eleinktől tanulunk, és ajkunkról gyermekeinkre szállnak, olyanok, mint a csermely vize, amely mindig friss marad, és még ha beszennyezzük is, megtisztul.

Az agyagba égetett szó olyan, mint a hordóba gyűjtött esővíz: először felfrissíti tested-lelked, megolajozza nyelved, csillapítja lázad – de idővel megposhad. Ha úgy érzed, mindenképp le kell írnod a bölcsesség szavait, hát homokba rajzold, hogy írásodat a szél eltörölje, és minden vihar után újraírhasd.

Soha ne égesd szavaimat agyagba, ne véssed kőbe, mert ami ma táplál, holnap megmérgezhet. A szavak, amelyek ma felszabadíthatják szellemedet, más hold alatt gúzsba köthetnek. Míg őseink bölcsessége szájról szájra jár, az felfrissül nemzedékről nemzedékre, miképpen a kivénhedt, odvas olajfa, amely friss hajtásokat hajt, hogy még egy nemzedéket tápláljon.

Mindaz, ami a múltban történt, több változatban maradt ránk, mintsem hogy ujjaidon megszámlálhatnád. Minden, ami a jövőben történhet, már bizonyára megtörtént valakinek a képzeletében. Vajon ki hivatott eldönteni, hogy a múlt melyik történetét és a jövő melyik jóslatát égesse agyagba, mintha az összes többi feledésre ítéltető lenne? Ha egy nép kőbe vési a történeteit, azok úgy lesznek az övéi, miként az ezüst vagy a jószág, és hadba száll védelmében.

ÉZSAÚ: És Isten szavai?

IZSÁK, HOGY TANÍTÁSAIT BEFEJEZZE, EZEKKEL A SZAVAKKAL VÁLASZOLT ÉZSAÚNAK: Az írást adószedők találták ki. Istenkáromlás

arra használni, hogy Isten szavait – vagy olyan szavakat, amelyek szerinted Tőle származnak – írásba foglald.

A körülöttünk élő népek fába faragva, kőbe vésve, falakra festve örökítenek meg minden képzeletük szülte istent. S mindaddig, míg győzelemre vezetik, s aszály idején megmentik őket az éhínségtől, képmásukat imádják. A veszített csata után pedig új bálványokat faragnak, talán éppen a legyőzőjük istenének képmására. Így minden nemzedékben mindenki megtalálhatja a maga istenét, aki enyhíti félelmeit, fájdalmait, segíti céljaiban.

Még egyszer mondom, végezetül: Ábrahám volt az első, aki belátta: igaz Isten csak egy lehet, és ez mindeneknél fontosabb tudás. És erre mindannyian, az ő sarjai mindörökre büszkék lehetünk, még ha ő nem is talált rá ennek az egyetlen Istennek a Lényegére. De azt megértette Ábrahám, hogy csak úgy remélhetjük valaha is megérteni Egy-Isten Lényegét – és lehet, hogy évezredek távlatokban éppen ez létünk célja – ha nem örökítjük a Róla alakított mai fogyatékos képzetünket utódainkra, faragott vagy festett képmásokban, avagy egyetlen szóban foglalt Névvel.

ÉZSAÚ: De mi az Írásról beszéltünk, atyám.

IZSÁK: Az Írás nagyobb veszélyt rejthet magában, mint a fából faragott képmás – amelyet mi pogányságáért tilalommal sújtunk –, mert a képmás – akárcsak a kimondott szó – mindannyiunkhoz szól. De az írás... Még ha szüntelen az agyagtábláján tartod is avatatlan szemedet, csak az írástudó a megmondhatója – vagy talán ő sem –, hogy a te szavaidat örökíti-e meg, avagy azt, amit hallani vél, vagy akar. A te Istenedről szólsz hozzá –, de az írástudó vajon nem saját Istenének hangján hallja az Ő szavait? És a másik, aki majd utódaidnak olvassa fel azokat szavakat...?! Tudod-e, hogy tíz vagy száz nemzedék múltán miként értelmezik azokat az agyagba égetett jeleket azok, akiket más félelmek fordítanak más istenekhez?

Hidd el fiam, sötétebb, szűkebb, fojtogatóbb tömlőcbe zárhatod Istenedet agyagba égetett szavakban, mint fából faragott képmásban. Amikor Ábrahám összezúzta a faragott bálványokat, nem azért tette, hogy helyettük agyagba rajzolt jelekbe zárjuk eszünkkel meg nem érthető Istenünket.

A Teremtés Istene azért ajándékozott meg mindannyiunkat a beszéd képességével, hogy ne csak egy pár írástudóra, hanem mindegyikünk sarjaira hagyassuk mindazt, amit Teremtéséről felfedezünk, és így eloszlassuk félelmünket az ismeretlentől. Nézz mélyen magadba, és mondd el minden arra érdemesnek, amit felfedeztél. És te is hallgass meg mindent, amit ők elmondanak! De sohase bújj Istened mögé: sose állítsd, hogy a magadban felfedezett szavak Tőle származnak!

Sohase feledd tanításaim utolsó szavait: tartsd magad távol mindazoktól, akik megbújnak isteneik árnyékában, és szószólóiknak nevezik magukat! Legyen ez tanításaim utolsó leckéje számodra, fiam, mert ha eszedbe vésed ezt, hamis próféták meg nem téveszthetnek: a Teremtés Istenének éppoly kevésbé van szüksége prófétákra, mint a mennydörgő szélviharnak trombitás hírnökre, hogy érkezését hirdesse.

Epilógus

Izsák jól látta a történetek után elkerülhetetlent: Jákob elmenekült Háránba anyja testvérbátyjához, Lábánhoz, és hét hosszú éven át szolgálta őt, hogy magához vehesse asszonyául Lábán szépséges fiatalabb lányát Rákhelt. A ravasz Lábán azonban annak nővérét, Leát küldte az éj leple alatt a nász sátrába. Így Jákobnak még hét évig kellett szolgálnia anyja bátyát, hogy Rákhelt is elnyerje. De két asszonya között békességet nem teremtett, és keserűséget hozott ez mindannyiukra, mert jobban szerette Jákob Rákhelt, mint az ő nővérét Leát.

És meglátá az Úr Lea megvetett voltát, és megnyitá annak méhét. Rákhel pedig magtalan vala. (...) És látá Rákhel, hogy ő nem szüle Jákóbnak, irigykedni kezdé Rákhel az ő nénjére, és monda Jákóbnak: Adj nékem gyermekeket, mert ha nem, meghalok. Felgerjede azért Jákób, haragja Rákhel ellen, és monda: Avagy Isten vagyok-e én, ki megtagadta tőled a méhnek gyümölcsét. És monda ez: Ímhol az én szolgálóm Bilha, menj be hozzá, hogy szüljön az én térdeimen, és én is megépüljek ő általa. Látván pedig Lea hogy ő megszűnt a szüléstől, revé az ő szolgálóját Zilpát, és adá azt Jákóbnak feleségül. (Mózes I. 29, 30.- részletek)

És mindazok szültek Jákobnak gyerekeket, de azokat a magáénál jobb útra vezérelni nem tudta. Közülük Simeon és Lévi, Lea fiai, családságban és kegyetlenségben túltettek mindazon, amit a jövőt fürkésző Izsák képzelete valaha is elébe tárt. Valóra vált az ő féltelme, hogy áldása – melyet Jákob csalárdul elorzott bátyjától, Ézsautól – átokká lesz utódain:

Jákob fiai családságban túltettek apjukon és eladdig elképzelhetetlen kegyetlenséggel bosszulták meg a sékheimi vérfürdővel a leány testvérükön, Dinán esett sérelmet, melyet pedig békés úton jóvá kívánt tenni a vétkes. (Lásd: Mózes I. 34).

Arról nem szól az Írás, hogy Izsák miként fogadta e vérfürdő hírét. De feltételezhetjük, hogy a kegyetlenség, mellyel unokái bosszút álltak az őket befogadó népen, az ő békés természetét mindenen fölött megrendítette. Ha mindaddig talán élt is benne remény, hogy az őseitől ráhagyott múltból, az ábrahामी Isten mögött megbúvó félelmekből és a Jákobi családságból látható jövő elkerülhető, ez a remény odaveszett a kardélre hányt Sékhemben.

Jákob fiai azonban nemcsak sékhem népére törtek, hanem azután egyik testvérük ellen fordultak, mert Jákob — akit ekkor már Izráelnek is hívtak – nem tanult anyja hibájából, és egyik fiának, Rákhel elsőszülöttjének, Józsefnek kedvezett többi fiával szemben.

Mikor pedig láták az ő bátyjai, hogy atyjuk minden testvére közt őt szereti legjobban, meggyűlölik vala, és jó szót sem bírnak vala hozzá szólni. (...) Mikor pedig az ő bátyjai elmenének Sékhembe, hogy az ő atyjok juhait őrizzék; Monda Izráel Józsefnek: (...) Menj el, nézd meg, hogy s mint vagynak a te bátyáid és a juhok, s hozz hírt nékem. Elküldé tehát őt Hebron völgyéből, és méne Sékhembe. (...) Mikor távolról megláták, minekelőtte közel ért volna hozzájuk, (a testvérek) összebeszélének, hogy megölik.

És monda nékik Rúben (Lea elsőszülöttje): Ne ontsatok vért, vessétek őt ebbe a kútba, a mely itt a pusztában van, de kezet ne vessetek reá. (...) És lőn, a mint oda ére József az ő bátyjaihoz, letépték Józsefről az ő felső ruháját, a czifra ruhát, mely rajta vala. És megragadák őt és beleveté a kútba; a kút pedig üres vala, nem vala víz benne. (Mózes I. 37. – részletek)

Majd Júda tanácsára eladták őt húsz ezüst pénzen Egyiptomba tartó fűszer kufároknak, akiktől megvette Józsefet Pótifár, a Faraó testőreinek főhadnagya.

József, Rákhel elsőszülöttje – úgymint Ézsau, Rebeka elsőszülöttje – a maga lábán álló, maga eszét használó ember lett, aki nagy bölcsességre tett szert, és sokra vitte Egyiptomban. Álomfej-

tő és sok más képessége és tette – különösen testvérei megrettentése, majd vétkük megbocsátása – ritka részletességben maradt ránk az Írásban.

Ézsaiú utódairól csak annyit tudunk, hogy mindmáig közöttünk élnek.

Tartalom

<i>Előszó</i>	5
<i>Az ellopott áldás</i>	9
<i>Első beszélgetés</i>	11
IZSÁK TANÍTÁSA AZ Ő MAGVÁNAK KETTÉHASADÁSÁRÓL	
ÉS IVADÉKAINAK SORSÁRÓL	12
IZSÁK ELSŐ TANÍTÁSA A KIŰZETÉSRŐL	14
AZ EMBERI SZAPORASÁG ÁLDÁSÁRÓL ÉS ÁTKÁRÓL	16
IZSÁK TANÍTÁSA A KAPZSISÁG ÁTKÁRÓL	17
AZ EMBERISÉG KORSZAKAIRÓL	18
ÖNMAGUNK MEGÉRTÉSÉRŐL	19
HOGYAN FIGYELJEN IZSÁK TANÍTÁSÁRA ÉZSAÚ	19
MI VEZÉRELTE ÁBRAHÁMOT A MÓRIJA OLTÁRHEGYÉRE?	20
AZ ISTENFÉLELEMRŐL ÉS A RETTEGÉSRŐL	22
IZSÁK MEGTAGADJA ÁBRAHÁM ISTENÉT	23
AZ EMBERISÉG JÖVŐJÉRŐL	25
AZ ÉZSAÚNAK SZÁNT ÁLDÁSÓRÓL, A BÖLCSESSÉG TERMÉSZETÉRŐL	28
A BELÉNK VÉSETT SZAVAK KÁRHOZTATÁSA	29
MIBEN REJLETT ÁBRAHÁM ÉS SÁRA TRAGÉDIÁJA	29
IZSÁK INTÉSE ÉZSAÚHOZ, HOGY ENGEDJE ÚTJÁRA JÁKOBOT	31
ÉZSAÚ NE FEDJE FÖL KÜLDETÉSÉT	33
MIÉRT VAN AZ EMBERNEK SZÜKSÉGE	
OLTALMAZÓ-PUSZTÍTÓ ISTENEKRE?	35
AZ ÉG ANGYALAIRÓL ÉS A FÖLD JÓAKARATÚ, BÖLCS EMBEREIRŐL	37
ÁBRAHÁM ÁLDOZATÁNAK KÉPZELT REJTÉLYÉRŐL	39
AZ EMBERI ÉS ISTENI AKARATRÓL	41
GYERMEKEINK NEVELÉSÉRŐL	44

AZ AKARATRÓL, A BOLDOGULÁSRÓL, A BOLDOGSÁGRÓL, A VÁGYRÓL ÉS A BETELJESÜLÉSRŐL	45
AKARATUNK ÁLDOTT KORLÁTOZOTTSÁGA	46
AZ ELSŐ GYLKOSSÁGRÓL	51
<i>Második beszélgetés</i>	55
KETTŐSSÉGÜNKRŐL, A FÉRFIÚI ÉS ASSZONYI LÉNYEGRŐL MIKÉNT ÉRTELMEZI ÉS KÖVETI MAJD AZ EMBERISÉG ÁBRAHÁM PÉLDÁJÁT	57
ÁBRAHÁM HITETLENSÉGE ÉS A HIT NÉLKÜLI ÉLET NYOMORÚSÁGA	58
ÁBRAHÁM IFJÚSÁGÁRÓL, ISTENRE TALÁLÁSÁRÓL	59
A TAPASZTALATBÓL SARJADÓ, ÉLTETŐ HIT ÁLDÁSÁRÓL	63
ÉS AZ ISTENKÍSÉRTŐ VAKHIT ÁTKÁRÓL	66
ISTENADTA KÉPESSÉGÜNK KORLÁTAINK FÖLISMERÉSÉRŐL	67
AZ IGAZI ÉS A CSODAVÁRÁSBAN ISTENKÁROMIÓ HITRŐL	68
A PUSZTÁBAN TÖLTÖTT NEGYVEN NAP TANULSÁGAIRÓL	73
ÁBRAHÁM KÉT FIÁNAK KÜLÖNBÖZŐ ÁLDÁSÁRÓL	75
AZ EMBERI TERMÉSZET KETTŐSSÉGÉRŐL	75
A MESÉK GYERMEKI KÉPZELETÜNKET TÁPLÁLÓ ÁLDÁSÁRÓL ÉS EMBERRE VÁLÁSUNKAT GÁTLÓ KÁRHOZATÁRÓL	78
AZ ELSŐ GYLKOSSÁG TÖRTÉNETE	80
MIÉRT FORDULUNK SZÜLEINK ELLEN	83
ÉZSAÚ TÖPRENGÉSE AZ ÖZÖNVÍZ HIHETETLEN TÖRTÉNETÉRŐL	85
A JELENÉSEK TERMÉSZETE ÉS ISTENADTA KÉPZELETÜNK	89
A JÖVENDŐ HÁBORÚKRÓL, A HITRŐL A HALÁL UTÁNI ÉLETBEN	90
JÁKOB JÖVŐJÉRŐL ISTENE RABSÁGÁBAN, LÁBÁN ÁRNYÉKÁBAN	92
AZ ALKOTÓ MINKET – A GONDVISELŐT PEDIG MI TEREMTETTÜK ELFORDULVA ÁBRAHÁM ZSARNOKI, HIÚ ISTENÉTŐL, IZSÁK RÁTALÁLT A TEREMTÉS SZERETŐ ÉS EGYÜTTÉRZŐ ISTENÉRE	96
A TUDÁS HATALMA ÉS A TUDATLANSÁG RÉME	100
AZ ÁBRAHÁM ÁLTAL MÁR LÁTOTT KEGYETLEN ÉS AZ AZT KÖVETŐ BOLDOG JÖVŐ IZSÁK LÁTOMÁSÁBAN	101
ÁBRAHÁM SZÖVETSÉGÉRŐL ÉS A KÖRÜLMETÉLÉS JEGYÉRŐL	102
AZ ŐSI, KEGYETLEN PÉLDÁZATOK SZEREPE KIŰZÖTTSGÜNKBEN	104
ÉZSAÚ MEGÍGÉRI IZSÁKNAK, HOGY FELVISZI MÓRIJA OLTÁRHEGYÉRE	105

<i>Közzjáték</i>	107
<i>Harmadik beszélgetés</i>	111
ÖRÖK GYÖNYÖRT NYÚJTÓ ARÁNK,	
AZ EGYRE MEGÚJULÓ TEREMTETT VILÁG	114
SZEREPIUNK A TEREMTÉS SZÜNTELEN FOLYAMATÁBAN	118
ÉZSAÚ KÉRDÉSEI A HALÁLROL, HALÁLFÉLELMÜNKRÖL	119
A HALÁL MAGUNKHOZ ÖLELÉSÉRÖL	121
ÉRZÉKEINK CSAIÓKA VOLTÁRÖL	123
A TEREMTÖ SZAVAIRÖL, MELYEK BENNÜNK ÉLNEK	126
A TEREMTÉS, A TUDÁS FÁJA ÉS A KIÜZETÉS JELENTÉSE	129
IZSÁK ÉS ÉZSAÚ MEGFEJTİK AZ ÖRÖKLÉT TITKÁT	134
HOGYAN NYERTE EL ÉVA A TUDÁST, MELYET ÁTADOTT ÁDÁMNAK	136
A SZAVAK EREDETÉRÖL ÉS VESZÉLYEIRÖL	138
GYERMEKEINK AKARATÁNAK ISTÁPOLÁSÁRÖL	141
A GYÖNYÖR A TEREMTÖ LÉNYEGE, BELÉNK PLÁNTÁLT AKARATA,	
ALKOTÁSÁNAK MŰKÖDTETÖJE	142
A VADON ÁLLATAI ÉS A TEREMTÉS KORONÁJA	
KÖZÖTTI KÜLÖNBSÉGEKRÖL	144
PÁRVÁLASZTÁS ÉS KÉPESSÉGEINK ÁTÖRÖKÍTÉSE	145
MIÉRT NEM TALÁLT ÁBRAHÁM A TEREMTÖRE	149
BENNÜNK A VÉGTELEN VILÁG...	152
AKI ELJÖ – ÉS MEGÉRTÉSÉVEL FÖLNYIT MINDEN ZÁRAT	154
HOGYAN JÁRT TÚL NOÉ AZ ISTEN ESZÉN	160
IZSÁK INTELME A SZAVAK KÖBE VÉSÉSÉNEK VESZEDELMEÉRÖL	162
<i>Epilógus</i>	165

A kiadásért felel Láng József, az Argumentum Kiadó igazgatója
Felelős szerkesztő Hegedős Mária
Tördelte Kytahia Bt.
Megjelent 15,37 A/5 ív terjedelemben
ISBN 963 446 131 X
Nyomta az Argumentum Kiadó nyomdaüzeme
Felelős vezető Roznai Zoltán

BITÓ LÁSZLÓ Biblia-trilógiájának első könyve, a nagy sikerű *Ábrahám és Izsák – regény* volt. Szereplőit élő és félő embereként hozta közel hozzánk az író, s próbálta megérteni, megértetni, hogy a pogány istenektől elforduló, az ő Egy-Istenével szövetségre lépő Ábrahám miként volt képes fiára emelni kését.

Második könyve, az *Izsák tanítása*, a bölcs pásztorkirály és elsőszülöttje közti *beszélgetés*. Izsák felismerte, hogy Ézsau-ban megvan a bátorság ahhoz, hogy szembeforduljon az Ábrahám-képzelte félelmetes Gondviselő-Istennel, s méltó arra, hogy megsejtse a jóságos, türelmes Teremtő-Isten lényegét, azt, aki a legtöbbet adja teremtményeinek: a szabad, önálló gondolat és a felelős döntés lehetőségét. Azt az Istent, aki nem tesz erőszakot a maga alkotta természet törvényein, aki nem vállalkozik arra, hogy „csodákkal” segítsen kiválasztottjain, hanem a beléjük ültetett értelem és érzelmek által irányítja őket, hogy a maguk és társaik hasznára és segítségére éljék életüket. Így Izsák élete minden bölcsességét, a Teremtő-Istent kereső-meglelő képességet testálja-bízza rá az apai áldástól ikertestvére, Jákob által csalárdul megfosztott Ézsau-ra.

Évezredek alakították ki azt a gondolkodásmódot és magatartást, azt a – hol vallási, hol profán formában megmutatkozó – értékrendet, amelynek révén az ember mára egyszerre ura és tönkrevetője a természetnek, és legádázabb ellensége embertársai és önmaga harmonikus boldogságának. Így kellett ennek lennie? Így kell ennek lennie mindörökké? Van-e út vissza abba az Édenbe, ahonnan a legendák szerint kizártuk magunkat? De vajon mit sugallnak ezek a legendák? Lehet-e valami olyan titkos, mély értelmük, amelyet ha helyesen értelmezünk, rátalálhatunk az elveszett, elvesztegetett harmóniára?

Kíséreljünk meg együtt gondolkodni Bitó Lászlóval, akkor lehetséges, hogy választ találunk ezekre a kérdésekre.

Már készül a trilógia harmadik könyve is. Ez *monológ* lesz. A *Názáreti Izsák* címen olvashatjuk majd.

